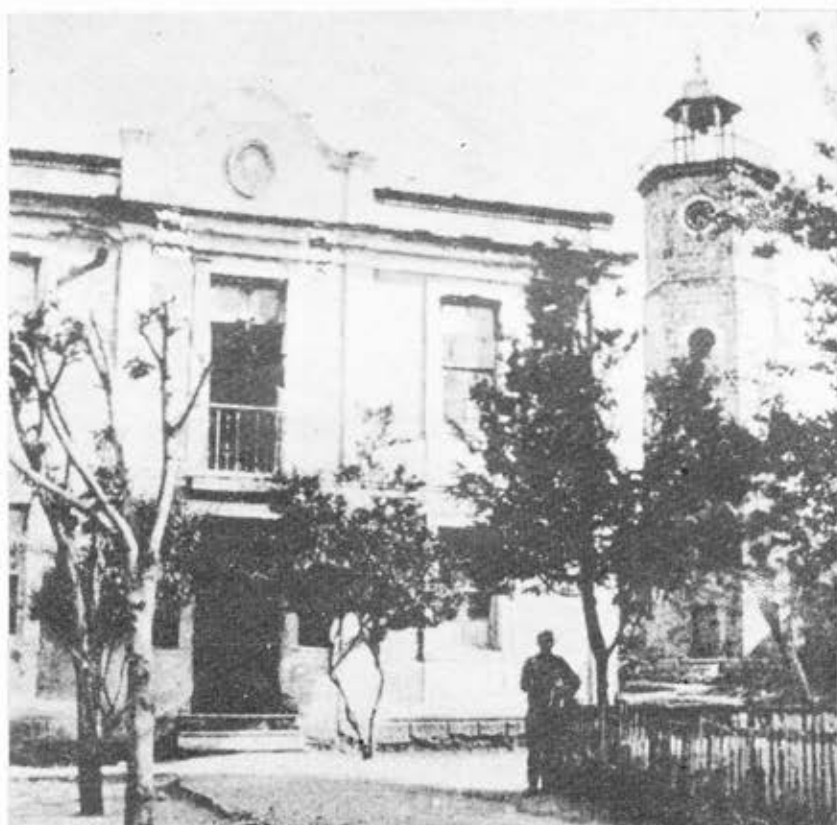

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Αφιέρωμα στη Γυναίκα

Το «Ρολόγι» δίπλα στο Κονάκι

Αναστάσιος Κύρτσος

• • •

Τα πρώτα φαρμακεία

• • •

Οι παλιοί κινηματογράφοι

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον
τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

στὴ Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας. Τηλέφωνα 24.102 καὶ 22.575

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

«ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ»

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1993

Έτος 1^ο - Τόμος Η' - Τεύχος 62

ΙΔΡΥΤΑΙ:

Σύλλογος Αποφοίτων - Οδυσσεύς Ντινόπουλος †

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Διον. Σολωμού 3. Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ

Τηλ. 032/24.102 & 22.575

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος 60-331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Το «Ρολόγι» δίπλα στο Κονάκι.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη

Αντων. Καμάρα 3 — Θεσσαλονίκη

Τηλέφωνα 230.140 & 261.747 - FAX 261747

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά

ΘΩΜΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ: Αριστόμαχος ο Στρυμόνιος ή Μιεζαίος	5
ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΙΟΝΙΔΗ: Η Νάουσα, η Επανάσταση και ο Χαλασμός της το 1822	8
ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗ'ΩΑΝΝΙΔΗ: Μακεδονικός Αγώνας «Ο ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ»	13
ΣΤΕΛΙΟΥ ΚΟΦΑΧΕΙΛΗ: Τα παραδοσιακά Μουσικά όργανα στην Ημαθία	16
ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Τότι κι τώρα «Ινιγμάτα»	17
ΤΑΚΗ ΜΠΑ'ΙΤΣΗ: Γεώργιος Αναστασίου Κύρτης	22
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥΣΙΜΗ: Ίδρυση των πρώτων Ναουσικών φαρμακείων	24
ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ: Οι παλιοί κινηματογράφοι στη Νάουσα	26
ΑΧΙΛΛΕΑ ΓΚΟΥΤΑ: Εργασιακές σχέσεις και ποδόσφαιρο στη Νιάουστα στις αρχές του αιώνα μας	28

Σύγχρονα θέματα

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗ: Ο ανεκμετάλλετος ρόλος του απόδημου Ελληνισμού	30
ΑΝΤΩΝΗ ΣΑΜΑΡΑ: Προτάσεις για την οικονομία	32
ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΟΛΑΚΗ: Πρόταση δημιουργίας Σχολής Αριστοτελικής φιλοσοφίας στη Νάουσα	33
ΚΙΚΗ ΧΑΤΖΗ'ΩΑΝΝΙΔΟΥ: Το γράμμα ενός παιδιού για τη Μακεδονία	35

Αφιέρωμα στη Γυναίκα

ΜΕΛΙΝΑΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗ: Γυναίκες στην εξουσία	36
ΛΕΥΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ: Τα δικαιώματα της γυναίκας Ολυμπί Ντε Γκουζ (1748 - 1793)	38
ΓΙΑΝΝΗ ΒΥΘΟΥΛΚΑ: Η γυναίκα στον Κινηματογράφο	40
ΝΑΝΑΣ ΞΑΝΘΙΔΟΥ: Ποιήματα	45

Επιστημονικά

ΦΑΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Το έγκαυμα	46
ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Πρωτείνες από διάφορα φυτά σαν τροφή	48

Αγαπητοί φίλοι της ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

Το πρώτο τεύχος του 1993 βγαίνει τον Μάρτη και η ΝΙΑΟΥΣΤΑ μήκε στο 1^ο έτος.

Φέτος συμπληρώνονται 200 χρόνια από την καρατόμηση (1793) της Ολυμπί ντε Γκουζ. Μάρτη γιορτάζεται παγκόσμια η Ημέρα της Γυναίκας. Έτσι το περιοδικό μας με την ποικιλία των θεμάτων που πιστεύουμε ότι το διακρίνει, κάνει ένα αφιέρωμα στη Γυναίκα.

Με κείμενο της Μελίνας Μερκούρη για τις γυναίκες στην εξουσία, με τα Δικαιώματα της Γυναίκας (1791) της Ολυμπί ντε Γκουζ με παρουσίαση της Γυναίκας στον κινηματογράφο, πιστεύουμε ότι δίνουμε αυτό που αξίζει στην ΓΥΝΑΙΚΑ. Σ' αυτήν που δίνει τη ζωή.

Θα διαβάσετε το γεμάτο ερωτηματικά και παράπονο γράμμα ενός παιδιού προς τους «Μεγάλους αυτού του Πλανήτη» για την Μακεδονία.

Επίσης με συγκίνηση και περηφάνεια παραθέτουμε το βραβείο που έδωσε μετά θάνατον στον ιδρυτή του περιοδικού μας Οδυσσέα Ντινόπουλο η Ακαδημία Αθηνών.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

«Η Νιάουστα»

σας εύχεται

Καλό Πάσχα

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές

Λογιστικό Γραφείο

Βαγγελίτσας Δεληχρήστου

Παναγούλη 14. Τηλ. (0332) 25.278

(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Τιμή τεύχους	500
Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	2.000
Δήμοι - Κοινότητες - Συν) σμοί	4.000
Εξωτερικού δολλάρια	40

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΥΧΗ ΑΓΑΘΗ

ΕΔΟΞΕ ΤΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΙΣ ΟΔ. ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΩ, ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ, ΚΑΙ ΣΤ. ΠΑΛΟΥΚΗ,

ΕΥΦΗΜΟΝ ΜΝΕΙΑΝ

ΑΠΟΝΕΙΜΑΙ

ΔΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΛΟΓΟΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΝΗΜΑ "ΑΚΤΙΝΙΔΙΑ".

ΑΝΕΙΠΕΙΝ ΔΕ ΤΑΣ ΤΙΜΑΣ ΕΝ ΤΗ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΕΝΑΤΗ, ΕΠΙ ΕΙΚΑΔΙ ΕΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΧΙΛΙΟΣΤΟΥ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

A stylized, handwritten signature in dark ink, likely belonging to the President of the Academy.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

A stylized, handwritten signature in dark ink, likely belonging to the General Secretary of the Academy.

Τιμητικό δίπλωμα που απένειμε η Ακαδημία Αθηνών μετά θάνατον στον Οδυσ-
σέα Ντινόπουλο, ιδρυτή του περιοδικού μας για το έργο του «ΑΚΤΙΝΙΔΙΑ»

Η «Αναδυομένη Αφροδίτη» που βρέθηκε στη Βερόια

ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΣ Ο ΣΤΡΥΜΟΝΙΟΣ

Η' ΜΙΕΖΑΙΟΣ

Του Θωμά Γαβριλίδη
Δ) ντή Εσπερινού Γυμνασίου - Λυκείου Βερόιας

Επίγραμμα

Ἡ τα πέδιλα φέρουσα, Μενεκράτις· ἡ δὲ το φάρος,
Φημιονή· Πρηξώ δ', ἡ το κύπελλον ἔχει.
Τῆς Παφίης δ' ο νεών και το βρέτας· ἀνθεμα
δ' αὐτῶν
ξυνόν· Στρυμονίου δ' ἔργον Αἰστομάχου.
Πάσαι δι' ἀσταί ἔσαν και εταιρίδες· ἀλλὰ τυχοῦσαι
κύπριδος ευκρήτου, νυν ἐνός εἰσι μία.

Απόδοση

Η Μενεκράτιδα είναι αυτή που προσφέρει τα πέδιλα,
η Φημιονή το φόρεμα και η Πρηξώ που κρατάει
κύπελο.
Κι είν' της Παφίας μαζί κι ο καός και το άγαλμα,
ένα
και των τριών αφιέρωμα· του Στρυμονίου
Αριστόμαχου έργο.
Όλες τους ήταν αστές κι εταιρίδες, αλλ' όμως σαν
βρήκαν
ήρεμον έρωτα, ναι, καθεμιά σ' έναν άντραν ανήκει
πια τώρα.

α) Το θαύμα της Αφροδίτης

Είναι το επίγραμμα VI 208 της Ελληνικής (Παλατινής) Ανθολογίας το οποίο στις μέρες μας νομίζω ότι οι περισσότεροι ερευνητές το θεωρούν έργο του Αντιπάτρου του Θεσσαλονικέα και όχι του συνονόματου του από τη Σιδώνα. Σ' αυτό ο επιγραμματοποιός περιγράφει την παράσταση ενός πίνακα ζωγραφικής, ή μιας ζωγραφικής αναθηματικής στήλης, αφιέρωμα (άνθεμα = ανάθεμα = ανάθημα) στην Παφία Αφροδίτη τριών ελεύθερων και ελευθερίων γηθών γυναικών, οι οποίες, όταν βρήκαν τους άντρες που τους ταίριαζαν, αφοσιώθηκαν η καθεμιά στον δικό της και νοικοκυρεύτηκαν. Γι' αυτό, το όχι και μικρό θαύμα της κύπριας θεάς του έρωτα, παράγγειλαν την εκτέλεση του αφιερώματός τους στον καλλιτέχνη, ζωγράφο ή γλύπτη ή και τα δύο μαζί, Αριστόμαχο τον Στρυ-

μόνιο.

Οι τρεις «πρώην αιμαρτωλές» γυναίκες, η Φημιονή, η Πρηξώ (= Πραξώ) και η Μενεκράτιδα παρουσιάζονταν μπροστά στο καό και το λατρευτικό άγαλμα (βρέτας = ξόανον) προσφέρουσες ή μια πέδιλα, ή άλλη φόρεμα (φάρος) και η άλλη κύπελλο, δώρα απφαλώς συμβολικά.

Το έργο αυτό του Στρυμόνιου Αριστόμαχου φαίνεται ότι εντυπωσίασε τον ποιητή ή με την ομορφιά του ή εξαιτίας του πρωτότυπου θέματός του, το οποίο δείχνει πόσο χειραφετημένες ήταν οι αφιερώτριες, αλλά και οι σύζυγοί τους, αλλά και πόσο εύκρατος (εύκρητος) ήταν ο έρωτας που τους «βάρυνε», ώστε να μη διστάζουν να διακηρύσσουν το θαύμα.

Επειδή δεν υπάρχουν σχετικά διαφωτιστικά σχόλια δεν ξέρουμε την πατρίδα των τριών γυναικών

(και των συζύγων τους), ούτε αν το αφιέρωμα το είδε ο Αντίπατρος ο Θεσσαλονικέας στο ναό της Αφροδίτης στην Πάφο της Κύπρου ή κάπου αλλού. Ναοί της Αφροδίτης υπήρχαν σε πολλές περιοχές του ελληνικού κόσμου. Η λατρεία της θεάς του έρωτα στη Βέροια μαρτυρείται από τον θαιμιάσιο κορμό αγάλματός της που βρέθηκε σ' αυτήν.

Η παράσταση των τριών «σωφρονισθεισών» γυναικών θυμίζει, σαν έργο συνθετικό την παράσταση της επιτύμβιας στήλης της Αδέας Κασάνδρου (3ος αι. π.Χ.) που βρίσκεται στο Αρχ. Μουσείο της Βέροιας. Σ' αυτήν βλέπουμε ...ανάγλυφες τις μορφές της Αδέας, της Θεραπεινίδας της, του θεού Ερμή με μια μικρούλα δίπλα στα πόδια του (μάλλον η ψυχούλα της Αδέας μορφοποιημένη) και μια ερμαϊκή στήλη με την επιγραφή «ΕΡΜΗΙ ΧΘΟΝΙΩΙ». Από την επιγραφή καταλαβαίνουμε ότι η στήλη αφιερώνεται στο χθόνιο Ερμή, στο θεό που οδηγεί τις ψυχές (ψυχοποιμπός) στον κάτω κόσμο.

Δεν αποκλείεται λοιπόν ο επιγραμματοποιός Αντίπατρος ο Θεσσαλονικέας να διάβασε στη βάση του αγάλματος της Αφροδίτης, που ήταν ζωγραφισμένο στον πίνακα του Στρυμόνιου Αριστόμαχου, τη λέξη «ΠΑΦΙΑΙ» (δοτική του ονομ. Παφία) γι' αυτό και έγραψε ότι ο ναός και το άγαλμα της ζωγραφιάς, ανήκουν στην Παφία Αφροδίτη.

6) Μιέζα - Στρυμόνιον

Αλλά, αν δεν θα μάθουμε ίσως ποτέ τον τόπο στον οποίο είδε ο επιγραμματοποιός τη ζωγραφιά, ούτε την πατρίδα των τριών γυναικών (μάλλον δεν θα ήταν απ' την Πάφο, γιατί θα παραήταν προκλητικές), είναι ώρα ίσως να γίνει γνωστή η πατρίδα του καλλιτέχνη Αριστόμαχου του Στρυμόνιου και να βγει και ο ίδιος από την αφάνεια στην οποία είναι μέχρι τώρα καταδικασμένος, εφόσον τα περισσότερα από τα γνωστά Λεξικά και Εγκυκλοπαίδειες δεν τον μνημονεύουν.

Το όνομα βέβαια Αριστόμαχος ήταν γνωστό σ' όλους τους Έλληνες, γιατί Αριστόμαχος ονομαζόταν ο αρχηγός των Δωριέων, ο Ηρακλείδης, πατέρας του Τημενίου, του γενάρχη της Βασιλικής δυναστείας των Τημενιδών της Μακεδονίας, και αγαπητό οπωσδήποτε στους Μακεδόνες ιδιαίτερα. (Μ. Αλέξανδρος Τημενίδης).

Αν μάλιστα θυμηθούμε ότι και η άλλη μεγάλη δυναστεία των Μακεδόνων, η δυναστεία των Αντιγονιδών, η οποία καταγόταν απ' τη Βέροια, θεωρούσε κι αυτή γενάρχη της τον Ηρακλή, κι ότι γι' αυτό το λόγο ο Φίλιππος ο Ε' είχε βαφτίσει το γιό του (και τελευταίο βασιλιά των Μακεδόνων) Περσέα (Περσέας ονομαζόταν ο πρόπαππος του Ηρακλή), τότε

δεν πρέπει να ξαφνιαζόμαστε γιατί το όνομα Αριστόμαχος είναι αγαπητό και συνηθισμένο στη Μακεδονία και στα χρόνια της ρωμαϊκοκρατίας και στην εποχή που ζει και γράφει ο Αντίπατρος ο Θεσσαλονικέας (1ος αι. π.Χ. - 1ος αι. μ. Χ.) στην εποχή του αυτοκράτορα Αυγούστου.

Αλλά αν το όνομα Αριστόμαχος φέρνει τον καλλιτέχνη της ζωγραφιάς «των αστών και εταιρίδων γυναικών προς την Ημιθία, το επίθετο «Στρυμόνιος» τον πάει προς το Στρυμόνα, τον ποταμό της Θράκης, όπου όμως δεν αναφέρεται πόλη ή κόμη με το όνομα «Στρυμόνιον», όπως θα έπρεπε να ονομάζεται η γειτονία του Στρυμόνιου Αριστομάχου.

Όμως, ενώ δεν αναφέρεται πόλη ή κόμη στην περιοχή του ποταμού Στρυμόνα, αναφέρεται πόλη της Ημιθίας (της Μακεδονίας) με το όνομα Στρυμόνιον από τον συγγραφέα Στέφανο το Βυζάντιο (5ος - 6ος αι. μ.Χ.). Ο συγγραφέας αυτός στο έργο του «Εθνικά», του οποίου σώζεται «επιτομή» αναφέρει τα εξής ενδιαφέροντα για το Στρυμόνιον: «Μιέζα πόλις Μακεδονίας, ή Στρυμόνιον εκαλείτο, από Μιέζης θυγατρὸς Βέρητος του Μακεδόνα, ως Θεαγένης εν Μακεδονίοις...».

Η Μιέζα λοιπόν ονομαζόταν (εκαλείτο) κάποτε και Στρυμόνιον και ο πολίτης της, ο Μιέζαιος λεγόταν Στρυμόνιος. Το γιατί ίσως θα μας το πουν οι ιστορικοί όπως και το πότε ακριβώς ή περίπου. Πάντως φαίνεται ότι στα χρόνια του Αντίπατρου του Θεσσαλονικέα, γύρω στον πρώτο προχριστιανικό και πρώτο μεταχριστιανικό αιώνα η Μιέζα ήταν πιο γνωστή ως Στρυμόνιο. Μέσα σ' αυτήν την εποχή πρέπει να άκμασε και ο καλλιτέχνης, ζωγράφος ή γλύπτης ή και τα δυο μαζί, ο Αριστόμαχος ο Στρυμόνιος, του οποίου το έργο είδε (και εμπνεύστηκε απ' αυτό), ο «κοντοχωριανός» του ποιητής, ο Θεσσαλονικέας Αντίπατρος.

Ο Θεσσαλονικέας επιγραμματοποιός Αντίπατρος πρέπει να έγραψε και το επίγραμμα για το Βεροιαίο αθλητή Απολλόδωρο και τα επιγράμματα για τον ευεργέτη των Βεροιαίων, τον Λεύκιο Καλπούργιο Πείσωνα. Αυτός και όχι ο Αντίπατρος ο Σιδώνιος, σαν κοντοπατριώτης ήταν πιο φυσικό να συγκινείται και να εμπνέεται από θέματα της ευρύτερης περιοχής της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Θεσσαλονίκης. «Κατά πίσσαν πιθανότητα», λοιπόν ο Αριστόμαχος ο Στρυμόνιος μπορεί να θεωρείται και να αποκαλείται και Μιέζαιος. Δεν αποκλείεται μάλιστα και λόγοι μετρικοί (απαιτήσεις του δακτυλικού εξαμέτρου - πενταμέτρου, της ελεγείας) να έκαναν τον ποιητή να προτιμήσει το όνομα Στρυμόνιος από το Μιέζαιος. Όμως γι' αυτό ίσως να χρειαζόταν άλλο σημείωμα. Στο τέλος του σημερινού σημειώματος αξίζει να υ-

πενθυμίσουμε το αναντιρρήσιμο γεγονός ότι οι Έλληνες λατρεύουν, τη ζωγραφική και τιμούν τους θεράποντές της. Δεν πρέπει λοιπόν να συνεχίζεται μια μεγάλη αδικία, η αδικία της λήθης, ενός ζωγράφου, αξιόλογου όπως φαίνεται, του Αριστόμαχου του Στρυμόνιου ή Μιεζαίου.

γ) Η Αιστρεάτων πόλις

Πριν από μερικούς μήνες (στις 14.2.1992), δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» ανακοίνωση της αρχαιολόγου κ. Βικτωρίας Αλαμάνη σχετική με την ανακάλυψη στη Βέροια του παρασιμένο Νοέμβριο τιμητικής επιγραφής των ρωμαϊκών χρόνων, της πρώτης επιγραφικής μαρτυρίας για την αρχαία Μακεδονική πόλη Αιστρέα, η οποία βρισκόταν στην περιοχή του Στρυμόνα στη θέση μάλλον της σημερινής Στρώμνικτας.

Η αρχαία Μακεδονική πόλη Αιστρέα ή Αιστραίον, που ήταν χτισμένη στη δεξιά όχθη του παραπόταμου του Στρυμόνα Πόντου λεγόταν και Αστερίον.

Όταν πριν από αρκετά χρόνια έγραφα για την πιθανή ετυμολογία κάποιων τοπωνυμίων της Νάουσας στον τοπικό τύπο είχα διατυπώσει την υπόθεση ότι το τοπωνύμιο ΓΑΣΤΡΑ στην περιοχή του Νυμφαίου της Μιέζας (Σχολή του Αριστοτέλη) πρέπει να προέρχεται από κάποιο αρχαίο τοπωνύμιο Αστερία.

Τώρα έπειτα και από την ανακάλυψη και την ανακοίνωση της κ. Βικτωρίας Αλαμάνη για την πόλη Αιστρέα, έχοντας υπόψη μου και όσα προαναφέρθηκαν για τη μετονομασία της Μιέζας σε Στρυμόνιον, δεν θεωρώ απίθανη την παρουσία στην περιοχή και πόλης με το όνομα Αιστρέας ή Αστερίου, στα πλαίσια κάποιας μετακίνησης πληθυσμών από την περιοχή του Στρυμόνα στην Ημαθία, φαινόμενου όχι άγνωστου την εποχή που οι Μακεδόνες αγωνίζονταν

να διαφυλάξουν την Ελληνικότητα της γης τους.

Η επιγραφή με την οποία «Η ΑΙΣΤΡΕΑΤΩΝ ΠΟΛΙΣ» τιμά τα τέκνα της στη Βέροια, την έδρα του Κοινού των Μακεδόνων προϋποθέτει ίσως την ένταξη της Αιστρέας στο Κοινό των Μακεδόνων, ενώ σύμφωνα με τις ως τώρα γνωστές ιστορικές μαρτυρίες δεν ανήκαν (κατ' αρχάς) σ' αυτό η Θεσσαλονίκη, η Αμφίπολη και η Άνω Μακεδονία. Αν όμως υπήρχε και ομώνυμη πόλη Αιστρέα στην Ημαθία, τότε δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, γιατί αυτή η πόλη οπωσδήποτε θα ανήκε στο Κοινό των Μακεδόνων.

Αξίζει οπωσδήποτε να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με ιστορικές μαρτυρίες, που αντλώ από τον πρώτο τόμο της Ιστορίας της Βέροιας του Γιώργου Χιονίδη, στη Μακεδονία, υπήρχε και ποταμός με το όνομα ΑΣΤΡΑΙΟΣ (Λιλιανό Ν.Α.Χ.Υ.), τον οποίο μάλιστα ο STUCK θεωρεί ως ένα από τους παραπόταμους που περνούν κοντά από τη Βέροια.

Το γεγονός της μετονομασίας της Μιέζας σε Στρυμόνιον και η πιθανή παρουσία στην ίδια περιοχή της Ημαθίας πόλης με το όνομα Αιστρέα είναι μια ακόμη μαρτυρία της αδελφοποίησης των Θρακών με τους Μακεδόνες από τα πανάρχαια χρόνια. Γιαυτό δεν είναι καθόλου παράξενο που στην εποχή μας, οι Θρακιώτες οι οποίοι κατέφυγαν ως πρόσφυγες από τη Βόρεια και Ανατολική Θράκη στη Μακεδονία μαζί με τους Ποντίους και άλλους Μικρασιάτες δε νιώθουν, και πολύ σωστά, καθόλου ξένοι, αν και δε λησμονούν ποτέ τις προαιώνιες εστίες των Προγόνων τους.

Βιβλιογραφία

1. Ιστορία της Βέροιας, Γ. Χιονίδη, τόμος Α' Βέροια 1960
2. Μακεδονία, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1982
3. Μ.Ε. Εγκυκλοπαίδεια «ΠΥΡΣΟΣ».
4. Ελληνική ή Παλατινή Ανθολογία, Αγγλική έκδοση 1980 W.R. Paton

Η Νάουσα, η Επανάσταση και «Ο Χαλασμός» της το 1822

Μέρος Β'

6. Ύστερα, πλησίασε ο χρόνος του γενικού ξεσηκωμού, του 1821.

Για την επανάσταση του 1821 - 1822 στη Νάουσα έχουν γραφεί πλέον πολλά και από πολλούς. Κι όμως, δεν υπάρχει, ακόμα, μία, ειδική, μονογραφία, εκτός από το προαναφερμένο βιβλίο του Ν.Γ. Φιλιππίδη, το οποίο, όμως, κυκλοφόρησε πριν 110 χρόνια (και ξανακυκλοφόρησε το 1973), ως 77^ο δημοσίευμα της «Βυζαντινής Ιστορικών Μελετών» του εκδοτικού οίκου του Νότη και Διονύση Καραβία. Και τούτο συμβαίνει, όταν έχει δημοσιευθεί, αντίθετα, πλήθος από εργασίες για άλλες περιοχές της χώρας μας. Το φαινόμενο αυτό (δηλαδή η έλλειψη των ανάλογων και των κατάλληλων ιστορικών μονογραφιών) παρατηρείται για όλες τις εδαφικές περιφέρειες της Μακεδονίας. Σημειώνω, συγκεκριμένα, ότι και για την επανάσταση του 1822 στον Όλυμπο δεν υπήρχε τέτοια (ειδική και αυτοτελής) μελέτη μέχρι το 1975 (οπότε κυκλοφόρησε σχετική εργασία μου, 45ο δημοσίευμα της «Μακεδονικής Βιβλιοθήκης», της «Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών»). Ευτυχώς, οι Ιωάννης Κ. Βασιλακόπουλος και Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος είχαν ασχοληθεί διεξοδικά με τους αγώνες όλων των Μακεδόνων, όπως και αυτής της περιοχής.

Αντίθετα, υπάρχουν αρκετές μονογραφίες για το '21 στην άλλη,

αξιόλογη, περιοχή της επαναστατημένης Μακεδονίας, δηλαδή για τη Χαλκιδική και ιδιαίτερα για το Άγιο Όρος, όπου άρχισε πρώτα ο αγώνας των Μακεδόνων για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Απ' εκεί μεταδόθηκε, ύστερα η φλόγα στη Νάουσα και στον Όλυμπο, που επαναστάτησαν και καταστράφηκαν, σχεδόν συγχρόνως, χωρίς να παραλείψουμε το δεδομένο ότι τα περισσότερα μέρη (πόλεις και χωριά) της Μακεδονίας συμμετείχαν στον ξεσηκωμό και πλήρωσαν με ανθρώπινες ζωές (σε αίμα) και με υλικές ζημιές την πατριωτική στάση τους, όπως έγινε, λ.χ., στη Δυτική Μακεδονία, στη Βέροια, στη Θεσσαλονίκη και στην Ανατολική Μακεδονία.

Στα τέλη του 1821 άρχισε η συγκέντρωση πολεμιστών απ' όλη τη Μακεδονία στα ορεινά χωριά του Βερμίου και του Ολύμπου. Όπως ήταν επόμενο, αυτές τις επαναστατικές κινήσεις πληροφορήθηκαν και οι Τούρκοι. Έτσι, ο αξιωματικός Μεχμέτ Αμίν, ο νέος επικεφαλής της Διοικήσεως της Θεσσαλονίκης, ο επονομαζόμενος Εμπύ Λουμπούτ ή Αμπ-ουλ-Ουμπούτ (δηλαδή «ο ροπαλοφόρος»), με διαταγή του, της 10.12.1821, προς τον ιεροδίκη της Βέροιας, επέβαλε την έκτακτη απογραφή των ραγιάδων, με σκοπό να εντοπισθούν οι ξένοι. Συγχρόνως, ζητήθηκε η παράδοση αμύρων από όλους τους οικισμούς της Μακεδονίας. Η Νάουσα αρνήθηκε να υπακούσει. Έτσι, η κήρυξη της επανα-

στάσεως σ' αυτήν ήταν, πιά, θέμα χρόνου.

Στη Νάουσα συνυπήρχαν δύο έμπειροι αρχηγοί: Ο καπετάνιος γέρο (Αναστάσιος) Καρατάσος και ο πολιτικός Λογοθέτης Ζαφειράκης, χωρίς να αγνοούμε και τις ηρωϊκές μορφές του Αγγελή Γάτσου (από την περιοχή της Έδεσσας), όπως

Του Γεωργίου Χ. Χιονίδη

και των Ναούρι και Μπίνου, αλλά και του Σιατιστινού Γεωργίου Νιόπλου, του Παπαρέσκου από την Καστοριά, του Καραμήτσου από τη Βλάστη, κ.ά. Ακόμα, βρισκόταν εκεί και ο Νικόλαος Κανούσης, ως αντιπρόσωπος του Γρηγορίου Σάλα, ο οποίος είχε διοριστεί (από τον Δημήτριο Υψηλάντη) αρχηγός της επαναστάσεως στον Όλυμπο.

Μετά αλεπάλληλες διαβουλεύσεις των καπετάνιων της Νάουσας και των άλλων μερών της Μακεδονίας, στην πόλη και στο μοναστήρι Ντουδρά-Δοδρά (που βρίσκεται έξω από τη Βέροια, στον δρόμο προς τη Νάουσα), αποφασίστηκε η κήρυξη της επαναστάσεως.

Δεν ξέρω αν ήταν τυχαία ή επιλέχτηκε επίτηδες και σημαδιακά ως ημέρα της κηρύξεως της επαναστάσεως στη Νάουσα (σύμφωνα με την κρατούσα άποψη) η Κυριακή της Ορθοδοξίας (19.2.1822), δεδομένου ότι η πάλη μεταξύ των ραγιάδων και των αλλοθρήσκων δυναστών τους δεν ήταν σύγκρουση, μο-

νάχα, Ελλήνων και Τούρκων, αλλά και της Χριστιανικής και της Μουσουλμανικής θρησκείας, μετά τόσες πράξεις μισαλλοδοξίας και ανομικαστικής αλληλοεπιστίας (εξισλαμισμού). Επαναστάτησε, λοιπόν, ο Ελληνισμός, αλλά και η Ορθοδοξία. Άλλωστε, η κήρυξη της επαναστάσεως έγινε στη μητροπολιτική εκκλησία του Αγίου Δημητρίου της Νάουσας, μετά τη Θεία Λειτουργία και την ειδική δοξολογία, όπου χοροστάτησε ο πρωτοσύγκελλος (του μητροπολίτη της Βέροιας-Νάουσας Ζαχαρία) Γρηγόριος, ο οποίος και μίλησε κατάλληλα, όπως και ο άρχοντας Ζαφειράκης, αφού διαβάσθηκαν οι επιστολές κ.τ.λ., που έφερε μαζί του ο Κανούσης και έλαβε χώρα η ορκωμοσία (στα ιερά του Έθνους και της Ορθοδοξίας) του εκκλησιαστικού. Ο ενθουσιασμός ήταν μεγάλος. Οι Ναουσαίοι ξεχύθηκαν στους δρόμους της πόλεως και κατέσφαξαν τον βρεβδό και τους, περίπου, 20 Τούρκους, που βρίσκονταν στη Νάουσα, ειδικούμενοι (αναδρομικά) για την ανυπόφορη και αμιατοδοκιμένη σκλαβιά πολλών αιώνων. Έτσι, επισημοποιήθηκε και υλοποιήθηκε η απόφαση του ξεσηκωμού.

Τους επαναστάτες προβλημάτιζε το δεδομένο ότι στη γειτονική Βέροια υπήρχαν μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις του εχθρού και γι' αυτό αποφασίστηκε να κτυπηθεί ο τουρκικός στρατός και να καταληφθεί η πρωτεύουσα της επαρχίας, ώστε να εξαλειφθεί ο σοβαρός κίνδυνος και να ενισχυθεί - διευρυνθεί το μέτωπό τους, σε έκταση και σε επαναστάτες.

Επικολούθησε η επίθεση κατά της Βέροιας (σε ημερομηνία για την οποία έχουμε πολλές και διαφορετικές ενδοχές), που απέτυχε, όμως, γιατί οι δυνάμεις των Τούρκων ήταν πολύ μεγαλύτερες και καλά εξοπλισμένες, δεδομένου ότι (τις ημέρες εκείνες) είχαν φθάσει ενισχύσεις, από τη Θεσσαλονίκη,

ενώ και ο Λοχιπούτ πασάς βρισκόταν ήδη στη Βέροια. Μάλιστα, αφέθηκε την ημέρα της επιθέσεως (εναντίον της) των Ελλήνων επαναστατών, γεγονός το οποίο ενισχύει την άποψη, πως αναμενόταν η ενέργειά τους ή και προδόθηκε, σύμφωνα με μια πληροφορία, γι' αυτό και οι επαναστάτες δεν κατόρθωσαν να αιφνιδιάσουν τους Τούρκους, οι οποίοι βρίσκονταν σε κατάσταση συνεχούς ετοιμότητας.

Κατόπιν τούτου, αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν (οι επαναστάτες) και να συγκεντρωθούν στο μοναστήρι της Δοδράς (Καλής) Παναγιάς, όπου απέκρουσαν επανειλημμένες επιθέσεις των υπερτέρων Τούρκων, οι οποίοι υπέστησαν μεγάλες απώλειες από τους καλά οχυρωμένους Έλληνες.

Ο Λοχιπούτ πασάς, αφού έμεινε έξι ημέρες στη Βέροια, ξεκίνησε με όλο το στράτευμά του εναντίον της Νάουσας, όπου πολέμησαν, τελικά, 4.000-5.000, Έλληνες εναντίον πολυαριθμότερων Τούρκων, για τον ακριβή αριθμό των οποίων υπάρχει πολυγνωμία, κυμαινόταν, όμως, τούτος μεταξύ των 10.000 έως και 40.000 ανδρών.

Επίσης, δεν υπάρχει συμφωνία για τον χρόνο που άντεξαν οι επαναστάτες της Νάουσας, αφού στις στερήσεις και στη μεγάλη υπεροχή της δυνάμεως των Τούρκων, προστέθηκε και η επιείχυντη πράξη της προδοσίας και έτσι οι πολιορκητές μπήκαν στην πόλη από την αφύλακτη θέση «Αλώνια». Πραγματικά, για τη διάρκεια των μαχών, διασώθηκαν διάφορες απόψεις, των συγγραφέων, των διπλωματικών αντιπροσώπων, της παραδόσεως και, τέλος, των μικρών χρονικών («ενθυμήσεων»), που βρέθηκαν, όπως απέδειξα με μια σειρά ειδικών μελετών, εδώ και 25 χρόνια (1968 - 1991), για την επανάσταση της Νάουσας.

Δυστυχώς, η κλειψύδρα του χρόνου τρέχει και χρειάζεται να προ-

ταρμωστεί η ομιλία μου στα προσδιορισθέντα χρονικά πλαίσια, πρέπει δε να λάβω υπόψη μου και την εξάντληση της υπομονής σας...

Γι' αυτό θα προσπαθήσω να δώσω επιγραμματικά και με τη (γνωστή, δωρική) μακεδονική λιτότητα ένα στοιχειώδες περίγραμμα των όσων διαδραματίστηκαν τότε ή επακολούθησαν ύστερα.

Υπήρξαν πάμπολλες και απερίγραπτες πράξεις ηρωισμού και αυτοπαρνήσεως, όπως των Ναουσαίων γυναικών, οι οποίες προτίθησαν να πέσουν στην Αράπιτσα (στη θέση «Στουμπάνοι», όπου αναγέρθηκε το γνωστό ανθόμιο (μνημείο), με τα (βρέφη-ανήλικα) παιδιά τους, παρά να ατιμιαστούν ή να αλληλοεπιστήσουν.

Προκαλούν φρίκη οι πληροφορίες, οι οποίες διασώθηκαν για τη θηριώδη συμπεριφορά των Τούρκων και των συνεργατών τους Εβραίων και Τσιγγάνων, οι οποίοι ωθούνταν, κυρίως, από καρδοσκοπικούς λόγους. Οι πηγές διαφωνούν μεν ως προς τον αριθμό των σκοτωθέντων στις μάχες και των δολοφονηθέντων - εκτελεσθέντων («εν ψυχρώ») αγωνιστών, των αμάχων (γερόντων ανδρών) και των γυναικοπαίδων, των συλληφθέντων και πωληθέντων στα σκλαβοπάζαρα της Θεσσαλονίκης και άλλων πόλεων, ή και κρατών, είτε των πυρποληθέντων χωριών και των αρπαγείων περιουσιών των ραγιάδων, όμως συμφωνούν όλες ως προς το γεγονός ότι ολόκληρη η πόλη, αλλά και τα χωριά των βουνών και του κάμπου, ακόμα δε και τα μοναστήρια, είχαν καταστραφεί και διαρπαγεί εξαιτίας της επαναστάσεως της Νάουσας ή (με το πρόσχημα σούτης).

Αντί, λοιπόν, να σας κουράσω με την περιγραφή μαχών και με την αναφορά των ονομάτων τοποθεσιών της Νάουσας ή χωριών (όπου έλαβαν χώρα συγκρούσεις) και με ονοματεπώνυμα γενναίων αγωνιστών

(με κίνδυνο, μάλιστα, να περιορισθούμε στον εντοπισμό και στην έξαρση των ηρωικών πράξεων μερικών, μονάχα, που έτυχε να διασώσει η παράδοση ή μνημονεύουν άλλες πηγές και να υποστηρίξουμε, έτσι, το γεγονός, ότι η επανάσταση οφειλόταν στη μαζική συμμετοχή όλων, επιστήμων - επιφανών και ανεπιστήμων - αφανών), θα ανατρέξω και εδώ στο καίμενο τεσσάρων ενθυμύσεων - μικρών χρονικών, που διατραγουδούν, με αμειωτότητα και επιτυχία (έστω και απόντα, ανωρθόγραφα και με διαφορές στα χρονολογικά δεδομένα), τα γεγονότα της αλώσεως - καταστροφής, τις οποίες (ενθυμώσεις) κωδικοποίησα και ήδη χρησιμοποίησα σε δύο προηγούμενα κείμενά μου («Μακεδονικά», 8, 1968, και κυρίως σελίδες 217 - 220, και «Μακεδονικά», 21, 1981, 155 - 166), γιατί προκαλούν ρίγος και εντυπωσιάζουν. Τούτες δρέθηκαν γραμμένες στα παράφωλα βιβλίων, ιδίως εκκλησιαστικών:

A. Η πρώτη ενθύμηση:

«1822, Μαρτίου 21, την Μεγάλη Πέμπτη έκαυσαν το Ιερόν μοναστήριον του Τιμίου Προδρόμου της σκήτσης Βερόιας και τα λοιπά, όλα τα μοναστήρια. Μετά τούτα έκαυσαν και την Νάουσαν. Εφρονέθησαν πολλοί άνθρωποι και αιχμαλωτίστησαν. Εχάλασαν και από την Βερόιαν πολλούς. Όσοι από έξοδα τόσον και από σφαγήν έγινε μεγάλος θρήνος και θωγμός εις τους Χριστιανούς από τους Οθωμανούς».

B. Άλλη ενθύμηση:

«1822 Απριλίου 13 έγινε η θλιβερά καταστροφή της Νάουσας, πανταλεί αφανισμό, υπό του απηνιστάτου Αιμπαλαμπούτ πασά, Σελανίκ βαλασή. Εκκατομήθησαν άνδρες 170 και εκκλαδώθησαν γυναίκες, παιδιά υπέρ πέντε χιλιάδες».

Γ. Τρίτη ενθύμηση:

«Χαλακιάς της Νάουσας. Έτος 1822, Απριλίου 12. Έκοπτεν ο

Λουμπούτ πασάς τους άνδρας ασάν άρνιθας, τας γυναίκες και τα κορίτσια σκλάβες».

Δ. Τέλος, υπάρχει ακόμα μία άλλη ενθύμηση, που θυμίζει την πρώτη, αλλά διαφέρει ως προς τα χρονολογικά δεδομένα.

Να το κείμενό της:

«1822 Μαρτίου 30 τη αγία και μεγάλη Πέμπτη έγινε η αρχή του τραγικού δράματος, του εξαφανισαντος άπαντα τα περί την Βερόιαν ιερά καταγώνια και χωρία και προ πάντων την περίφημον Νάουσαν, τη 13 Απριλίου, ημέρα Πέμπτη».

Από τις περιγραφές των μαρτυριών των γυναικοκαίδων θα μνημονευθεί ένα, μόνο, τρομακτικό γεγονός: Ο Γάλλος ιστορικός Πουκεδύλλ γράφει ότι οι Τούρκοι δολοφόνησαν τις γυναίκες του Καρατάσου και του Ζαφειράκη, επειδή δεν δέχθηκαν να αλλαξοπιστήσουν. Τις έβαλαν σε σάκκους με φαρμακωρά φίδια και έτσι πέθαναν με φρικτούς πόνους.

Στις μάχες σκοτώθηκαν, (μεταξύ άλλων, ο Ζαφειράκης και ένας γιός του Γέρο Καρατάσου, ο Γιάννης, ενώ στο «Κιόσκι» οι Τούρκοι εκτέλεσαν 2.000, περίπου, άτομα.

Υπάρχουν διαφορετικές πληροφορίες και απόψεις και για τις υλικές ζημιές και τις διαρπαγές περιουσίας:

Οι πηγές αναφέρουν ότι πυρπολήθηκαν και λεηλατήθηκαν από 50 έως και 120 χωριά, ενώ εκθέσεις ξένων διπλωματών αναδομάζουν τον αριθμό τους σε 134 (τσιφλίκια και ελεύθερα) χωριά.

Από τα διασωθέντα αρχεία των τουρκικών ιεροδικείων προκύπτει, ότι οι κατακτητές εισέπραξαν 351.900 χρυσά γρόσια από την εκποίηση της περιουσίας των κατοίκων της Νάουσας (και του Χωροπανίου), μοναστηριών και οπλαρχηγών. Άλλα 22.000 χρυσά γρόσια απέδωσε το πούλημα ανηλίκων σε σκλαβοπάζαρα. Ακόμα, δημεύθηκαν 3.

000, περίπου, στρέμματα χωραφιών, οικοπέδων, υδρομύλων, κ.π.λ. των δολοφονηθέντων Νάουσaiων, 3.500, περίπου, στρέμματα των μοναστηριών και των εκκλησιών της Νάουσας, 600 στρέμματα της μονής Προδρόμου της Βερόιας, 430 του μοναστηριού του προφήτη Ηλία της Βερόιας (των Πιερίων), 270 της μονής της Δοδρά (Καλής) Παναγιάς, 1.200 του μοναστηριού της Καλήπετρας της (Ραχιάς) της Βερόιας και 2.000 στρέμματα του καπετάνιου Τάσου (προφανώς του Γέρου Καρατάσου). Τέλος, εισέπραξαν οι Τούρκοι και 70.100 γρόσια από την εκποίηση των κινητών πραγμάτων των μοναστηριών.

Όσοι κάτοικοι της Νάουσας και των ορεινών χωριών διασώθηκαν, εξαφανίσθηκαν στα βουνά, ενώ του κάμπου στα δάση και στις καλαμιές της, τότε, Λίμνης Γιαννιτσών, άλλοι δε κατέφυγαν σε άλλες περιοχές, ακόμα δε και εκτός της Ελλάδος, όμως προέκυψε από δηλοσιευθέντα έγγραφα και άλλα διασωθέντα μνημεία ή απ' όσα διατηρούν στη μνήμη τους οι οικογενειακές διηγήσεις πολλών απογόνων παλιών οικογενειών (στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό), των οποίων η καταγωγή εντοπίζεται, τελικά στην επαναστατημένη περιοχή της Νάουσας - Βερόιας - Έδεσσας. Τέλος, αρκετοί γλίτωσαν στην υπόλοιπη μαχόμενη Ελλάδα, στη θάλασσα (δηλαδή στα νησιά) και στην ξηρά.

Τόση δε ήταν η ερήμωση και η καταστροφή του ιερού-ηρωικού τούτου τόπου (της Νάουσας), ώστε χρειάστηκε να περάσουν οχτώ χρόνια για να εκδοθεί ειδικό φιρμάνι (το 1830) του Σουλτάνου, με το οποίο δόθηκε πίσω η περιουσία στους επαναστάτες (γιατί είχε νεκρωθεί η ζωή), όπως συνέθηκε, άλλωστε, και με τους ραγιάδες των Ψαρών, της Χίου και των Κυθωνιών.

Από το φιρμάνι τούτο, όπως και από τα άλλα, συνοδευτικά έγγραφα

(που δημοσιεύα πριν χρόνια, στο περιοδικό «Μακεδονικά», 19, 1979, 93-123), πληροφορούμαστε, ότι αποκαλύστηκε η εγκατάσταση, πλέον, στη Νάουσα, και 100 οικογενειών Τούρκων, όπως και τουρκικού στρατού, σε αντίθεση με όσα συνέβαιναν στο παρελθόν και επέβαλε η μέχρι το 1822 προνομιούχα μεταχείριση της πόλεως. Η κατάσταση έγινε πιο δύσκολη στο διάστημα 1871-1876, οπότε οι Τούρκοι αξιωματούχοι φυλάκισαν τους 50 σπουδαιότερους Ναουσαίους, για να τους αναγκάσουν να πληρώσουν παραφουσκωμένους λογαριασμούς φόρων, η επιβολή των οποίων είχε ως συνέπεια να καταστήσει προβληματική και την καλλιέργεια-παραγωγή των αμπελιών, τα οποία απέδιδαν, τότε, 1.400.000 οκάδες σταφύλια, από τα οποία παραγόταν το περίφημο και παγκόσμια ξεκουστό κρασί της Νάουσας.

Όπως δε είναι γνωστό, στην (προεπαναστατική) Νάουσα, είχε αναπτυχθεί το εμπόριο και (εκτός του εκλεκτού κρασιού και της σπουρακαλλέργειας) υπήρχε, μεταξύ άλλων, και βιοτεχνία όπλων, ενώ ανήρπα και ριφοκίνδυνα τέκνα της διακριθήκαν ως επιχειρηματίες και πέραν της σημερινής Ελλάδας, ως «πραγματευτάδες». Και δεν είναι άτμητο το γεγονός ότι ο σπουδαιότερος (γνωστός) Ναουσαίος του Εξωτερικού, ο (αδικαίωτος στην Ελλάδα) λόγιος Αναστάσιος Μιχαήλ, περιηγήθηκε διάφορα μέρη της Ευρώπης και, μάλιστα, η Ακαδημία του Βερολίνου τον αναγόρευσε μέλος της, ενώ τα βιβλία του («Περιηγηματικόν Πυκτάκιον, ήτοι περιήγησις της Ευρώπης», Αμστερδάμ, δηλαδή Αμστερνταμ, της Ολλανδίας, 1706, κ.λ.π.) θεωρούνται και σήμερα σημαντικά για την ελληνική γραμματεία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Θα κλείσω την ομιλία μου με όσα είπα (πριν πέντε-έξι χρόνια) στη Βέροια, σε δύο διαλέξεις, μιλώντας

τη μία φορά για την επανάσταση του 1821 στη Βέροια-Νάουσα και την άλλη για την απελευθέρωση της Βέροιας, τη 16.10.1912, γιατί είναι, δυστυχώς, επίκαιρα πάλι και, μάλλον, θα είναι πάντοτε...

Οι Βεροιώτες, όπως και οι λοιποί Μακεδόνες αγωνιστές, μετά την αποτυχία της προσπάθειάς τους μετέδωσαν και πολέμησαν στην υπόλοιπη, μαχόμενη Ελλάδα, όπου πίστευαν με το τίμιο αίμα τους τη γη του Πανελληνίου, ώστε να μπορεί να πει ο μελετητής και ο ακροατής των αγώνων τους, ότι δεν υπάρχει επιθαμή ελληνικού εδάφους, η οποία να μη περιχλείει-κούβει κόκκοι ή τάρρα Μακεδόνων αγωνιστών και ότι το δένδρο της ελευθερίας πράχθηκε και με το δικό τους λίπαρι...

Να, λοιπόν, που και η ευρύτερη περιοχή του σημερινού νομού της Ημαθίας έχει και το Σούλι της και τις Σουλιώτισσές της, δηλαδή τη Νάουσα και τις Ναουσαίες, και να ότι χρειάζεται ένας νέος (ζωγράφος) Ντελακρουά και ένας άλλος εθνικός ποιητής για να αποδώσουν την τραγική μεγαλοπρέπεια εκείνων των γεγονότων και των θυσιών των παραγωνισμένων Μακεδόνων και συγκεκριμένα της περιοχής της Νάουσας, της Βέροιας και των χωριών τους.

Αποδεικνύεται, έτσι, ότι η επανάσταση του 1821 δεν ήταν τοπικό αλλά πανελλήνιο γεγονός και ότι η τιμή του ξεσηκωμού ανήκει σ' όλον τον ελληνικό λαό, αφού η Δόξα περπάτησε σ' ολόκληρη τη χώρα, όπως και σ' αυτή την περιοχή, μοναχή, εντελώς ελομόναχη, για να μετρήσει και να στεφανώσει τα λαμπρά παλικάρια και τα πυρπολημένα χωριά, τις πόλεις και τα «εφά καταγώγια», που είχαν μετατραπεί σε έρημη γη...

Αν, τώρα, θελήσουμε να ξεφύγουμε κάπως από εκείνα τα γεγονότα του παρελθόντος και να βγάλουμε κάποια ωφέλιμα συμπεράσματα για

το σήμερα και τον μέλλον, πρέπει να σημειώσουμε, ότι στην πολυκύμαντη ζωή των λαών και των ανθρώπων είναι αμφιλεγόμενο το θέμα εάν είναι, ιστορικά, πιο σημαντική η ημέρα, που αρχίζει μια σκληριά ή, αντίθετα, εκείνη που θυμίζει την αποτίναξη ενός τυραννικού ζυγού. Όποια, όμως, απάντηση και αν δώσει κανένας, γενικά, στο ερώτημα τούτο, στη συγκεκριμένη περίπτωση μας, γιατράζουμε το χαρμόσυνο γεγονός της αναγεννήσεως του Φοίνικα του Ελληνισμού μέσα από τη γεννοφόρα στάκτη, η οποία φώλιαζε στη ξεθωρη ζεστασιά, που διατηρούσε σε κάποια ιδιόρρυθμη κατάσταση (μεταξύ υπάρξεως και ανυπαρξίας) μία μικρή φλόγα, που τρεμόσβηνε, ανάλογα με τις ενάστωτες, καλές ή κακές, στιγμές του ελληνικού λαού, του πιο περιέργου, με τις μοναδικές (ομαδικές και ατομικές) πράξεις ηρωισμού και θυσίας, αλλά και με τις απερίγραπτες εθνοκτόνες στιγμές, της διχόνοιας και των αλληπάλληλων, εμφύλιων σπαραγμών με αποτέλεσμα να καρδίζει μεν τους πολέμους, να χάνει ύστερα τις μάχες στις ειρηνικές περιόδους...

Και, βέβαια, δεν μαζευτήκαμε εδώ για να κάνουμε ιστορικές αναλύσεις και αυτοκριτική. Όμως, διειστώντας κανένας, ποιά θα ήταν η μονομότερη σκοπιμότητα και χρησιμότητα από παρόμοιες συγκεντρώσεις και ομιλίες, αν δεν επιδιώκαμε να ωφεληθούμε, ως ομάδα και ως άτομα χωριστά, από τα διδάγματα της Ιστορίας; Και αν τούτο είναι συζητήσιμο προκειμένου για άλλες χώρες, των οποίων ο ιστορικός βίος περπατάει, συνήθως, σε ήρεμες και απλόχωρες λεωφόρους, για την Ελλάδα και τους Έλληνες δεν συμβαίνει το ίδιο, γιατί ο ηρωικός τούτος τόπος και λαός βρίσκονται μόνιμα σε εμπόλεμη κατάσταση, μια και κινδυνεύουν διαρκώς από πολλούς εχθρούς, εξωτερικούς και εσωτερικούς. Και τούτο οφείλεται,

προφανώς, στη θέση της χώρας, όπως τη θέλησε η γεωγραφία, και στον προορισμό του λαού της, όπως τον προσδιόρισε η Ιστορία. Συνεπώς, αν θέλουμε να κλείσουμε το σημερινό περιδιάδοσμά μας στα ιστορικά γεγονότα εκείνης της εποχής με κάποια ωφέλεια, αν επιζητούμε να συλλάβουμε τον σκοπό της Ιστορίας, θα πρέπει να αναλογιστούμε και να διερωτηθούμε αν, πραγματικά, ελευθερώθηκε, τελικά και οριστικά, η Ελλάδα και ιδιαίτερα αν λυτρώθηκαν οι Έλληνες από τον τουρκικό ζυγό, αν έχουμε συνειδητοποιήσει πιά, ότι μπορεί μεν να τέλειωσε η Τουρκοκρατία, αλλά δεν σταμάτησε, δυστυχώς, και η τουρκονοστροπία μας, στον βαθμό που κάτι τέτοιο ήταν δυνατό, πολύ δε περισσότερο αναγκάιο, ώστε, απελευθερωμένοι, επί τέλους, από τον ραγιαδισμό, την κουτοπονηριά, την ακαταστασία, την προχειρότητα, το «άρπα-κόλλα», την ανευθυνότητα, το απρογραμματίστο και το «ραγάτι», το «κισιμέτ» και το «δεν βαριέσαι βρε αδελφέ», να αφήσουμε τον ναργιλέ της καταναλωτικής μονομέρειας και νωχέλειας και να πιάσουμε στα χέρια μας τα κομπούτρες και στον νου το καλώς εννοούμενο πνεύμα της εποχής μας, χωρίς να ξεχάσουμε, βέβαια, τα ελληνικά ιδεώδη και την πνευματική ανάταση, τις προγονικές καταβολές, που μας χαρίζει ο λαϊκός πολιτισμός μας και ιδιαιτερότητα της μεγάλης και μοναδικής πολιτιστικής - πνευματικής κληρονομιάς μας, μακριά, όμως, από οιοσδήποτε φανατισμούς, οι οποίοι μας εμποδίζουν να δούμε το δάσος, την ωφέλεια του συνόλου, γιατί μας κρύβει τη θέα το δικό μας δέντρο, το τύφλωμά μας από το άμετρο δόσημό μας στο προσωπικό συμφέρον μας, να περιθωριοποιήσουμε το περίφημο «εγώ» μας και να θυμηθούμε το «εμείς» του Μακρυγιάννη, ή γιατί δεν μας αφήνει να δούμε την αλήθεια το παραμορφωτικό γυαλί της κομματικοποίησης

ήσας μας, με συνέπεια να υπερεκτιμούμε όποιον και ό,τι είναι σύμφωνο με τις πολιτικές ιδέες μας και να υποτιμούμε ή και να εκμηδενίζουμε όσα βρίσκονται σε διαφορετικά πολιτικά, κομματικά και παραταξιακά στρατόπεδα, μη δίνοντας σημασία σε όσα μας ενώνουν, αλλά μονάχα σε όσα μας χωρίζουν, αν και, πολύ, συχνά, αλλιάζουμε, στον κανόνα, με ευκολία, τη θέση μας και, ύστερα, γινόμαστε πάλι φανατικοί Γενίτσαροι (καίτοι νεοφώτιστοι) στο καινούργιο λημέρι των εναλλασσόμενων πολιτικών «πι-

στεύω» μας, δικαιώνοντας έτσι τον αρχαίο Αιγύπτιο ιερακίνο, ο οποίος είπε, πριν χιλιάδες χρόνια, ότι οι Έλληνες είμαστε, στη συμπεριφορά, «αί παῖδες», πάντοτε παιδιά!!

Σας ευχαριστώ, γιατί με ακούσατε με προσοχή και ενδιαφέρον και ελπίζω, ότι θα μου συγχωρήσετε την τελευταία έκρηξή μου, μια και είμαι και εγώ Έλληνας και δεν εξαιρώ, βέβαια, τον εαυτό μου και απ' όσα μας βαραίνουν και μας κακοχαράκτηρζουν...

Το
περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
να μπει
σε κάθε Ναουσαϊκό σπίτι

Κάθε συνδρομητής
να γράψει
ένα καινούργιο
συνδρομητή

Μακεδονικός Αγώνας

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Μέρος 3ο

Η αναχώρηση του Παύλου Μελά για την Αθήνα, μετά από διαταγή της κυβέρνησης, δημιουργεί αμέσως ένα μεγάλο κενό. Σα να χαλάρωσε ο δεσμός που τους συγκρατούσε και μια κρυφή διαφωνία που σιγόβραζε ανάμεσα στους τέσσερις αξιωματικούς ήρθε στην επιφάνεια.

Η κυβέρνηση του είχε υποσχεθεί ότι θα τον στείλει πάλι στη Μακεδονία. Ο Κοντούλης του είχε στείλει τρία γράμματα με τα οποία τον ενημέρωνε για την κατάσταση. Στις 16 Απριλίου του ανακοινώνει ότι έστειλε την έκθεσή του στην Αθήνα. Ο Παπούλας όμως και ο Κολοκοτρώνης έκαναν κρυφή αντέκθεση, που συγκλόνισε Κυβέρνηση και αρμόδιους. Όταν τόμαθε ο Μελάς έβρισε, έξαλλος τον Κολοκοτρώνη, τον κάλεσε σε μονομαχία και τον πλήγωσε. Ο Κακούδης διηγείται ότι κάποια μέρα του καλοκαιριού του 1904 βρέθηκαν με τον Μελά μπροστά στον έφιππο ανδριάντα του Κολοκοτρώνη. Τότε ο Μελάς σταμάτησε, τον αγκιοκοίταξε και είπε: «Χαρά στον εγγονό σου. Καλό θλαστάρι μας άφηκες». Η κυβέρνηση για να αποφύγει τις περιπλοκές, κάλεσε και τα άλλα μέ-

λη της αποστολής, για να πληροφορηθεί τί συνέβαινε στη Μακεδονία.

Προσωρινά σταμάτησαν όλα. Ο Μελάς καταλαμβάνεται από απόγνωση. Από την Μακεδονία έπαιρνε κάθε μέρα σχεδόν γράμματα. Οι Μακεδόνες τον καλούν. Τον παρακαλούν να πάει πάλι στην Μακεδονία που την αναστατώνουν ξανά οι Βούλγαροι. Ο Καπετάν Βαγγέλης και ο Καπετάν Κώτας έχουν εξουδετερωθεί. Ο Μελάς φοβάται ποιά τύχη περιμένει τον Καραβαγγέλη.

Ο πληθυσμός στην ύπαιθρο είναι σε απόγνωση από τις θηριωδίες των Βουλγάρων. Τον Ιούνιο έρχονται στην Αθήνα, δύο απεσταλμένοι από την Κοζάνη και ρωτούν τον Μελά και τον Δραγούμη τί θα γίνει. Αυτοί προτείνουν ενεργό άμυνα, όλα είναι έτοιμα, τους λείπουν μόνον αξιωματικοί για να οργανώσουν τον στρατό. Τους δίνει την υπόσχεσή του ότι θα πάει να τους οργανώσει, αρκεί να τον διαβεβαιώσουν ενόρκως ότι πράγματι όλα είναι έτοιμα και τους λείπουν οι αρχηγοί. Η γυναίκα του και ο πεθερός του που παραυρέθηκαν στη συζήτηση προσπάθησαν να τον αποτρέψουν, αλλά στάθηκε αδύνατο. Το ίδιο άκαρπη ήταν και η παρέμβαση του Δραγούμη στον Κοντούλη, να

τροποποιηθούν τα σχέδια του Μελά, «μη θέλεις να με αποτρέψεις. Δεν αλλάζω τα σχέδιά μου. Μόνο θα με δυσκολέψεις στην εκπλήρωση των καθηκόντων μου» είπε στη γυναίκα του. Πήρε εικοσαήμερη άδεια από τον διοικητή του Συνταγματάρχη Ζορπά και στις 9 Ιουλίου εγκαταλείπει την Αθήνα παίρνοντας μαζί του αρκετά χρήματα και αφήνοντας παραγ-

Του
Χρήστου Χατζηϊωαννίδη

γελία στους φίλους του να μαζέψουν όσα περισσότερα μπορούν για τον αγώνα.

Οι φίλοι του στην Αθήνα, προσπαθούν να τον εξυπηρετήσουν με τον καλύτερο τρόπο. Μαζεύουν χρήματα, όπλα, διαλέγουν άνδρες δοκιμασμένους στον πόλεμο και τους στέλνουν στην Μακεδονία. Όμως ανησυχούν για την αλόγιστη πρωτοβουλία του. Φοβούνται μήπως πάθει τίποτα ο φίλος τους και τότε ναυαγήσει όλη η υπόθεση. Υπάρχουν και πολλοί που κατακρίνουν τις ενέργειές του και την βιασύνη του. Αλλά ο Μελάς επιμένει πως δεν πρέπει να χαθεί ούτε λεπτό. Αν τον εγκαταλείψουν θ' αγωνιστεί μόνος του.

Στις 19 Ιουλίου βρίσκεται στην

Κοζάνη με τον πιστό του φίλο Πύρζα. Για να αποφύγει τους τούρκους, που τους παρακολουθούσαν, έκανε ο Μελάς τον ζωέμπορο και το βράδυ κρυφά κατέφυγε στο σπίτι του Μητροπολίτη, που έλλειπε εκείνο τον καιρό, γιατί ήταν συνοδικός. Εκεί έγινε η πρώτη σύσκεψη.

Από την αρχή ο Μελάς αντελήφθη ότι η οργάνωση δεν ήταν έτοιμη. Αυτό τον λύπησε. Υπήρχε όμως, μεγάλη θέληση και προθυμία. Με τους προεστούς της Κοζάνης καταστρώνει σχέδιο οργάνωσης. Ορίστηκε ένα από τα σώματα με αρκετούς άνδρες να υπερασπίσει την περιοχή Καστοριάς και Εδέσσης. Αρχηγοί του σώματος θα ορίζονταν οι Καραλήθανος και Βισθίκης. Όσο συνεχίζονταν οι συζητήσεις ο Μελάς έμεινε κλεισμένος στο Μητροπολιτικό μέγαρο.

Το βράδυ της 21 Ιουλίου, επεσκέφθει τον Μελά ο γιατρός Μεταξάς που περιόδευε με εντολή του Δραγούμη ολόκληρη τη δυτική Μακεδονία κατεχώντας τον πληθυσμό της υπαίθρου και θεραπεύοντας τους ασθενείς. Με τον γιατρό ο Μελάς, αποφάσισε να επισκευτεί την περιοχή της Σιάτιστας.

Στις 22 Ιουλίου ο Μελάς, ο Πύρζας και ο γιατρός Μεταξάς βρίσκονται στη Σιάτιστα. Αμέσως ήρθαν σε συνενόηση με την επιτροπή αμύνης κάτι που ενθουσίασε τον Μελά. Γράφει την ίδια ημέρα στην γυναίκα του «Σήμερα είμαι ακόμα, πλέον ευτυχής. Ναι, δεν θα χαθεί αυτό το έθνος. Έχει τόσους και τόσους καλούς πατριώτες, ώστε είναι αδύνατον να μην επικρατήσει, όταν τεθούν εις κίνησην και χρησιμοποιηθούν δεόντως οι δυνάμεις του».

Επιστρέφει στην Κοζάνη συνεχίζοντας την εργασία του, ενώ ο Πύρζας πηγαίνει στο Βογατσικό, Μπλάτσι και Καστοριά.

Ο Μελάς έχει πιά ριχτεί στην οργάνωση της Κοζάνης και των περιχώρων, περιμένοντας ανυπόμονα τις ενισχύσεις που του υποσχέθηκαν. Εν τω μεταξύ η άδειά του λήγει και ετοιμάζεται να επιστρέψει στην Αθήνα. Πριν την αναχώρηση στέλνει εκεί δια μέσου ενός φίλου του το πόρισμα της εργασίας του που καταλήγει. «**Ας γνωρίζουν ότι υπό ουδεμιάς φιλοδοξίας διαπνέομαι και αν στείλουν και αυτοί κανένα σώμα αργότερα θα θέσω εις την διάθεσή των την εργασία μου και θα ταχθώ και εγώ υπό τας διαταγάς. Αν έφυγα χωρίς να τους ειδοποιήσω το έκαμα για να μή γίνει γνωστόν και διότι επληροφορήθην εκ θετικής πηγής ότι δια τον έναν ή τον άλλον λόγον δεν ήθελαν να με χρησιμοποιήσουν καίτοι κατ' επανάληψιν τους πρόσφερα τις υπηρεσίες μου**»).

Στην Αθήνα τα πράγματα είναι καλύτερα. Γενικός πρόξενος στην Θεσ)νίκη ήταν ο Λάμπρος Κορομηλάς. Σιγά, σιγά ο αγώνας έπαιρνε την κανονική του γραμμή με τις συγχρονισμένες ενέργειες από όλα τα μέρη. Στην πρωτεύουσα υποβάλλει στους αρμόδιους την μελέτη του και για τρίτη φορά, με έγκριση τώρα της Κυβέρνησης ετοιμάζει έξοδο στην Μακεδονία που στάθηκε όμως η τελευταία. Έχει αναλάβει την αρχηγία των ανταρτικών σωμάτων Κοσστριάς - Μοναστηρίου.

Στις 18 Αυγούστου 1904 ξεκινά από την Αθήνα με συνοδούς τον Δήμο Ευαγγέλου από το Στρέμπενο και τον Λάκη ή Νίκο Πύρζα από την Φλώρινα. Από την Λάρισα, πριν ξεκινήσουν για τα σύνορα, στις 21 Αυγούστου έγραφε στην γυναίκα του «**Αναλαμβάνω αυτόν τον αγώνα με ό-**

λη μου την ψυχή και με την ιδέα ότι είμαι υποχρεωμένος να τον αναλάβω. Είχον και έχω την ακράδαντον πεποίθησιν ότι δυνάμεθα να εργασθώμεν εν Μακεδονία και να σώσωμεν πολλά πράγματα Έχω δε, την πεποίθησιν τούτων, έχω και υπέρτατον καθήκον να θυσιάσω το πάν, όπως πείσω την κυβέρνησιν και την κοινήν γνώμην περί τούτων»).

Στις 25 Αυγούστου ο Μελάς με το σώμα του βρίσκεται στο Μοναστήρι της Μερίνας κοντά στα σύνορα. Εκεί διέταξε τους άνδρες του, αφού προσευχηθούν, να μεταλάβουν, γιατί το βράδυ θα επιχειρούσαν εισβολή στο Μακεδονικό έδαφος. Γράφει στην γυναίκα του «**Ουδ' έστε με τόσην κατάνυξιν μετέλθω. Ο νους μου εστρέφετο διαρκώς προς Εκείνον, ο οποίος χάριν υμών και της Θείας θρησκείας του υπέστη το μαρτύριον. Το μέγεθος της θυσίας Του, το μέγεθος της αποστολής Του μ' έκαμαν να αισθάνομαι πόσον μικροί είμεθα, αλλά και συγχρόνως με ενεθάρρυνον. Πάντοτε Τον ελάτρευσα και Τον εθαύμασα δια την θυσίαν του. Ελπίζω να μας βοηθήσει. Αισθάνομαι τώρα ισχυρός και γενναίος, έτοιμος δια να κάμω τα πάντα**». Με τέτοια συναισθήματα ο Μελάς μπαίνει για τρίτη φορά στην χώρα των ονείρων του.

Μια μέρα πριν τα σύνορα, ο Μελάς φόρεσε τα ρούχα του καπετάνιου, ζώστηκε στη μέση τα φυσεκλίκια και μίλησε στα παλληκάρια του.

Τους είπε λόγια θερμά, τους τόνισε τον σκοπό για τον οποίο είχαν έλθει, τους είπε πως να φέρονται στους αλυτρωτους αδελφούς μας. Όταν έδωσε ο ήλιος αναχώρησαν, καμιά τριανταριά άνδρες και ο καπετάνιος, ακολου-

«Γάρδος» Γιώργος Τσόντας

θώντας τον οδηγό. Ανάμεσά τους ήταν ο Νίκος Πύρζας από την Φλώρινα που ο Μελάς έκανε υπαρχηγό και ο οποίος του παραστέκεται τις πιο δύσκολες στιγμές, ο Λαμπρινός Βρανάς από τα Σφακιά της Κρήτης, ο Κατσιαμάκας από τη Δεσκάτη και ο γέρο Αντρουλής Δικώνυμος από την Κρήτη.

Η πορεία στη Μακεδονία είναι περιπετειώδης. Οδηγοί πεπειραμένοι δεν υπάρχουν. Δυσκολίες παρουσιάζονται στον επισιτισμό και οι Τούρκοι που πληροφορήθηκαν την διέλευση αντάρτικου σώματος άρχισαν να το καταδιώκουν. Για να αποφύγουν τους Τούρκους οι πορείες έπρεπε να γίνονται τη νύχτα, με βροχές, ομίχλες, μέσα από χαράδρες και βάλτους και χωρίς τροφή. Οι άνδρες άρχισαν να кеυράζονται. Ο Μελάς τους μιλά ενθαρυντικά να τονώσσει το ηθικό τους. Και σαν να μην έφθαναν οι κακουχίες χάνουν τον Καραβίτη και τον Αντρουλή που είχαν αποκοιμηθεί στο δάσος. Τον Αντρουλή τον βρήκαν εύκολα αλλά η ανεύρεση του Καραβίτη τους δυσκόλεψε πολύ και αυτό εκνεύρισε τον Μελά.

Την 1 Σεπτεμβρίου βρίσκεται στα περίχωρα της Σαμαρίνας «τί χαρά», γράφει στο ημερολόγιό

του «να, πέραν, μακράν, αλλά καθαρώτατα, φαίνεται η λίμνη της Καστοριάς. Να και το Βίτσι!». Και ύστερα από λίγες μέρες συμπληρώνει. «Φθάνουμε στη Σαμαρίνα ύστερα από 7 ημερών πορεία. Οι άνδρες μου είναι μελαγχολικοί, εγώ, δε ενδομύχως πλέον ή λυπημένος. Βλέπω μέχρι ώρας μόνον δυσκολίας. Δεν ημπορώ, ακόμα, να ξελασπώσω από αυτήν την ευλογημένη Σαμαρίναν αν και είμαι εν πορεία προ επτά ημερών». Οι Τούρκοι είναι ειδοποιημένοι, οδηγόν δεν έχουμε, το έδσοφος δεν το γνωρίζομεν. Θα φτάσουμεν, πατέ, εκεί ή μήπως οι Τούρκοι θα μας αρχίσουν το κυνηγητό και έτσι θα ναυαγήσουν έτσι οι πέτσι να βοηθήσωμεν τους εκεί αδελφούς;

Η έλλειψη των τροφίμων προβάλλει απειλητική. Συχνά μένουν νηστικοί για δυό τρεις μέρες. Γράφει ο Μελάς. «Ως πρόγευμα, έχω ένα μικρόν τεμάχιον άρτου. Ο Αντρουλής μ' ερωτά μήπως θέλει ολίγον άλας ακόμα το φαγητό μου. Η πείνα όλων είναι μεγάλη, την λησμονώ ολίγον συζητών το δρομολόγιον, το οποίον θα ακολουθήσωμεν δια να εισέλθουμεν εις την ζώνην των επιχειρήσεών μας, με τον Πύρζα και δυο εκ των συντρόφων μας οι οποίοι γνωρίζουν καλώς τα μέρη».

Έπρεπε να συνεργαστούν το θάρρος, η αφοσίωση και η πανουργία των χωρικών για να μην πεινάσουν τα σώματα. Ανεξάντλητο το θάρρος, ακλόνητη η αφοσίωση, ασύληπτη η εξυπνάδα τους. Έθλεπε κανείς πολυμήχανη ευφυΐα, και φαντασία σε χωριάτες, που τους έπαιρνες ανίκανους να βρούν δυό και δυό πόσο κάνουν. Η τυφλή και απεριόριστη πίστη και αφοσίωση όλου γενικά του πληθυσμού ήταν απαραίτητη προ-

ϋπόθεση στα χωριά, ιδίως εκείνα του Περιστεριού που οι αντάρτες ήταν τρωγλοδύτες.

Με οδηγό τον έμπειρο Κατσιαμάκα που γνώριζε καλά τον τόπο, αναχωρούν από το Ζούτσι και ύστερα από αληθινή περιπέτεια φθάσανε στο Κλέπιστη, κουρασμένοι και βρεγμένοι. Από εκεί στέλνει με τον Αναγνώστη Παπαδημητρίτσου, έναν ένθερμο πατριώτη, στον Καραβαγγέλη επιστολή, με την οποία τον παρακαλεί να στείλει οδηγό ικανό και πιστό για το Κωσταράζι. Μετά από πολλές περιπέτειες στις 11 Σεπτεμβρίου φθάνουν στο Κωσταράζι.

Κρυμένοι σ' έναν αχερώνα συνεννοούνται μυστικά με τον Καραβαγγέλη, καθαρίζουν τα όπλα τους που εχαν πάθει από την βροχή και τη λάσπη και κατέστρωσαν τα σχέδιά τους.

Από το Κωσταράζι λημεριάζουν στο βουνό πάνω από το Βογατσικό. Τα παλληκάρια του κοιμήθηκαν στην εκκλησία του Αγίου Αθανασίου, ενώ ο ίδιος και ο Πύρζας φιλοξενήθηκαν στο σπίτι του δασκάλου. Στο Βογατσικό μάθανε για τη δολοφονία του Θεοδώρου Μόδη και τα κατορθώματα του Καούδη που θέριζε αλύπητα με το σώμα του τους Βουλγάρους.

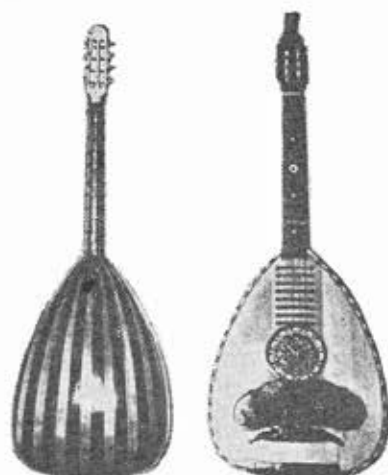
Από το Βογατσικό επιστρέφουν πάλι στο Κωσταράζι και από εκεί πηγαίνουν στη μονή Τσιριλόβου, το προπύργιο του ελληνισμού στη Δυτική Μακεδονία. Εκεί καταστρώνουν με τον Πύρζα σχέδιο εξόντωσης κάποιου Βούλγαρου που με τις θηριωδίες του είχε γίνει το φόβητρο της περιοχής. «Τώρα εννόησα ότι δεν ημπορώ εγώ να διευθύνω τοιαύτην εργασίαν. Έτρεμα και ησθανόμην τον εαυτόν μου ένοχον πριν ακόμα διαπράξω το έγκλημα. Το βράδυ μέσα στο Μοναστήρι έκλαυσα με απελπισίαν», γράφει.

Τα Παραδοσιακά Μουσικά Όργανα στην Ημαθία

(Α' μέρος)

Από τις φωτογραφίες που έχουν συγκεντρωθεί στο Μουσικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και τις μαρτυρίες γερόντων οργανοπαίκτων συμπεραίνουμε ότι στην Ημαθία παίζθηκαν από τα χορδόφωνα ο ταμπουράς, το λαούτο, το ούτι, το βιολί, ο καμιντζές, το καϊνί, η θρακιώτικη λύρα από τα αερόφωνα οι φλογέρες η γκάιντα, το κλαρίνο, ο ζουρνάς, η πίπιζα και τα χάλκινα πνευστά τρομπέτα, κερνέτα, τρομπόνι. Από τα μεμβρανόφωνα παίζθηκαν το νταούλι, ο νταύρες, το τουμπολέκι και από τα ιδιόφωνα οι κουδούνες, τα ζίλια, το τρίγωνο, τα σήμαντρα. Από τα έγχορδα όργανα παίζθηκαν επίσης το λαϊκό ρεμπέτικο μπουζούκι και τα μύη παραδοσιακά μανταλίνο και κιθάρα. Από την κατηγορία των οργάνων με ελεύθερα κινούμενα γλωσσίδα παίζθηκαν επίσης τα μύη παραδοσιακά αρμόνικα και ακκορντεόν.

Ο ταμπουράς ήταν το μουσικό όργανο των κλεφτών και αρματωλών που ζούσαν επάνω στο Βέρμιο και τα Πιέρια. Ο ταμπουράς προέρχεται από την βυζαντινή πανδουρίδα κι αυτή με την σειρά της από το αρχαίο τρίχορδο των Ελλήνων. Οι δεσμοί των τόνων είναι κινητοί και κουρδίζεται στους βυζαντινούς φθόγγους Δη, Γα, Πα, που αντιστοιχούν στα σολ, φά, ρε της Ευρωπαϊκής σημειογραφίας. Από ξύλο δάφνης φτιάχνεται ο καλός ταμπουράς. Ο ταμπουράς παίζθηκε πολύ στην Μακεδονία πριν εμφανιστεί το λαούτο, παίζθηκε στον Ό-

Λαγούτα προπολεμικά
Συλλογή Μουσικού Μουσείου
Σ.Ι. Κοφαχείλη

λυμπο, στο Βέρμιο, στο Παγγαίο, στην Χαλκιδική, την Θεσσαλονίκη, καθώς επίσης και από τους Σαρακατσάνους.

Το λαούτο αναφέρεται από τα ακριτικά έπη. Αυτό έχει 4 διπλές χορδές που χορδίζονται σε λα, ρε, σολ, ντο, η μία στη διαπασών της άλλης. Οι δεσμοί του είναι τοποθετημένοι κατά την χρωματική κλίμακα. Συχνά το λαούτο συνόδευε το κλαρίνο ή το βιολί. Οι ονομασίες λαούτο και ούτι προέρχονται από την λέξη ud, στα αραβικά al ud σημαίνει το ξύλο. Το λαούτο βέβαια είναι παλαιότερο όργανο γνωστό από την τρίτη χιλιετήριδα π.Χ. στην Μεσοποταμία. Το Ούτι ήταν όργανο του Αραβικού μεσαίωνα 7ου - 13ου μ.Χ. αιώνα. Παίζόταν πολύ από τους κατοίκους της Μ. Ασίας οι οποίοι το έφεραν στην κυρίως Ελλάδα μετά την μικρασια-

τική καταστροφή. Αυτό είναι όργανο σολιστικό και όχι συνοδευτικό όπως το λαούτο. Όμως με το ούτι πολλές φορές συνόδευαν το τραγούδι και το βιολί με συγχορδίες. Έχει 5 διπλές χορδές που κουρδίζονται σε ταυτοφωνία Λα, Σολ, Ρε Λα, Μι ή Λα, ρε, μι, Λα, ρε. Πρώτα

Του
Στέλιου Ι. Κοφαχείλη
Ιδρυτή και διευθυντή
Μουσικού Μουσείου
Μακεδονίας

χρησιμοποιούσαν μεταξωτές χορδές ή εντέρινες όπως και στα άλλα όργανα. Αυτές έδωξαν πολύ γλυκύτερο ήχο από τις σημερινές λεγόμενες πλαστικές χορδές.

Το βιολί λέγεται ότι είναι ασιατικό. Πρόδρομός του ήταν το ινδικό όργανο ραβανάστρα που το εφηύρε ο βασιλιάς της Κεθλάνης Ραθάνα την 3η χιλιετήριδα π.Χ. Οι αρχαίοι Έλληνες δεν είχαν όργανα που παίζονταν με τόξο.

Το βιολί αναφέρεται από τα ακριτικά έπη αν και στην σημερινή του μορφή διαδόθηκε στα μέσα του 16ου αιώνα. Ο λαός μας «βιολιά» λέγει τις μικρές κομπανίες από διάφορα όργανα. Το ξύλο του φτιάχνεται από έλατο, πεύκο ή λεύκα το κάτω μέρος, η πλάτη φτιάχνεται από σφένδαμο και τα κλειδιά, καθαλάρης κ.λπ. από έβενο, ελεφαντοστούν. Το κούρδισμά του είναι: Μι, Λα, Ρε, Σολ. Στην Βέροια τα βιολιά τα συνόδευαν με τους νταϊρέδες (μεγάλα ντέφια).

TOTI KI TΩPA

Ινίγματα

Σα δεν είχαμι νε ραδιόφωνου νε τηλιόραση ούτι γραμμόφονου του χειμώνα στου τζιάκι ιλιγάμι κι ινίγματα για να πιρνάει η ώρα. Πιντυγιά σαν είμασταν κι όντας αποστανάμι απ' τα πιχνίτγια τηςμέρας ή όντας αχιρνούσαν οι θρουχές καθουμάσταν από κάτω απ' του σαχνισί σι καμινιά γρινιτιά κι για να πιράσει η ώρα ιλιγάμι ινίγματα, όπους κι όντας μαζουνάμι τα κουκούλια ή ξεφλούσσαμι καλαμπούκι. Ινίγματα ιλιγειν όλη η Ιλλάδα όπους κι όλα τα πιντυγιά στου δημοτικό κι του γυμνάσιου. Μιρικά τέτοια ινίγματα είναι τα παρακάτου. Απ' αυτά μιρικά είναι Ναουσαίικα.

1. Ιργουστάσια μικρά που πα-
ράθυρα δεν έχουν στα λειβάδια
για υλικά οι εργάτριες όλο τρέ-
χουν. Μέρα - νύχτα ας φρουρεί η
φρουρά του η λογχοφόρα. Την
πραμάτεια τη γλυκειά δα την κλέ-
ψουν κάποια ώρα.

2. Από πάνω σαν τηγάνι από
κάτου σα μπαμπάκι κι απου πί-
σου σα ψαλίδι.

3. Τιντουμένη τη θάξου ζαρου-
μένη τη θγάξου.

4. Τζουρτζούλου παρτάλου στη
θάλασσα ριγμένη.

5. Χίλιοι μύργοι καλουγέροι σ' ένα αμπάλουμα διμένοι.

6. Είναι άσπρου σαν τυρί μα τυρί δεν είναι, έχει πουντικού ουρά πουντικούς δεν είναι.

7. Του χέρι μου στου χέρι του,
τα χείλη μου στα χείλη του κι
του άλλου χέρι μου στουν πάτου
του.

8. Απὸ πάντου απ' τὴ Ρουσία κα

τηθαίνει μνιά κυρία που την πιάνουν ντυγιο νουμάτοι κι τη ρίχνουν στου σουκάκι.

9. Έχου μνιά αδερφή που κά-
θητι ουπίσου απ' την πόρτα.

10. Ταμαζώνου, τα σφουγγίζου, πίσου απ' την πόρτα τ' ακουμπίζου.

11. Σκύβου, γουνατίζου ουμπρός σου θάνου του μακρύ μου στου σκιστό σου.

Του
Νίκου Σπάρτη

12. Έχου ένα πράγμα που όσο
παίρνου τρανέζει.

13. Του κόφτου, του μοιράζου,
τ' ανακατώνου αμά δεν τρώγητι.

14. Άσπρους κάμπους μαύρα
βόντγια.

15. Χίλιοι μύργοι καλουγέροι
σ' ένα σκουλεϊό ντιαθάζουν.

16. Ου Λάζαρους τόχει αμπρου-
στά, ου Γαβριήλ ουπίσου, οι παν-
τριμένες τούχαν κι τόχασαν κι'
οι ιλεύτερες τόγουν στη μέση.

17. Η γυναίκα τόχει στην κιλό-
τα κι' ου άντρας στου πανταλόνι.

18. Κοιλιά μι κοιλιά του μακρύ
Φκιάνει δουλειά.

20. Όλην την ημέρα κρέμνι
του βράδι σηκώννι κι στην τρύ-
πα γώννι.

21. Τουφέκι απού άντιρου, μπα-
ρούτι απού αέραν στη φτέρνα νη-
σιαντεύει στη μύτη σι χτυπάει.

22. Μουσουδέντι δε χουρέντι.
πυδαρέντι δε χουρέντι θάνει ου-
ρέντι κι γυρίζει κι αγλειφέντι.

23. Του κιφάλι μου στουν κώλου
του, ου κώλους μου στην πέτρα.

δέκα τραβούν, ντγιό κατουρούν.

24. Γίρανοι πιτούσανε τί πουλοί
που ήσανε ου ένας είχιν μπρος
του ντιγίο ου άλλους είχι πίσου
ντιγίο κι ήταν ένας μουναχός πού-
χειν έναν πίσου κι έναν μπρος.

25. Ντιγίό πατέρις κι ντιγίό γιοιό
βγήκαν όξου κυνηγοί κι σκοτώ-
σαν λαγούς τρεις πήρην έναν ου
καθείς.

26. Τα χείλια μου στα χείλια
του του χέρι μου στην τρύπα του.

27. Κατινώνου μανταλώνου κι' ου κλέφτης μέσα βρίσκητι.

28. Ψιλός ψιλός καλόγηρους κι
κόκκαλα δεν έχει.

29. Στου δρόμου που πήγαν α-
τάμευσα έναν δράκουν πούχειν
πέντι κιφάλια, τέσσιρεις αναπνου
ές, χέρια, πουδάργια είκουσι κι
νύγια ικατό.

30. Ψιλός ψιλός καλόγηρους κι
μ' ένα μάτι γλέπει.

31. Ψιλός ψιλός καλόγηρους κι
πίττα του κιφάλι.

32. Έχου ένα κατικούτι που του βάνε στου σιντούκι. Άν χαθεί του κατικούτι τί του θέλου του σιντούκι.

33. Πράσινους πύργους κόκκι-
νοι νουντάδεις κι μέσα χουρεύουν
μαύρα ντγιαβουλούντγια.

34. Έχει ένα βαριλάκι πόχει
ντιγιό λουγιόν κρασάκι.

35. ὄντας του δένου φεύγει κι
 ὄντας του ξιδένου στέκητι.

36. Ἐχου μινιά αδερφή ὁποῖους
πιννάει τη φιλάει.

37. Στου δρόμου όπου πήγαινα
αντάμουςα μινά πέρδικα τα φτι-
ρά της έτρουγα του κουρμί της
πέταγα.

38. Ανοίγουν τον κουλιάρο κι θάνου του μαλιαρό.

39. Του τίρι - τίρι κρέμητι του τίρι τυραννιέτι μα του Χριστό μα του Θιό φουβούμι να του πιάσου.

40. Έχου τέσσερις αδερφές που κυνηγούντι αμά δε φτάνουντι.

41. Ανάμισα απού ντιγιό θουνά ακούγιτι ένας θρόντους.

42. Μιλανή τη θάζου κόκκινη τη θγάζου.

43. Κυνηγός είμι στου κυνήγι πάνου μι άκαπνου μπαρούτι του φικιές τραβάω.

44. Τρουγιούρου - γιούρου κάγκιλα κι μέσ' τη μέση πάπια.

45. Ποιό ζώου πιρπατάει του τα χί μι τα τέσσερα του γιόμα μι τα ντιγιό κι του θράδι μι τα τρία;

46. Είναι ένα άγριου θηρίου που όσα του δίνουν τα τρώει κι' ύσταρνας πιθαίνει μη όσα έφαγιν.

47. Ποιός τρουγιουρνάει μουνά. χός του κι τί γινιέτι αξανάς; Ποιό είναι του φάρμακου για του χιόνι κι ποιό του τρανό τ' αγκιο.

48. Γράμματα γράφει γραμματικός δεν είναι. Σαμάρι φουράει γάϊδαρους δεν είναι. Κέρατα έχει θόδι δεν είναι. Τι είναι;

49. Είναι ένα μικρό μουναστήρι γιουμάτου ασπρουφόρους καλου γέρους.

50. Ου ήλιους τόφκισσιν, ου ήλιους τόθριψιν κι' όντας παγαίνει μη τη μάνα του πέφτει κι πιθαίνει.

51. Ου τχιός μου ου κουντουθόδουρης μη τα πουλλά ζουνάργια.

52. Δαχτυλίδι πυργουτό, πυργουτό καμαρουτό θρέχιτι χτυπιέτι κι' απ' τουν τόπου δε σπαρνιέτι.

53. Απού μητέρα κόκκινη γινιέτι πιδί μαύρου φτιρά δεν έχει ν' απιτάει αμά απιτάει σιαπάνου.

54. Απ' τουν κώλου του θαστώ κι στου στόμα του φιλώ.

55. Ντιγιό αδέρφκια αντισμουμένα σι έναν αφαλόν διμένα.

56. Δαχτυλίδι πύρινου, πυρινου. ζιπύρινου απού γκριμούς γκριμί-

ζητι κι όμους δεν τσακίζητι.

57. Είναι πουλάκι μη φτιρό κι' απ' τη μύτη του γιννάει.

58. Καλαμένιους ου ζυγός πέντι θόντγια τουν τραβούν.

59. Κουλουγηράκια κάθουντι απάνου στα παλούκια.

60. Καραβάκι φουρτουμένου πάνει μες τη μπιστηριά ν' αράξει.

61. Κουλουκύθα μη ιφτά τρύπεις κάθι τρύπα κι' όνουμα.

62. Κόκκινη κι μαλλιάρη για τουν κώλου σου καλή.

63. Κούφκιου δέντρου χάρους μέσα.

64. Μακρουκέφαλου γουμάρι κάρθουνά θαστάει κι τρώει.

65. Μαυρουκέφαλοι στρσιώτι στου στρώνα τους κλειστεί.

66. Μικρό πουλί φαρμακικό σκούζει, τρυπάει, ματώνει.

67. Μιγάλη τσιανάκα θούτρου έλουν τουν κόσμου αλείφει.

68. Όλοινοι έχουμι ντιγιό πόρτες που τις ανοιγσκλείνουμι αμά τα κρόσκια μένουν απόξου κι καμνιαφρος δεν τ' ακούμι.

69. Ούτι θρίσκου του χαλνώ κι' όντας θρω νιρό ψουφώ.

70. Πέντι τουν κυνηγούν σιμά ντιγιό τουν τσακώνουν κι ντιγιό άσπρεις πλάκεις τότε τουν θαντώνουν.

71. Πέντι δέκα κουθανούν δώδικα θαρικουκουούν κι οι μύλοι τ' απουλνιούν.

72. Πατέρας μη δώδικα πιντιγιά κάθι πιδί ιξήντα θυγοτέρεις μισζ' μαύρεις μισές άσπρεις.

73. Στη δείχνου κι φουθάσι, στη θάνου κι πουνάς, στη θγάζου κι' έχει χύσει σμά σ' έχει ουφιλήσει κι πουλύ ανακουφίσει.

74. Σι μπαξέν δε φυτεύητι, σι πιριθόλι έχι, ου μάστευρας του εργάζητι κι' ου κόσμους όλους τόχει.

75. Την ημέρα δούλα τη νύχτα κυρά.

76. Τη σαλιώνου, την τιντώνου, την ισιώνου, τη ματιάζου κι στην τρύπα της τη θάζου.

77. Τρεις την τσακώνουν κι γιννάει αμά αλήτχια πρώτα πίνει, μαύρα τα φκιάνει τα πιντιγιά, κουντά της τα αφήνει.

78. Του φίδι τρώει τη θάλασσα κι' η θάλασσα του φίδι κι στου κιφάλι του φιντιγιό φουτίτσα ανασμένη.

79. Πουλί δεν είναι, νουρά δεν έχει μα στην νουρά του ντιγιό μάτια έχει.

80. Μακρύς μακρύς καλόγηρους κι πίττα του κιφάλι.

81. Σέρνι τ' άντιρου για να χου ρεύει η κόρη.

82. Ντιγιό μπικάντγια μαλώνουν κι θγάζουν άσπρου γάλα.

83. Χιλιουτρύπητου λαγίμι μα σταξιά νιρό δε χύνει.

84. Άσπρου είναι, τυρί δεν είναι, άρχουντες ιφτουχοί του πιάνουν στου τραπέζι δεν του θάνουν.

85. Αυτό πόχου, τόχεις κι' άν δε στου πω δεν του θρίσκεις.

86. Ου παπάς κι' η παπαντιγιά, ου Μανώλης κι η Μαρίγνια έξι αυγά έχουν στη φουτιά κάθι ένας απού τρία.

87. Χιλιόκουμπους χιλιουμέτρητους χίλια δα πεις για να του θρεις.

88. Βαρύ είναι σα σίδηρου γλυκό είναι σα μέλι νούδι στου ζύγι πιάνητι νούδι στου ζύγι μπαίνει.

89. Ανεβαίνει κατηβαίνει τα θρα κιά δένει ξιδένει.

90. Πάπλουμα πανουβειό στου πάπλουμα κι θιλουινιά δεν έχει.

91. Ανάμισα απού ντιγιό θουνά κανόνι μπουμπουνίζει.

92. Κίταρνους πύργους άσπροι μπινντέδι κύταρνοι καλόγηροι κάθουντι μέσα.

93. Ιγώ είμι γυμνό κι' αντύνου τουν κόσμου.

94. Σιδηρένια τα πλιυρά τ' άντιρα μπασμακιρά.

95. Μακρύς μακρύς καλόγηρους κι κόκκαλα δεν έχει χτυπάει ιδώ χτυπάει ειθεί τίπουτα δεν παθαίνει.

96. Μαυρουμούτσουνο δαμάλι

στου ρουμάνι δεν παγαίνει του ρουμάνι καταπίνει.

97. Κουντός κουντός καλόγηρους κι αλάφκια κατηθάξει.

98. Κόκκινη φούρκα δέρνει μαύρουν κώλουν.

99. Πέντι ρίχνουν τριανταντιό αλέθουν, ου τσιαούσης τα μαζώνει κι' ου αγάς τα ξιφουρτώνει.

100. Είναι ένα καλουγηράκι που φουράει καπιλάκι.

101. Μούσκιμα τη θάνου στιγνή τη θγάζου.

102. Η μάνα της μάνας σου κι' η πιθιρά τ' αφέντη σου κι' η γρηά η νάνα σου πόσα αφκιά έχουν;

103. Μη τα τέσσιρα τάγκα - τούγκα, μη τα ντιγιό τίγκι - τίγκι κι' ένα του ξυμυγιαστήρι.

104. Ου στιγνός θαστάει του ψημένου.

105. Ιδώ είμι κι' εκεί θρίσκουμι.

106. Πανουθειό στου δέντρου κατηνουμένου σιντούκι.

107. Όλην την ημέρα κρέμητι κι του θράδι στέκητι.

108. Άφουνους φουνή δεν έχει κι φουνή θαστάει κι τρέχει.

109. Όλη μέρα είναι γιουμάτα κι του θράδι άντγια.

110. Αυτό που έχεις τόχου κι' όλους ου κόσμους τόχει ποιός ένα, ποιός ντιγιό και ποιός κανένα κι καθόλου.

111. Μαύρη μούτσκα του δαμάλι τα σιουμάργια καταπίνει.

112. Χουρίς μαλλιά κι κόκκαλα τρυπάει τη γης κι θγαίνει.

113. Ανοίγει σκέλια ου μπάκκας να κάτσει μουρουγένης.

114. Οι αρχόντοι του μαζώνουν κι' οι ιφτουχοί τ' απιτάχουν.

115. Ου τχιός μου ου κουντου-θόδουρης μη τα γινάκια κάτς.

116. Η μάνα μου μι γέννησιν κι' ου φώσφουρους μη τρέφει κι' άν μη χτυπήσει η μάνα μου λύνουμι του θανάτου.

117. Ψαλίδι χρυσουψάλιδο κόφτει καλά κόφτει κακά.

118. Φράγκους ξιθράκουτους μη του κατσιούλι του κόκκινου τρουγιουρνάει χτυπάει καμπάνεις κι ξυπνάει τους πιθαμένους.

119. Αηθαίνει κατηθαίνει κι χουρίς να τρώει παχαίνει μούγγι τρουγιουρνάει κι η κοιλιά του γιουμόζει.

120. Σηνάμινου κουνάμινου στουν γυναικών την τρύπα.

121. Απού δω στην πιρνούν φαλακρή κι πηλάλα.

122. Απού μες τα σκουτεινά κατηθαίνει μνια κυρά πέντι δούλοι την αρπάζουν κι στου δρόμου την πιτάζουν.

123. Πουδάργια χέργια έχει κι φάλι κι νουρά δεν έχει.

124. Ανάμισα σι ντιγιό θουνά φί-δι κολουσέρνιτι.

125. Κατινώνου του σπιτάκι μου κι τα ρούχα αφήνου απόξου.

126. Άσπρου είναι τυρί δεν είναι ριπάνι δεν είναι, Τούρκοι κι ρουμνιοί του έχουν στου τραπέζι δεν του θάνουν.

127. Ιδώ του μπουντώ εικεί του θρίσκου.

128. Χιόνισαν τα θουνά, κόντι-ναν τα μακριά, τα ντιγιό γίνηκαν τρία κι' οι μύλοι δεν αλέθουν.

129. Τρώγου τα πιντιγιά μου όν-τας πεινώ, ξιρνώ κι πίνου σαν διψώ.

130. Στα κιαραμίντγια μας απάνου είναι ένας αράπης που θαστάει κι μνια τσιμπούκα κι φουμάρει.

131. Μη τα κυνήγια ζω, στα δάση δεν παγαίνου, ψαράς δεν είμι, δίχτια πλέκου κι τα στήνου. Μη τους ιφτουχούς θρίσκουμι φτώχεια δεν έχου κι μη τα μικρά φτουχόπουλα γιουμίζου την κοιλιά μου.

132. Ουρανός μπακαρένιους, ιγή ίσια, γοπιού πουδάρι, φιντιγιό κι φάλι.

133. Μνια ικκλησίτσα θουλουτή ένα ντιρέκι την κρατεί.

134. Είναι ένα πραγματάκι που πάει κι τηράει.

135. Τρουγιούρου από του σπιτάκι μας συμπιθηρές χουρεύουν.

136. Χίλιοι μύροι καλουγέροι σ' ένα ξύλου ακουμπισμένοι.

137. Βασιλιάς δεν είμι, κουρώνα φουρώ, ουρουλόγι δεν είμι τις ώρεις μιτρώ.

138. Έχου τέσσιρεις αδαρφές, ντιγιό μικρές κι ντιγιό τρανές. Οι τρανές κυνηγούν τις μικρές κι καμνιάφρας δεν τις φτάνουν.

139. Έχου ένα πράγμα που όλα τα παραθύργια να κλείσουν σηθαίνει μέσα.

140. Έχου ένα πράγμα ουμπρός ουπίσου πάνει κι τουν κόσμου συνάζει.

141. Είναι ένα πράγμα που σηθαίνει σι κάθι πράγμα.

142. Τρουγιούρου - γιούρου άσπρου κι στη μέση κύταρνου.

143. Κοφκίους κάλαμους τουν αντριουμένου ρίχνει.

144. Κόκκινου αλούγου, μαύρους καθαλλάρης.

145. Ανάμισα σι ντιγιό θουνά κόρη σφάζητι.

146. Έχου ένα πράγμα που στουλίζει όλουν τουν κόσμου ακόμα κι του θασιλιά.

147. Μαγαζιάτουρας που γκιζιρνάει κι' ως την πόλη πάνει την κρίση κάνει κι την τρίχα σκίζει μα ουπίσου δε γυρίζει.

148. Ένα διμάτι ματιρίνα σ' έναν γκριμνόν κρέμητι.

149. Άψιχους ψυχή δεν έχει κι ψυχές παίρνει κι φεύγει.

150. Πέντι δέκα κουθανούν άσπρες μύγεις του ζουλίγουν του φουκάλι φουκαλνάει του κανάλι κατηθάξει κι στ' αμπάρι του στοιθάξει.

151. Άπαρ του κι' αφύτιυτου στουν κόσμου πουλυγύριτου.

152. Είναι ένα πράγμα που όλου σηθαίνει μέσα κι' η νουρά του μένει απόξου.

153. Αυτός που τη φκιάνει την πουλάει, εικείνους που την αγουράζει δεν τη χρειάζητι κι' αυτός που τη μιταχειρίζητι δεν τη γλέ-

πει.

154. Τισσιράγκουνη πουρτούλα
αμπρουστά φουτεινή κι' ουπίσου
σκουτεινή, σκίφ του για να ιδώ κι
τουν ίσκιου μου θουρώ.

155. Μαύρου αλουργου σι άσ-
πρου κάμπουν πηλαλάει, τρεις του
θαστούν ,ντιγιό του γλέπουν.

156. Τρεις του θαστούν όντας
γιννάει μαύρα τα φκιάνει τα που-
λιά που σι όλουν τουν κόσμου πα
γαίνουν.

157. Βαένι μι δώδικα σφήνεις,
κάθι σφήνα κι' όνουμα.

158. Μνιά καλή νοικοκυρούλα
χουρίς αλεύρι φκιάνει πιτούλα.

159. Μέσα στη γη του μουν-
στήρι κι' έχει άπειρους καλου-
γέρους.

160. Όλην την ημέρα τρώει τσι-
τσά κι του θράδι στέκτηι ουρθή.

161. Είχα μνιά αδερφή ψηλή πό
φτανειν στουν ουρανό.

162. Έχου ένα δέντρου πόχει
τα μισά φύλλα άσπρα κι τα μισά
μαύρα.

163. Ου γυιός μου ου κουντου-
θόδουρεν κουντουπάλουκα κρα-
τεί ικατό κι' ικατουστή.

164. Κουμάτι παληιουμπάλουμα
μνιά φαμιλιά σκιπάζει.

165. Τρευγιούρου γιούρου θά-
λασσα καράδι μη φουτίτσα στη
μέση.

Ν. ΣΠΑΡΤΣΗΣ

Ποιά είναι τα ινίγματα

1. Του μιλίσσι.
2. Η χιλιδόνα.
3. Σκουφούνι.
4. Η αρμιά.
5. Ρόδι.
6. Ριπάνι.
7. Ζουθάνα για νιρό.
8. Μίξα.
9. Φουκάλι.
10. Φουκαλίντγια.
11. Ξικατίνουμα σιντούκι μι κλει
δί.
12. Τρύπα στου χώμα.
13. Τράπουλα.
14. Βιθλίο.

15. Βιθλίο.
16. Του γράμμα Α.
17. Του γράμμα Λ.
18. Μυλόπιτρες άξουνας.
19. Κουπάνα ή σκαφίδι.
20. Του σίδηρου απ' την πόρτα
στα παληά τα Ναουσαϊκα
σπίτια.
21. Πουρδί.
22. Πουντίκι μη την νουρά του.
23. Τουάρμιγμα στη στρούγκα.
24. Όλοι τρεις.
25. Νώνης, πατέρας κι εγγόνι.
26. Σιόλι του καφέ.
27. Ου αέρας.
28. Καπνός.
29. Πιθαμένους που τουν κουθα-
νον τέσσιρις.
30. Βιλόνι.
31. Καρφί.
32. Ψυχή.
33. Καρπούζι.
34. Αυγό.
35. Παπούτσι.
36. Βρύση.
37. Σταφύλι.
38. Σκουφούνι.
39. Ζιούνα κάστανου.
40. Κάρρου αραμπάς.
41. Πουρδί.
42. Καραθίδα.
43. Πουρδή.
44. Τα δόντγια κι η γλώσσα.
45. Τούπειν η Σφίγγα κι τόλυ-
σειν ου Οιδίπευδας. Είνι ου
άνθρωπος.
46. Η φουτιά.
47. Ου ήλιους γυρνάει μοναχός,
του φιγγάρι γιννιτι πάλι,
του φάρμακου για του χιόνι
είνι η φουτιά, του μιγάλεν
δουχεου η γη.
48. Σιάλικας.
49. Στόμα μη τα δόντγια.
50. Του αλάτι.
51. Βαρέλα.
52. Πηγάδι.
53. Φωτιά μη καπνόν.
54. Μπουκάλα.
55. Ψαλίδι.
56. Φίδι.
57. Πέννα μη φτιρό.

58. Κουντουλουφόρους πέννα.
59. Σταφίδεις.
60. Χουλιάρι όταν τρώμι.
61. Κιφάλι ανθρώπου.
62. Βιλέντσα.
63. Όπλου.
64. Θυμνιατό.
65. Σπίρτα στου κουτί.
66. Βόλι.
67. Ου ήλιους.
68. Ματουτσίνουρα ματόφυλλα.
69. Φουτιά.
70. Ψύλλος που σκοτώνεται με
τα νύχια από ντιγιό δάχτυ-
λα.
71. Δάχτυλα, δόντγια, στουμάχι.
72. Χρόνους.
73. Ένεση.
74. Χρυσό.
75. Φουκάλι του θράδι στέκτηι.
76. Κλουστή που πιρνάει στου δι-
λόνι.
77. Πέννα.
78. Καντήλα μη φυτίλι.
79. Ψαλίδι.
80. Φκιάρι φούρνου.
81. Ανέμη.
82. Μυλόπιτρες αλιυρόμυλου, α-
λεύρι.
83. Σφουγγάρι.
84. Σαπούνι.
85. Όνουμα.
86. Ντιγιό είνι.
87. Δίχτυ ψαρά.
88. Νούς.
89. Καντήλα.
90. Λάχανου.
91. Πουρδή.
92. Πιπόνι.
93. Βιλόνι.
94. Κουκούμι λυχνάρι.
95. Αγωγή μη νιρό.
96. Φούρνους.
97. Χτένι μικρό που χτινίζουταν
για τις ψείρες.
98. Φουτιά, τσουκάλι.
99. Δάχτυλα, δόντια, γλώσσα
κ.λ.π.
100. Καρφίτσα.
101. Πίττα ψημένη.
102. Δύο.
103. Γαΐδαρος, πόδια, αφκιά, νου-

- ρά.
104. Σπίτι μη κιραμίντγια.
105. Ήχος.
106. Καρύδι.
107. Μάνταλου στην πόρτα την παλιά.
108. Τουφέκι.
109. Παπούτσια που φουριούνται.
110. Γουνείς.
111. Φούρνος για ψουμί.
112. Μανιτάρι.
113. Πυρρυσκιά μη ντέντζιριν.
114. Μύξα.
115. Πράσσου.
116. Αλάτι.
117. Γλώσσα.
118. Πέτινους.
119. Κλώστρης.
120. Σκουλαρίκι.
121. Βιλόνι για ράψιμου.
122. Μίξα.
123. Κάθουρας.
124. Πουτάμι.
125. Ματουτσίνουρα.
126. Σαπούνι.
127. Βιλόνι.
128. Γέρους.
129. Ψάρι.
130. Τζιάκι.
131. Πάιανγκας αράχνη.
132. Αχιλώνα.
133. Ουμπρέλλα.
134. Πέταλου.
135. Αστριχίες.
136. Ρόκκα καλαμπουκιού.
137. Πέτεινους.
138. Αραμπάς.
139. Ήλιους.
140. Καμπάνα.
141. Όνουμα.
142. Αυγό.
143. Όπλου.
144. Φουτχιά κι ου ντέντζιρης.
145. Ψείρα ανάμισα απού ντγιό
- νύχια.
146. Βιλόνι.
147. Καντάρι.
148. Γένια.
149. Αυτουκίνητου τραίνου.
150. Φαγί (χέργια, δόντγια).
151. Αλάτι.
152. Χουλιάρι.
153. Κάσσα για πιθαμένουν.
154. Καθρέφτης.
155. Πέννα χωρίς δάχτυλα μάτια.
156. Πέννα.
157. Χρόνος.
158. Μέλισσα.
159. Μυρμιγκουφουλιά.
160. Βουκέντρα πούντγιουχαν τα δόντγια.
161. Καπνός.
162. Χρόνος.
163. Σκαντζόχοιρος.
164. Κλουσαριά.
165. Καντήλα.

ΓΚΡΙΒΑΔΙ

— Σαβδάτου Τζιότζη
αγλήγουρα
συρ' αμπρέ στου πα-
ζάρι,
Βαϊός ταχιά, πάνουν
πουλλοί,
να πάρης κανά ψάρι.

- Ρήγκα δε με σηκώνιτι κί μή μί αντραλίζεις,
ταχύ ταχύ, ντέ κι καλά, μάλουμα παλαγίζεις
- Λέλε πως μ' έρχιτι άχαρα, θέλου τσιουρβάν για
θράδυ
καμόν τόχου ταζέδικου να φάγου ψίχα γκριβάδι.
Πηλαλητόν πάεισι αυτός κι ούδι - ούδι γυρίζει
σιθαίνει μέσα κι αχινάει τη Ρήγκα να ζμπουρίζη
- Παστριψτουν μαρή αλαφριά είνι κουτζιάμ κουτάβι
τ' άφηκα μέσα στου νιρό, στη δρύση στου
πουστάβι

Αυτή τ' απείκισιν αμά ασδέστουνιν αράδα
την παρασκιά μί κιρμιλίμ' ασδέστι τη χειδάδα
'Υσταρν' αλησμονήθηκιν. είχιν τουν ιχτιζά της
ώσπου να πάνη στην αυλή του πάστριψαν οι γάτις

ΑΠΗΔΟΥΛΑΣ

Γεώργιος Αναστασίου Κύρτσης

Κατά το παρελθόν αναφερθήκαμε στους Ναουσαίους ευεργέτες γενικά. Σ' αυτό το τεύχος γίνεται παρουσίαση αφιέρωμα στον Γεώργιο Αν. Κύρτση, στον άνθρωπο που ευημέρησε οικονομικά και κοινωνικά, χωρίς όμως να ξεχάσει την γενέτειρά του.

Ο Γεώργιος Α. Κύρτσης γεννήθηκε στη Νάουσα μας το 1838 και

Του Τάκη Μπαϊτση

ήταν γόνος οικογενείας της οποίας οι ρίζες κατήγοντο από το Δραζίλοβο.

Ο μεγάλος χαλασμός του 1822 έφερε την οικογένειά του σε οικονομικές δυσχέρειες.

Είχε την ατυχία να μείνει ορφανός από πατέρα στην παιδική του ηλικία. Την περίοδο αυτή την κηδεμονία και οικονομική του προστασία ανέλαβε ο αδελφός της μητέρας του Γιαμαλής, ο οποίος παρά του ότι ήταν τσιφλικάς, επεδίδετο και στην κατεργασία και εμπόριο των σιαγακιών (μαλίνων χενδρών υφασμάτων). Κοντά στο θείο του έμαθε την τέχνη και εμπορία της υφαντουργίας, οπότε με την ενηλικίωσή του, με μικρή σχετικά οικονομική επιφά-

Ελισάβετ Γεωρ. Κύρτση το γένος Τσίτση νεια, ξεκίνησε ανεξάρτητη παρεμφερή εργασία.

Συναλλαγές είχε με την λεύτερη τότε Ελλάδα και κύρια με την Πάτρα την οποία θεωρούσε δεύτερη πατρίδα του. Σε ολόκληρη την Πελοπόννησο είχε αποκτήσει την φήμη του τίμιου, συνεπή και εργατικού εμπόρου. Και χάρη της φήμης και εργατικότητάς του, έκαμε σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα μεγάλη περιουσία.

Φιλομαθής και φιλανθρωπιστής το διάστημα τούτο καλύπτει τα κενά της ελλειπούς μόρφωσής του, κατά τα παιδικά του χρόνια

Η Βαγγελίστρα

Το «Ρολόγι» δίπλα στο Κονάκι. Διακρίνεται Τούρκος σκοπός

και καθίσταται εγκυκλοπαιδικότατος.

Προσδευτικώτατος παρακολουθεί την ανάπτυξη της βιομηχανίας στην Ελλάδα, η οποία είναι στα σπάργανα. Σε μία έκθεση Κλωστοϋφαντουργικών μηχανημάτων στον Πειραιά, φροντίζει να αγοράσει αυτά, προβλέποντας στην εξέλιξη του κλάδου στην αχανή τότε Οθωμανική αυτοκρατορία. Υπολογίζοντας στη μείωση του κόστους παραγωγής αξιοποιεί τα νερά της Αράπτσας, σα μοναδική δύναμη ενέργειας, τον καλούμενο Λευκό Άνθρακα.

Από σκεπτικότητα και διαισθα-

νόμενος αναπόφευκτους ανταγωνιστικούς σκοπούς, λαμβάνει συναιetéρους του, συγγενείς και στενούς φίλους από τη Νάουσα. Έτσι το 1874-75 ιδρύει το πρώτο οργανωμένο νηματοουργείο στην Τουρκία, με την επωνυμία «Λόγυου - Κύρτη - Τουρπάλη».

Μή ακούμενος στα κέρδη αυτής της επιχειρήσεως, ιδρύει το 1895 στα Βοδενά (Έδεσσα), το Κλωστήριο - υφαντουργείο με την επωνυμία «Γρηγορίου Τσίτση και ΣΙΑ», εκμεταλλευόμενος έτσι και τις εκεί υδατοπτώσεις.

Τα εργοστάσια αυτά προσκόμισαν πολλά οφέλη για τις πόλεις

αποσχολώντας εκατοντάδες βιοπαλεστών.

Με την Εργατική Κυψέλη και την Ορθόδοξο Αδελφότητα Κυριών στην συνέχεια, πρόσφερε πολλές υπηρεσίες στη διεξαγωγή του Μακεδονικού Αγώνα. Πρέπει να τονίσουμε ότι τα όπλα έφθαναν στη Νάουσα τοποθετημένα μέσα στις «μπάλες» θαμβακιού. Οι αρχηγοί του Αγώνα ερχόταν στον τόπο μας ως μηχανικοί των εργοστασίων του.

Η κοινωνική δράση του Γεωργίου Αν. Κύρτη υπήρξε πολυσχέδης.

Την ιδιαίτερη πατρίδα του Νάουσα, πρόσεξε ιδιαίτερα. Το 1880 - 85 έκαμε το υδραγωγείο της πόλης έργο αναγκαιότατο, με το οποίο μετέφερε το νερό, με πήλινες σωλήνες από τον Άγιο Νικόλα στη Νάουσα, η οποία ως τα τότε κατά κύριο λόγο υδρεύονταν από της Χώρας το νερό. Έτσι κάθε μαχαλάς απόκτησε τις δικές του βρύσες.

Έκαμε δωρεές στα σχολεία, κυρίως με τη χορήγηση βιβλίων και χαρτών.

Το 1895 ανείγει το Ρολόι της Πόλεως, απέναντι ακριβώς απ' το Κενάκι του Μουντήρη (Διοικητήριο).

Πέραν της πρακτικής του εφαρμογής ο πύργος του ακόμη και σήμερα είναι ένα στολίδι για τον τόπο μας.

Το 1902 διάνοιξε τον κύριο δρόμο της πόλεως από τον φόρο ως το εργοστάσιο Μπίλη. Για τον λόγο αυτό ο δρόμος φέρει το όνομά του.

Το 1909 χάνει τη σύζυγό του Ελισάβετ το γένος Τσίτση και στη μνήμη της χτίζει την εκκλησία της Βαγγελίστρας στο παλιό ενοριακό νεκροταφείο της Μεταμορφώσεως.

Από το 1898 εγκαθίσταται οικογενειακώς πλέον στη Σαλονίκη
* Συνέχεια στην σελίδα 34

Ίδρυση των πρώτων

ναουσαϊκών φαρμακείων

Κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα

Στο προηγούμενο τεύχος της «Νιάουστας» ο κ. Άγγελος Βαλταδώρας περιέγραψε πολύ παραστατικά δυό παλαιότερα ναουσαϊκά φαρμακεία, τα οποία ξαναζωντάνεψε στη μνήμη πολλών Ναουσαίων.

Βέβαια και πριν από αυτά είχαν λειτουργήσει στη Νάουσα φαρμακεία, τα οποία όμως με τη πάροδο του χρόνου έχουν λησμονηθεί τελείως. Αυτά τα φαρμακεία, που συνθέτουν κατά κάποιον τρόπο την πρωτοϊστορία των ναουσαϊκών φαρμακείων, προσπαθήσαμε να τα αναστήσουμε από γραπτές πηγές της εποχής.

Μία τέτοια βοηθητική γραπτή πηγή είναι τα δημοσιεύματα του γνωστού Ναουσαίου δασκάλου Στ. Χωνού στην εφημερίδα της εποχής του «Νέα Αλήθεια» της Θεσσαλονίκης¹.

Από αφορμή την ίδρυση ενός δεύτερου φαρμακείου στη Νάουσα κατά τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, ο Στ. Χωνός, με το ψευδώνυμο Ούτις, αποστέλλει στη «Νέα Αλήθεια» της Θεσσαλονίκης μία εκτενή ανταπόκριση σχετικά με τα εγκαίνιά του².

Η λειτουργία αυτού του δεύτερου όπως το λέει ο Χωνός, φαρμακείου αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι, παρεκτός των άλλων, είναι αποτέλεσμα της γνωστής κοινωνικο-πολιτικής αναταραχής που συνεκλόνηζε τότε τη κοινωνία της Ναούσης.

Χάρη στις ενέργειες της Αγαθοεργού Αδελφότητας ήδη λειτουργούσε από μερικών ετών στη Νάουσα το πρώτο Φαρμακείο. Όπως σε πολλά Μακεδονικά αστικά κέντρα, ιδρύθηκε και αυτό για να εξυπηρετήσει περισσότερο εθνικούς σκοπούς.

Την εποχή εκείνη, που ο Μακεδονικός Αγώνας ήταν σε έξαρση, πολλά επαρχιακά φαρμακεία, εξαρτώμενα φαινομενικά από τους Φιλανθρωπικούς και Αγαθοεργούς Συλλόγους, ήσαν ενταγμένα στο πρόγραμμα της εθνικής εργασίας κατά των ξένων προπαγανδών που δρούσαν τότε στη Μακεδονία. Ιδρύονταν δηλαδή με την ενίσχυση του Ελληνικού Προξενείου και υπό την αιγίδα και τη κάλυψη των κατά τόπους Αγαθοεργών Συλλόγων εκπληρώναν ένα εθνικό σκοπό. Συνήθως δε διευθύνοντο από επιστήμονες φαρμακοποιούς που είχαν σπουδάσει γι' αυτό τον σκοπό με υποτροφίες διαφόρων εθνικών συλλόγων ή κληροδοτημάτων.

Έτσι και στη Νάουσα, υπό την αιγίδα και τη κάλυψη της Αγαθοεργού Αδελφότητας, λειτουργήσε, κατά τη κρίσιμη αυτή εποχή, άγνωστο αν στην ίδρυσή του συνέδραμε το Προξενείο Θεσ)νίκης, ένα πλήρες φαρμακείο, που αναμφίβολα ενισχύονταν από πλούσιους και πτωχούς Ναουσαίους.

Μολονότι το φαρμακείο αυτό ήταν επαρκέστατο για τη Νάου-

σα της εποχής εκείνης, ταυτόχρονα ιδρύεται και ένα δεύτερο φαρμακείο. Αυτή τη φορά από τον «Λαϊκό Σύνδεσμο». Από το φιλολαϊκό δηλαδή κίνημα που είναι γνωστό ως «Πούπουλο»³.

Η ίδρυση φαρμακείου από μέλους του «Λαϊκού Συνδέσμου» εμ-

Του
Γ. Τουσίου

πίπτει στον κοινωνικό χαρακτήρα του φιλολαϊκού «Πούπουλου». Είναι μία πτυχή της κοινωνικής πρόνοιας που υπόσχετο και προέβλεπε το καταστατικό του Συνδέσμου, ενός Συνδέσμου που προήρχετο από τον λαό και φρόντιζε για τον λαό.

Την ίδια εποχή υπήρχαν στη Νάουσα δυο επιστήμονες φαρμακοποιοί. Ο Γ. Παπαγιάννης και ο Φίλιππος Αρνής. Ο ένας από αυτούς, ο Παπαγιάννης, ο οποίος ήτο μέλος και οπαδός του «Λαϊκού Συνδέσμου», μάς πληροφορεί ο Χωνός ότι είχε αναλάβει το νεοϊδρυμένο δεύτερο φαρμακείο. Έτσι μάς επιτρέπεται να υποθέσουμε με θετικότητα ότι, εφόσον αναφέρεται κατηγορηματικά από τον Χωνό ως δεύτερο το νεοϊδρυμένο φαρμακείο του «Λαϊκού Συνδέσμου», μπορούμε να πούμε ότι δεν υπήρχε τρίτο και κατά συνέπεια ο Φίλ. Αρνής είχε αναλάβει το πρώτο, δηλαδή το φαρμακείο της Αδελφότητας. Άλλωστε, αυ-

τός, σύμφωνα με μιά δήλωσή του στη «Νέα Αλήθεια», ήταν αντίθετος και κεκηρυγμένος εχθρός του «Πούπουλου»¹.

Ο Στ. Χωνός, όπως πάντοτε, περιγράφει πολύ γλαφυρά και με άψογη δημοσιογραφική γλώσσα τα εγκαίνια του νέου φαρμακείου. «Σπανίως, γράφει, τελετή διεξήχθη μετά τόσης λαμπρότητας μετά ζηλευτής τάξεως και μετά προσηκούσης ευπρεπειάς, μεθ' όσης εγένετο τα εγκαίνια του φαρμακείου του «Λαϊκού Συνδέσμου» την παρελθούσα Κυριακή (3.10.1910).

Βέβαια δεν ήτο δυνατόν να γίνει άλλως, αφού και τούτο είναι έργο του ευαγώγου και προθύμου εις θυσίας λαού. Το πλήθος άπειρον συνήχθη την ορισμένη ώρα εις την αίθουσα του Παρθενάγώγειου, οπόθεν, μετά καταλλήλου προσαλαλιάς του Προέδρου του Συνδέσμου, ηγουμένης και παιανίζούσης της μουσικής, διέσχισε την αγορά και έφθασε εις το ευπρεπώς κατασκευασμένο νέον φαρμακείον, όπου ανέμενε ο πολύπειρος φαρμακοποιός Γ. Παπαγιάννης, ο εις εκ των ιατρών Θ. Παπαδημητρίου και άλλοι».

Από την ίδια ανταπόκριση πληροφορούμεθα ότι οι βάσεις του νέου φαρμακείου ετέθησαν από τον Αν. Τύμη με την εκ 50 οθωμ. λιρών δωρεάν του. Γι' αυτό και ο Αρχιερατικός Επίτροπος Νεόφυτος κατά τον αγιασμόν τον εμνημόνευσε «υψηλή τη φωνή».

Εκτός από τον Αν. Τύμη, υπήρξαν και άλλοι Ναουσαίοι δωρητές, με μικρότερον ποσά, που δεν αναφέρονται όμως ονομαστικά, καθώς και Ναουσαίος της Αμερικής. Πάντως, φαίνεται καθαρά, ότι όλοι οι δωρητές ήταν μέλη του «Λαϊκού Συνδέσμου».

Επίσης ο Στ. Χωνός διασώζει και τη γραφική πληροφορία ότι «μετά τον αγιασμό, το πλήθος, προηγούμενης της μουσικής, με-

τέθη εις την οικία του Αν. Τύμη, όν και συνεχάρη δια την γενναία αυτού δωρεάν».

Η αιτία που προκάλεσε την ίδρυση από το «Πούπουλο» και δεύτερου φαρμακείου στη Νάουσα ήταν ο κομματισμός. Ο τυφλός κομματισμός που συνεκλόνηζε τότε τη κοινωνία της Ναούσης είχε εισχωρήσει και στους κόλπους της Αγαθοεργού Αδελφότητας. Σύμφωνα με τον Στ. Χωνό, η Αδελφότητα κομματιζόνταν υπέρ της αντίθετης προς το «Πούπουλο» μερίδας των κατοίκων και ενεργούσε μεροληπτικά.

Σε μιά ανταπόκρισή του ο Χωνός υπόσχεται να γράψει πολλά για την Αδελφότητα, η οποία, όπως γράφει, «αν και είχε ανέλθει εις επίζηλον θέσιν, προσέλαβε εσχάτως κομματική χροιά καταντήσασα τιμάριον ολίγων χατηρικών εκμεταλλευομένων αυτήν». (Παρά τις επίμονες προσπάθειές μου, δεν κατόρθωσα να βρώ τέτοιου είδους ανταπόκριση. Πιθανόν, για ευνοήτους λόγους, θάφτηκε στα συρτάρια της εφημερίδας).

Έτσι προέκυψε η ανάγκη του δεύτερου φαρμακείου εκ μέρους του «Πούπουλου» για την εξυπηρέτηση των ιδικών της οπαδών.

Παρά τη χρησιμότητα όμως του νέου φαρμακείου, ο Στ. Χωνός, αν και ένθερμος υποστηρικτής του «Πούπουλου», δεν διστάζει να κατακρίνει την ενέργεια αυτή του κόμματος που υπεστήριζε. Την θεωρεί «απόρροια της ασυνεσίας, μεθ' ής λύονται παρ' ημίν όλα εν γένει τα ζητήματα». Εχρειάζετο, γράφει, ολιγότερος ταταρινισμός και περισσότερος σεβασμός προς τα ιερά χρήματα, των ορκίων, η χρήσις συνωδά ρητοίς άρθροις του καταστατικού, πρέπει να γίνει ευλαδεστέρα και φειδωλότερα².

Ο λόγος για τον οποίον ο Χωνός ψέγει τους ομοϊδεάτες του εί-

ναι ότι παρασύρθηκαν από στενά κομματικά συμφέροντα, από μία στενή αντίληψη των πραγμάτων και παρέβλεψαν ένα πολύ πιό επιείγον ζήτημα.

Την αθλιότητα και τις δυσμενείς συνθήκες λειτουργίας των Σχολείων αναφέρει ο Στ. Χωνός σε σειρά δημοσιευμάτων του. Δεν διστάζει να τα αποκαλεί τρώγλες και στρεβλωτήρια³.

Παραθέτει μάλιστα και το ακόλουθο ανέκδοτο: Ο Τούρκος Επιθεωρητής της Παιδείας, περιερχόμενος τις παραδόσεις ανεφώνησε κατάπληκτος: «Αήπ, Αήπ. Γιαζίκ (κρίμα). Ουδέποτε φανταζόμουν να εύρω τέτοιο σχολείο, στην περίφημη Νάουσα»⁴.

Για τον λόγο αυτό, γράφει, δεν έπρεπε να παρασυρθούν από κομματισμό. Έπρεπε να διαθέσουν τα χρήματα για την προέχουσα ανάγκη της ανέγερσης διδακτηρίου.

Γι' αυτό δεν έπαυε να γράφει και να φωνάζει προς τους συμπολίτες του Ναουσαίους:

«Ω, Ναουσαίοι. Κτίσατε σχολεία για τα τέκνα σας. Εγείρατε τεμένη των Μουσών, εφάμιλλα της φημιζομένης φιλομουσίας σας και αντάξια της εμπορικής και βιομηχανικής επιδώσεώς σας. Οι γάρ εν τώ εκπαιδευτικώ σταδίω υπελειπόμενοι ού στεφανούνται»⁵.

Παραπομπές

1. Περί Στ. Χωνού. βλ. Ο λόγος Σταύρος Χωνός. Η ζωή και το έργο του, Τάκη Μπαϊτση, Νάουσα τεύχος 51.
2. Εφημ. Νέα Αλήθεια, Θεσσαλονίκη φ. 409 έτος 1910, άρθρου: Εγκαίνια (Ούτις)
3. Περί «Λαϊκού Συνδέσμου», βλ. Στ. Αποστόλου «Νάουσα» (Σύμμεικτα) τόμος Α' σ. 183-206 Ταξικοί Αγώνες-Πολιτικές έριδες.
4. Εφημ. Νέα Αλήθεια. Συκοφαντιών αναιρέσεις φ. 277 έτους 1910.
5. όπου Παρ. Νο 2.
6. Εφημ. Νέα Αλήθεια. φ. 409 έτους 1910, άρθρου: Τα σχολεία μας (Ούτις)
7. Εφημ. Νέα Αλήθεια φ. 457 έτους 1910, άρθρου: Η επί της ανεγέρσεως Επιτροπή (Ούτις).
8. Εφημ. Νέα Αλήθεια φ. 409 έτους 1910 άρθρου: Τα σχολεία μας (Ούτις)

Οι παλιοί κινηματογράφοι στη Νάουσα

Ήταν η εποχή της Μικρασιατικής καταστροφής και η προσφυγιά πλημμύρισε την χώρα μας. Ο ντόπιος γαιρπός ζητούσε από την προσφυγοπούλα νύφη «σαράντα μολογίες και δέκα πέντε μετροπένες». Ο γάμος κρατούσε ολόκληρη την εβδομάδα και η νύφη φεύγοντας την Κυριακή από το πατρικό της έκανε τον αργό σταυρό της στο τελευταίο σκαίκαπτι: συνοδεία λυπητερού σκοπού του κλαρίνου των Ατσίδων, ενώ συγχρόνως φιλούσε το «βαρρακωμένο» μύλο του φηλού καλαμένιου φλάμπουρου με το μανδύλι που προηγήτο της γαμήλιας πομπής.

Ήταν η εποχή που τα νιόγαμπρα άρχισαν να πηγαίνουν «ταξίδι γάμου» και που ο Αδάμος Τσιμπουκλής το σκατόρισε στην τότε θαυμάσια αποκριά με την παρέα του σέρνοντας πίσω από το νέο ζευγάρι την κατσίκια, την αγελάδα και στον γάιδαρο φορτωμένο την σκάφη και το καζάνι της πλύτης.

Τότε που η εργασία πήγαινε και σχολούσε με τις ατμοσφαιρίδες του κάθε εργοστασίου, με τις γκαλέτζες στα πόδια που το δωρο ήταν μακρινό όνειρο, το δε μεροκάματο έφτανε την αξία δύο οκάδων ψωμιού μιάρου από τους φούρνους του Ζαφείρη του Παρόλα (Πιττάκη) του Αλέξη Ζιμπάκα και γέρου Τρύφωνος Λίτη (Τρούπκου).

Ήταν ακόμη η εποχή που η κοινή γνώμη της μικρής μας πολιτείας (6.000 κάτοικοι) είχε συγκινηθεί από το φόνο του Ντιντίνη και του Καραούτσα και τη ζωή των κα-

τοίκων ερμήμιζε το ωρολόγι του Πύργου της Δημαρχίας που οι κτύποι του ακούγονταν σ' όλη την πόλη.

Τότε περνούσαν απ' τους στενούς δρόμους με το καλύτερο τα τελευταία αμάξια των Κυπρίτη, Τζαμάλη, και Κάρτα, καθώς σμίγανε με τα πρώτα θορυβώδη αυτοκίνητα του Κώστα Οικονόμου και του Παν/τη Πολυχρονόπουλου.

Τότε οι κυρίες έκαναν εξαγωγές δοντιών και έπαιρναν καφτές βεντούζες, οι δε μπακάληδες πουλούσαν και βδέλες γι' αφάμιαξη.

Το βρά - τρώτ και η Ρίξια χαλούσαν νόμισμα στις χοροσπερίδες και η ταβέρνα του Τέλη και το μπακλίκιο του Τμήη έκαμαν χρουσές δουλειές. Ακόμη ο φανοκόρος έναθε τις λάμπες του πετρελαίου στους δρόμους της πόλης (μας που είχε δήμαρχο το Θωμά Αρνή μικρόν το δέμα και στέλτον στο περπάτημα, και το μάκρος της γυναικείας φούστας κατά διαταγή του δικτάτορα Πάγκαλου έπρεπε να φτάνει δέκα πόντους από το έδαφος (που ήσουν μίνι)).

Είχε περάσει πολύς καιρός που οι Λυσυμαχάιοι και οι Γρέζηδες εμπορευόμενοι είχαν τερματίσει ξεπερνώντας τον Μάρκο Πόλο στον δρόμο του τσαγιού και είχαν γυρίσει από το Βεργίγγειο Πορθμό. Το σωληνέρι της κινήης μόνιμα στο εικονοστάσι για την ελεονοσία και στο κουρείο των αδερφών Κούλη (πολιτικοφιλολογικό σελόνι) άναδαν οι συζητήσεις στα θέματα εσχής.

Και τέλος τότε ήταν που οι συμπολίτες μας Δημήτριος Λόγγος γιός του ευηγέτου της πόλης μας Γαλάκη διέσχισε την οδό «από της φιλλύρας» του πεντακρένου Βερολίνου έχοντας δίπλα του στην I.X. MERCEDES, την Μάγδα Σνάινταρ.

Του
'Αγγελου Βαλταδώρου

ηθοποιό του βουδού και αμλούντος κινή/φου μητέρα της Ρώμυ Σνάινταρ, ειδήλαιο που δεν κατέληξε σε γάμο, και ο Κώστας της Ανέτας φυσικό αντήγραφο του Καραγκιόζη τελείωνε το τραγούδι του στους νυχτερινούς δρόμους με την επωδό του, «άντε κανάρια και να πεθάνουν οι καλές».

Αυτά και άλλα συνέβαιναν τότε όταν στη μικρή μας παρσεούλα έπεσε η μαγική λέξη «Κινηματογράφος». Σ' ένα από τα ιστορικά καφενεία της οδού Ζαφειράκη που αποτελούσε τον άξονα της δημόσιας ζωής της τότε Νάουσας είδαν τα παιδικά μας μάτια να ξεφορτώνονται κάτι περίεργα μηχανήματα και να γίνονται ποιάξενες εγκαταστάσεις.

Στο καφενείο αυτό ο «ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ» ιδιοκτησίας της οικογένειας Κανδολίδη άρχισε να λειτουργεί θερινός κινηματογράφος. Πελατειακά το καφενείο ανήκει στο τότε Κ.Κ. Άλλωστε από αυτό ξεκίνησε και η πρώτη διαδήλωση των οπαδών του και έλαβεν χώρα η πρώτη νακοποίηση εισαγγελέας. Είχε μια θορυβώδη γεννήτρια που έ-

κανε να τρώουν τα τζάμια της γειτονιάς και όταν συνήθως χαλούσε οι θεατές συνέχιζαν την επόμενη βραδιά το έργο.

Ο Κινηματογράφος αυτός λειτουργούσε καθώς και το καφενείο ως επιχείρηση του Γεωργίου Σμέρνου με χειριστή Ιταλό και κατόπιν έλληνα για να περάσει μετά στους αδελφούς Αγοραστό για να καταλήξει μόνο ως κινηματογράφος στους αδελφούς Δάρη. Η πελατεία του ήταν κατά πλειοψηφία ανδρική με ελάχιστες γυναίκες και μόνο όταν μια φορά προβλήθηκαν τα πάθη του Χριστού γέμισε από «ταίπινο» και «λιμπαντή» και το σταυροκόπημα πήγε γόνα.

Μέχρι τότε η ψυχαγωγία των Ναουσαίων ήταν ο Καρναγιάζης του Κωνσταντάρ στον «ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ» και του Νάσου στην «ΟΜΟΝΟΙΑ».

Ήταν ακόμη και το γυαλί - Ντου νιά, κατασκευή σε στυλ ξύλινου μπαούλου (σαν την Αθηναϊκή Ρεμβία πάνω σε ρόδες που είχε στις πλευρές ανοίγματα με μεγεθυτικούς φακούς απ' τους οποίους περνούσαν με ειδικό μηχανισμό εικόνες παγκοσμίου και ελληνικού ενδιαφέροντος όπου αντί δραχμής ο κατατοπισμός εφίνετο απ' τον χειριστή με στενωρεία την φωνή όπως π.χ. εδώ βλέπετε την μάχη του Βερντέν, την μάχη του Εσπί - Σεχίρ, τους καταρράκτες του Νιαγάρα, τον πρωτοπυρμάχο Ντέμσεθ και για να καταλήξει στον Αθανάσιο Διάκο που «εκείνοι τον ετούδλιζαν και αυτός χαμογελούσε».

Ενωρίτερα όμως και προ του πρώτου μεγάλου πολέμου είχαν δημιουργήσει Κινηματογραφικές επιχειρήσεις, οι αδελφοί Αυσιμάχου, έξω από τη Νάουσα και μια φορά στο παλιό Χ'Κουρκούτσιο (Γαλάκια) έκαμαν μια προβολή για τους μαθητές με μηχανή της τότε εποχής.

Αλλά και μια κόπια (ντοκουμαντέρ) απ' τον Ρωσο-Ιαπωνικό πό-

λεμο του 1904 ιδιοκτησία Αυσιμάχων μας επιδείχθει στο πρώτο δημοτικό.

Επιχειρηματικά και μόνιμα ο πρώτος Κιν/φος στην πόλη μας ήταν ο «ΣΠΑΕΝΤΙΤ», που λειτουργούσε σ' ένα παλιό μεταξουργείο της οικογένειας Λαμνίδη, όπου σήμερα η Λαϊκή Αγορά και το σπίτι του δάσκαλου Δημητριάδη.

Είχε εξωτερική σκάλα ακάλυπτη με ανοίγματα και χωρίς προστατευτικό, στο δε ισόγειο υπήρχε καρδουνοαποθήκη. Ο κινηματογράφος λειτουργήσε με ξενόφερτο επιχειρηματία τον Γιάννη Σαμαρά που αργότερα τον μετέφερε στο καφενείο «ΟΜΟΝΟΙΑ» του Ζαφειράκη Γουργουλιάτου, με χειριστή - βοηθό τον Σταύρο Οικονομίδη από την Μικρά Ασία ο οποίος τις Απακριές, μεταμφιεσμένος σε Σαρλώ, έκανε τάλειες ακροβασίες στο τεντωμένο σχοινί.

Εκείνη την εποχή κήκε και η καμπύλα της «Ομόνοιας» οπότε ο Σαμαράς έφυγε για την Θεσσαλονίκη, για να σταδιοδρομήσει ως επιχειρηματίας των «ΤΙΤΑΝΙΩΝ» και να περάσει πλέον η «Ομόνοια» στους αδελφούς Δάρη.

Συγχρόνως τότε άνοιξε και ο θερινός του Σερίφη ως επιχείρηση των αδελφών Τερζοπούλου που κατόπιν τον μεταφέρθηκε στο «καινούριο Κιόσκι» όπου σήμερα το επάνω πάγκο με την δημιουργία του οποίου έκλεισε το 1932.

Τέλος το 1936 άρχισε να λειτουργεί ο κιν/φος - ομιλών πλέον - της δημοτικής αίθουσας τα «ΤΙΤΑΝΙΑ» ως επιχείρηση των αδελφών Κελεμουρίδη και που ύστερα από δύο χρόνια συγχωνεύτηκε με τη Νέα Ομόνοια των αδελφών Δάρη με συμμετοχή και δύο νέων εταίρων του Αναστασίου Μυσιρλή που έπεσε στην Αλβανία ως αξιωματικός και των αδελφών Μπιντερλή.

Η «Ομόνοια» κράτησε μέχρι το 1959 όταν μεταφέρθηκε ως επιχείρηση στην «Αγγέλεια» των αδελ-

φών Κελεμουρίδη, μέχρι το 1979 οπότε έπεσε κι αυτή θύρα μπουλντόζας γιατί είχε έλθει πλέον η μεταπολεμική εποχή της τηλεόρασης. Για την περίοδο αυτή και τους κινηματογράφους που δημιουργήθηκαν (Ορφεύς, Παρθενών, Διάνα, Ζαφειράκης), θα μας δοθεί η ευκαιρία να επανέλθουμε.

Ας ξαναγυρίσουμε τώρα στην «Ομόνοια» γιατί αυτή δικαιούται το μεγαλύτερο μέρος της ιστορικής μας αναδρομής. Στην «Ομόνοια» των παιδικών και εφηδικών μας χρόνων. Πόσα ονειροπολήματα και σκιρτήματα στην σκοτεινή αίθυσά της. Αυτή κιν/φος, αυτή θέατρο, αυτή ποικίλο θέαμα.

Ποιός από την γυναιά μου δεν απόλαυσε μαζί με τις ορχήστρες των Ατσίδων στα διαλείμματα του βουβού, αλλά και με τους πρωταγωνιστές του ομιλούντος μελωδίας της «εύθυμης χήρας», της «πριγκίπισσας της Τσάρντα», της νυχτερίδας, της χώρας του μειζήματος, αλλά και ποιός δεν σιγοτραγουδίασε μαζί με τους ελληνικούς οπερατικούς θιάσους τις ρομάντζες του «Βαπτιστικού», «του κοριτσιού της γειτονιάς», των «απάχηδων των Αθηνών» καθώς και της «ανθισμένης αμυγδαλιάς» του Βεροιώτη Κατσαμπή.

Εκείνο που πρέπει να τονιστεί στην αναφορά μας του Ναουσαϊτικού Κιν/φού είναι η τυμπόρευσή του με τους αδελφούς Δάρη (Νίκο και Τάκη), ιδιαίτερα με τον δεύτερο μιας και ο πρώτος ενωρίς έφυγε από τη ζωή.

Ήταν επιχειρηματίας με έμπνευση και γνώση. Συνέβαλε τόσο ως επιχειρηματίας, όσο και ως τεχνικός. Είχε συλλάβει το ρόλο του κιν/φου τόσο ως ψυχαγωγικό μέσο, όσο και ως μορφωτικό. Δεν ήταν ένας απλός χειριστής της μηχανής του.

Στο παλιό Κιόσκι, στο ανεπαλήπτο Κιόσκι της εποχής του μεσο-

✱ Συνέχεια στην σελίδα 50

Εργασιακές σχέσεις και ποδόσφαιρο στη Νιάουσα

στις αρχές του αιώνα μας

Η πανεπιστημιακή κ. Έλλη Σκοπετά σε τελευταίο και εξαίρετο βιβλίο της με τον τίτλο «Η ΔΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ» (έκδ. ΓΝΩΣΗ 1992), όπου εξετάζει διεξοδικά τις παραμονές της κατάρρευσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αναφέρεται σε μια πλούσια και ξένη βιβλιογραφία. Ανάμεσα στα παραδείγματα «εκδυτικισμού» της Οθωμανικής κοινωνίας παραθέτει στη σελίδα 51 και ένα απόσπασμα από την αφήγηση κάποιου Άγγλου περιηγητή, του ALLEN UPWARD, όπου γίνεται λόγος για τη Νάουσα στους πρώτους χρόνους του αιώνα μας¹. Με την άδεια της παρατίθεται το απόσπασμα:

«Τριακόσιες γυναίκες και κορίτσια, από την ηλικία των δέκα, έχουν προσηλυσθεί στο εργοστάσιο της Νάουσας, και η εργάσιμη ημέρα διαρκεί από το ξημέρωμα ως το ηλιοδασύλημα, η κατά μέσον όρον δώδεκα ώρες. Είναι πρόδος, είναι πολιτισμός, έμως ακόμα και όταν φύγει ο Τούρκος, θα υπάρχει ακόμη κάμποση δουλειά για το (Άγγλικό) Εργατικό Κόμμα στην Νάουσα (...). Όμως το πιο εκπληκτικό πράγμα που αντίκρουσα σ' αυτή την μικρή Ελληνική πόλη στα βάθη της ορεινής Μακεδονίας ήταν ένα αγγλικό ποδόσφαιρο. Το παιχνίδι ήρθε πριν 15 χρόνια. Οι κάτοικοι της πόλης μας έδειξαν, με υπερηφάνεια, τα γκολ-πόστ και το γήπεδο όπου παιζόταν το παιχνίδι. Ίσως εδώ θα μπορούσα να πω ότι το παιχνίδι δεν είναι λιγότερο δημοφιλές, αν και εισήχθη πιο πρόσφατα στην Αθήνα. Ήμουν παρών σε ένα καλοπαιγμένο ματς μεταξύ

των συλλόγων της Αθήνας και του Πειραιά² και ήταν διασκεδαστικό να ακούει κανείς τους απογόνους των αθλητών των Ολυμπιακών αγώνων να εκφωνούν τις αγγλικές ιαχές: «φάουλ» και «οφσάιντ».

Η λιτή αυτή αφήγηση του Άγγλου περιηγητή παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί θίγει δυο διαφορετικά θέματα, το ένα για την κατάσταση

Του Αχιλλέα Φ. Γκούτα Επίτιμου Δικηγόρου

των εργασιακών σχέσεων στη Νάουσα στις αρχές του 20ού αιώνα και το άλλο για την αθλητική ενασχόληση των τότε Ναουσαίων με το ποδόσφαιρο. Ίσως, έμως, τα θέματα αυτά να μην είναι τόσο αντιφατικά, εφόσον συνδέονται με την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης της Νάουσας, στο τελευταίο τέταρτο του περασμένου αιώνα και την «αστικοποίησή» της³.

■

Όπως είναι γνωστό και έχει διαπιστωθεί και διατυπωθεί από πολλούς ιστορικούς και ερευνητές, από τα μέσα του περασμένου αιώνα παρατηρείται μια επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης στη Βόρεια Ελλάδα και γενικά στο ευρωπαϊκό τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως και στο Βιλαέτι της Θεσσαλονίκης. Ειδικά για τη Νάουσα, έχουμε άνηση της βιοτεχνίας και γεωργίας και το 1874-75 την ίδρυση και εγκατάσταση του πρώτου βιομηχανικού εργοστασίου των «ΛΟΓΤΟΓ, ΚΥΡΤΣΗ και

ΤΟΥΡΠΑΛΗ», που ακολουθείται με την εγκατάσταση και άλλων εργοστασίων, ώστε το 1905 να λειτουργούν πέντε μονάδες με δυναμικότητα συνολική 1.000 και πλέον ίππων και προσωπικό πάνω από 1.000 εργάτες. Με την ανάπτυξη αυτή της βιομηχανίας δημιουργείται και σχηματίζεται μια νέα κοινωνική τάξη, το βιομηχανικό προλεταριάτο.

Για τις εργασιακές σχέσεις και τις συνθήκες εργασίας στα πέντε εργοστάσια της Νάουσας δεν έχουμε ασφαλείς πληροφορίες γραπτές. Θα αρκεσθούμε σε αφηγήσεις, αναμνήσεις, σε σύγκριση με τις ανάλογες περιπτώσεις συνθηκών στην Θεσσαλονίκη, Μητρόπολη του Βορειοελλαδικού Χώρου.

Γράφει, λοιπόν, ο Άγγλος ALLEN UPWARD ότι 300 εργάτριες και μικρά κορίτσια δούλευαν σε νηματουργεία της Νάουσας 12 ώρες την μέρα και με μια πρόταση θίγει το λεπτό θέμα της εργασίας γυναικών και ανηλίκων και του ωραρίου των 12 ωρών εργασίας. Το ίδιο, έμως συνδέει και στις άλλες δραστηριότητες, στη γεωργία, στις βιοτεχνίες (μύλους, μπατάνια κλπ.), της ίδιας της πόλης, όπως και στη Θεσσαλονίκη και σε όλη την οθωμανική επικράτεια⁴. Η δουλειά στο εργοστάσιο άρχισε την αυγή και τέλειωνε τη δύση. Αυτό ίσχυε γενικά και στη Νότια Ελλάδα και στην Ευρώπη. Νομοθεσία που να ρυθμίζει τις εργασιακές σχέσεις ήταν ανύπαρκτη στην οθωμανική αυτοκρατορία, εφόσον η βιομηχανική ανάπτυξη ήταν στα σπάργαλα.

Ζητήματα εργασιακών σχέσεων,

όπως του ωραρίου εργασίας στη βιομηχανία και της απασχόλησης μικρών παιδιών, ήταν από τα πιο έντονα την εποχή της ανάπτυξης της βιομηχανικής περιόδου που καπιταλισμού και από τα βασικά αιτήματα του εργατικού κινήματος και των σκληρών αγώνων της εργατικής τάξης. Υπενθυμίζουμε ότι το οκτώωρο για τους βιομηχανικούς εργάτες καθιερώθηκε με το άρθρο 2 της Διεθνούς Συμβάσεως Εργασίας της Ουάσιγκτον το 1919 και η οποία Σύμβαση κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον νόμο 2269/1920 και με το Πρ. Δ. 27.6.1932 εφαρμόζεται στη χώρα μας από τότε. Για την προστασία των ανηλίκων έχουμε τον νόμο ΔΚΘ/1912 που απαγόρευε την εργασία ανηλίκων, κάτω των 16 ετών.

Επαναρχόμαστε στη Νάουσα της εποχής εκείνης με μια μαρτυρία του μακαρίτη Χατζημυαλούση, σε αδημοσίευτη συνέντευξη του 1936. Κατά το συνήθειό του, οργώλος, καυτηριάζει τους βιομηχάνους και μεταξύ άλλων είπε: «Ακαθόριστος η εργασία, δεν υπήρχαν οι προστατευτικοί της εργασίας νόμοι: στην Τουρκία και οι βιομήχανοι ώρισαν ως εργάσιμη μέρα από της ανατολής του ηλίου μέχρι το σκοτεινιάει της μέρας. Ζωή αβίωτη...».

Όσο για τα μεροκάματα, ο ίδιος Χατζημυαλούσης μαρτυρεί ότι «...οι εργαζόμενοι πληρώνονταν ημερομίσθιο από 2 μετελίκια (4 δεκάρες ελλην. χρυσής δοχ.), μέχρι 40 λεπτών ήτοι 2 γρόσια για τους παλιούς και από 10 χρόνια εργαζομένους». Στη Θεσσαλονίκη το ημερομίσθιο του ανειδίκευτου εργάτη ήταν 40-50 παράδες και για τους ειδικευμένους 60-70. Στη Φιλιππούπολη της Βουλγαρίας, όπου είχαν ανεπτυγμένη βιομηχανία χιμικών, υπολόγιζαν τον μηνιαίο μισθό του ανειδίκευτου εργάτη γύρω στα 70 γρόσια, δηλαδή γύρω στα 2,50 γρόσια τη μέρα (υφαντές) ⁴.

Σε συνέχεια ο ίδιος περιηγητής Α. UPWARD θέτει ένα άλλο θέμα. Γράφει ότι «Είναι πρόδος, είναι πολιτισμός, όμως ακόμα και όταν φύγει ο Τούρκος, θα υπάρχει κάμποση δουλειά για το (Αγγλικό) Εργατικό Κόμμα στη Νάουσα».

Η παρένθεση (Αγγλικό) είναι της κ. Σκοπετέα. Υπάρχει όμως και άλλη άποψη: να μην αναφέρεται ο προσεκτικός Άγγλος περιηγητής στο Αγγλικό Εργατικό Κόμμα (LABOUR PARTY), αλλά στο λαϊκό κίνημα της Νάουσας την εποχή εκείνη, στο «ΠΟΥΠΟΥΛΟ». Επίσημα το κίνημα αυτό εμφανίζεται με τον Κανονισμό του 1908, αλλά είχε ξεκινήσει πολύ νωρίτερα από τα πρώτα χρόνια του αιώνα μας από δυναμικούς ριζοσπάστες και διανοούμενους της πόλης μας (Κων/νος Χατζημυαλούσης, γιατρός Θεόδωρος Χατζηδημητρίου, δάσκαλος Σταύρος Χωμός κ.ά.) και το είχαν αγκαλιάσει αγρότες, βιομηχανικοί εργάτες, μικροεπαγγελματίες και γενικά τα λαϊκά στρώματα. Για τον ιδεολογικό χαρακτήρα και προσανατολισμούς του Πούπουλου έχουν γραφτεί αρκετά από ντόπιους ιστοριογράφους⁵. Πάντως για την περίπτωση μας, στον επίσημο «Κανονισμό του εν Ναούση Λαϊκού Συνδέσμου ο 'Άγιος Δημήτριος» και στο άρθρο 1 ανάμεσα στους σκοπούς αναφέρεται ρητά και (παρ. Γ.). «Η υπεράσπιση και προστασία της εργατικής τάξεως και των συμφερόντων αυτής κατά παντός αδικήματος».

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι το Αγγλικό Εργατικό Κόμμα (BRITISH LABOUR PARTY)⁶ δεν είχε πολλά χρόνια επίσημης ύπαρξης και εκκρεμούσαν ακόμη στους κόλπους του πολλά ιδεολογικά προβλήματα, θα πρέπει να δεχτούμε ότι δεν θα είχε καιρό να ενδιαφερθεί για τα εργατικά ζητήματα της υπό διάλυση Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το ότι στην πόλη μας έπαιζαν ποδόσφαιρο την εποχή εκείνη (πρώτα χρόνια του αιώνα μας), δεν έχουμε άλλη γραπτή πηγή - ίσως και να μας διαφεύγει - παρά μόνο την αφήγηση του παραπάνω Άγγλου περιηγητή. Από αναμνήσεις, όμως, παλιών Ναουσαίων⁷ που ήταν παιδιά τότε, μαθαίνουμε ότι πραγματικά αρκετοί ασχολούνταν με το ποδόσφαιρο στην πόλη μας. Το γήπεδο ήταν στο Κιόσκι, στο κάτω μέρος του σημερινού πάρκου, όπου ήταν στημένα τα «γκόλποστ» και είχε και γρασίδι. Αναφέρονται, μάλιστα, σαν ποδοσφαιριστές μεταξύ άλλων και ο γιατρός Πετρίδης ή ο πατέρας του και ο Σπύρος Λαναράς. Στο πάνω μέρος του σημερινού πάρκου έπαιζαν ένα άλλο παιχνίδι με πιο μικρές μπάλες και μάλλον επρόκειτο για το παιχνίδι «κρίκετ». Αν είχαν οιαδές και ποιές, δεν έχουμε πληροφορίες, όπως και για την εξέλιξη της ποδοσφαιρικής αυτής ενασχόλησης των τότε Ναουσαίων μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και ύστερα. Κάποιες άλλες πληροφορίες αναφέρουν ότι στη Νάουσα παίχτηκε και τένις το 1916 από τους Γάλλους που είχαν έρθει με το συμμαχικό στρατό.

Το ποδόσφαιρο ξαναεμφανίζεται μετά το 1922 με την ίδρυση του Συλλόγου «ΑΘΗΝΑ», και σε συνέχεια με τα άλλα σωματεία «ΑΚΡΙΤΑΣ», «ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ», «ΑΧΙΑ ΛΕΑΣ», που έδρασαν στο μεσοπόλεμο.

Αξιοπρόσεκτη είναι η παρατήρηση του περιηγητή μας ότι «το παιχνίδι ήρθε πριν από 15 χρόνια, ίσως ήρθε μαζί με το βαμβακούργειο». Με την εγκατάσταση των πρώτων νηματοουργείων στη Νάουσα (1875 - 1905) πιθανόν να απασχολήθηκαν και Άγγλοι μηχανικοί στην τοποθέτηση και συναρμολόγηση των μηχανημάτων, οι οποίοι για την ψυχχαγωγία τους έφεραν στην

❖ Συνέχεια στην σελίδα 31

Ο ΑΝΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΔΗΜΟΥ

Ο απόδημος Ελληνισμός διατήρησε και διατηρεί ισχυρούς δεσμούς με τη μητέρα πατρίδα και έδωσε το παρόν τόσο στην ανασυγκρότηση της χώρας, απ' ενός ενισχύοντας την οικονομία της μέσω χροσοφόρου συναλλάγματός του, απ' ετέρου στηρίζοντας την πατρίδα με κάθε είδος κινητοποιήσεις σ' όλες τις κρίσιμες στιγμές της και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και μετά.

Ιδιαίτερα σήμερα που η κατάσταση στα Βαλκάνια είναι άκρως ανησυχητική και εγκυμονεί απρόβλεπτες και ίσως δυσάρεστες εξελίξεις για την Ελλάδα, καλείται για μια φορά ο απανταχού Ελληνισμός να δώσει δυναμικά και αποφασιστικά το παρόν του. Πέρα από τις εκδηλώσεις συμπαραστάσης προς την πατρίδα ή τις διαμαρτυρίες προς τρίτους, το δυναμικό των ομογενών μας μπορεί να δραστηριοποιηθεί προς την κατεύθυνση προβολής και στήριξης των εθνικών δικαιών. Η αγάπη προς την πατρίδα της δεύτερης και τρίτης γενιάς των μεταναστών είναι δεδομένη, υστερεί όμως η καθοδήγηση της πατρίδας για την υλοποίηση αυτής της αγάπης. Αν και σε πολλές περιπτώσεις οι ομογενείς μας έχουν θέσεις κλειδιά όπως στις ΗΠΑ, ωστόσο η υποστήριξη των ελληνικών θέσεων μέχρι σήμερα δεν ήταν αποτελεσματική εξ αιτίας των παλινωδιών του εθνικού κέντρου (στα εθνικά θέματα). Αυτό επηρέασε αρνητικά τη δυναμική των πρωτοβουλιών της ομογένειας διεθνώς. Η Ελλάδα οφείλει να συντονίσει τη μεγάλη ομογένεια ανά τον κόσμο και ιδιαίτερα εκείνη που βρίσκεται στα διεθνή κέντρα αποφάσεων. Πρέπει να αξιοποιήσει τα διεθνή ερείσματα της υπέρ των δικαιών της.

Κύριο έργο των συντονιστικών συμβουλίων των απανταχού Ελλή-

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Του
Στέλιου Παπαθεμελή

νων της Διασποράς με το δυναμικό που τους διακρίνει, θα πρέπει να είναι η προώθηση και κατοχύρωση των ελληνικών θέσεων μέσα από την κατάλληλη και επιμεριστική επιχειρηματολογία που θα αναπτυχθεί σε όλα τα διεθνή Fora. Δυναμικό αγωνιστικό παρόν προς πάσαν κατεύθυνση είναι χρέος μας.

Ενημέρωση, προβολή, παρουσίαση των πλούσιων και αδιάσπαστων στοιχείων και μαρτυριών της ιστορίας και αρχαιολογίας ο άμεσος στόχος.

Ο ομογενειακός ελληνισμός, με κατάλληλη, ουσιαστική οργάνωση, θα έδινε στην Ελλάδα τη δυνατότητα πρόσβασης σε όλες τις οικονομίες και στο κυβερνητικό κατεστημένο.

Το ειδικευμένο δυναμικό της από τις καλές τέχνες ως τα πυραυλικά συστήματα, θα μπορούσε ν' αποτελέσει την ραχοκοκαλιά μιας νέας Ελληνικής και διεθνούς τάξης επιστημόνων κάτω από την καθοδήγηση μιάς κεντρικής ένωσης Ελλήνων που θα διέκλυε την οργάνωσή τους και τη δράση τους υπέρ των Ελληνικών δικαιών. Η αξιοποίηση αυτού του δυναμικού θα έπρεπε να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο ανάπτυξης της εξωτερικής μας πολιτικής. 'Αντ' αυτού δεν υπάρχει ούτε Υπουργείο Απόδημου Ελληνισμού.

Όμως οπωσδήποτε θα έπρεπε να υπάρχει ένας φορέας που θα στηρίζει και θα κατευθύνει με τις εμπειρίες του τις δυνατότητες του δυναμικού αυτού εκεί που το συγκεν-

τρωτικό κράτος αδυνατεί.

Ο σύγχρονος γεωπολιτικός και γεωοικονομικός ρόλος της Ελλάδας είναι και πρέπει να είναι ο διαρκής στόχος και σκοπός των απανταχού Ελλήνων.

Το μοναδικό αυτό όπλο της εθνικής μητρόπολης δεν μπορεί ούτε και πρέπει να μένει ανεκμετάλλευτο. Είναι χρέος μας, μια κατ' αρχήν χαρτογράφηση της Ελληνικής παρουσίας σ' όλον τον κόσμο, ώστε να συνειδητοποιηθεί πλέον ποιών πραγμάτων και καταστάσεων η Ελλάδα αποτελεί κέντρο αναφοράς. Τα μεγάλα λάθη τακτικής μή αξιοποίησής του δεν θα πρέπει να επαναληφθούν και το ισχυρό από κάθε άποψη ελληνικό «λόμπυ» στις Η.Π.Α. πρέπει να δραστηριοποιηθεί αποτελεσματικά και ουσιαστικά υπέρ της επίλυσης των εθνικών ζητημάτων.

Τώρα, όχι αύριο, τώρα που η εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. για την περιοχή είναι υπό διαμόρφωση ακόμα, η κατάλληλη επιχειρηματολογία και προώθηση των δικαιών μας στα κέντρα λήψης των αποφάσεων είναι επιβεβλημένη και πρέπει να γίνεται συντονισμένα με το εθνικό κέντρο. Ξέρουμε ότι μια άλλη μεγάλη Ελλάδα ζει στα ξένα, είναι τεράστια δύναμη και μπορεί να αποτελέσει πολλαπλό αντισταθμιστικό του Ελληνισμού για τη φυσική του επιβίωση, εδώ, για τη διασφάλιση της εθνικής του κυριαρχίας, για την ανάπτυξή του και την πρόοδο, τόσο την κοινωνική, όσο και την οικονομική στο μέλλον. Και είναι ικανή αν την αξιοποιήσουμε να βοηθήσει στην ανάκτηση του προσήκουστος ρόλου της Ελλάδας στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Μια πανεθνική διάσκεψη πολιτικών ηγεσιών Ελλάδας - Κύπρου

και της ηγεσίας της ομογένειας για τη διαμόρφωση πλαισίου εθνικής στρατηγικής στα μεζονα θέματα του Ελληνισμού, καθώς και μια «Εστία» που θα συντονίζει το όλο έργο μπορεί να υλοποιηθεί για άλλη μια φορά με την γενναία αρωγή των Ελλήνων του εξωτερικού.

Προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να οργανωθεί μια διαρκής επικοινωνία των αποδήμων με το κέντρο και μεταξύ τους με όλα τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας, ιδρύση μεταφραστικής υπηρεσίας με στόχο την πληροφόρηση κυβερνήσεων και διεθνούς κοινής γνώμης, ιδρύση ειδικού τυπογραφείου για εκτύπωση ενημερωτικού υλικού και επιστημονικών συναφών μελετών, συνεργασίας όλων των πνευματικών ιδρυμάτων για την αντιμετώπιση και καταστολή της ανθελληνικής προπαγάνδας, δημιουργία ραδιοτηλεοπτικού υλικού. Ο εθναρχικός ρόλος της Ορθοδοξίας της Διασποράς είναι πάντοτε βαρυσήμαντος και φυσικά δεν πρέπει να παραβλεφθεί ο ρόλος των τοπικών Ορθόδοξων εκκλησιών στα Βαλκάνια και τη Ρωσία και η σύσφιξη των διορθόδοξων σχέσεων εις τρόπον ώστε να δράσει εναντίον του Οθωμανικού τόξου και βέβαια υπέρ της αποκλιμακώσης κάθε έντασης.

Όπου γής Ελληνισμός, και δεν πρέπει να λησμονούμε πέραν των ομογενών σε Η.Π.Α., Καναδά, Βραζιλία, Σουηδία, Ελβετία, Μονακό, Ολλανδία, Ν. Αφρική, Αυστραλία, τους Μειονοτικούς Έλληνες της Βορ. Ηπείρου, Αιγυπτιώτες, Έλληνες της Πόλης, Ίμβρου, Τενέδου, τους Πόντιους της Ρωσίας, τους Έλληνες των Σκοπίων, τους Σαρακατσάνους, της Βουλγαρίας και ακόμα τους «ξεχασμένους Έλληνες» της Κάτω Ιταλίας και Καλαβρίας, τους ελληνορθόδοξους της Παλαιστίνης, οργανωμένος και συνδεδεμένος με τη Μητρόπολη ο-

φείλει να αντισταθεί με συνοχή και παλμό και για άλλη μια φορά να σταθεί εκεί που οι περιστάσεις το απαιτούν.

Να αποβάλλει το αίσθημα της απαισιοδοξίας, αδιαφορίας και αδράνειας, και να πιστέψει πως διαθέ-

τει εκείνα τα προσόντα που μπορούν να καταστήσουν την Ελλάδα οικονομικά, επιχειρηματικά, πολιτιστικά και πνευματικά πρωτοπόρο. Όχι στη συρρίκνωση του Ελληνισμού και του οικουμενικού πνεύματος που αντιπροσωπεύει.

Εργασιακές σχέσεις και ποδόσφαιρο στη Νιάουστα στις αρχές του αιώνα μας

Συνέχεια από την σελίδα 29

πόλη μας και τα δικά τους σπορ.

Έτσι οι σημερινοί ποδοσφαιριστές μας και αθλητικοί παράγοντες του Φ.Α.Σ. «ΝΑΟΥΣΑ» μπορούν να καυχώνται για την πρωτοπορία του αθλήματος στην πόλη μας. Τίτλος τιμής, βέβαια, που γεννά, όμως, και υποχρεώσεις.

Γενάρης 1993.

Υποσημειώσεις και παραπομπές

1. ALLEN UPWARD «THE EAST END OF EUROPE», LONDON 1908
2. Αχ. Γκούτα «Νεότερα Στοιχεία και Προβληματισμοί στην μετεπαναστατική ιστορία της Νάουσας», όπου και η βιβλιογραφία, περ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ τ. 41/1987
3. ΜΟΣΚΩΦ «ΘΕΣΣΑΛΟΝΙ-

ΚΗ - Τριμή της μεταπρατικής πόλης σ.σ. 96-98 και ΝΙΚ ΤΟΝΤΟΡΟΦ «Η ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΗ» έκδ. ΘΕΜΕΛΙΟ 1986, σ. 417 και επ.

4. ΜΟΣΚΩΦ ο.α.σ. 106 και ΤΟΝΤΟΡΟΦ σ. 414-415.

Σημ.: 1 γρόσι = 40 παράδες = 120 άσπρα

5. Για το ΠΟΥΠΟΥΛΟ περ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ τ. 10/1980 και τ. 34/1985

6. Για το Αγγλικό Εργατικό Κόμμα βλ. «A SHORT HISTORY OF SOCIALISM» του GEORGE LICHTHEIM έκδ. FONTANA/COLLINS σ. 198 και επ.

7. Αφηγήσεις του φίλου και ανεξάντλητου Μιχάλη Γοργολιάνου και των φίλων Άγγελου Βαλταδώρου και Αντώνη Χριστίνα από διηγήσεις των μαγάδων τους.

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»

Ο Σύλλογος Αποφοίτων και το περιοδικό του «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στεγάζονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Ώρες λειτουργίας:

Κάθε Παρασκευή 6 - 8.30 μ.μ.

Προτάσεις για την οικονομία

Ο κάθε Έλληνας οραματίζεται μια Ευρωπαϊκή Ελλάδα τέτοια που το 2000 νά 'χει τη δύναμη να ηγηθεί της ελπίδας των νέων της παιδιών. Και απαιτεί για την εκτίναξη στο όραμα αυτό, η πολιτική του ηγεσία να ξεπεράσει πρώτα τις σημερινές μεγάλες αγκυλώσεις.

1. Αγκύλωση βαρειάς μορφής το άκαρδο κράτος. Που κάθε πρόθεση στη δύναμη του πολίτη, τη βλέπει σαν αφύεση δικής του εξου-

του Αντώνη Σαμαρά τ. Υπουργού Εξωτερικών

σίας. Και που παρ' όλα αυτά καθυστερεί ακόμα να... «εξουσιάσει» το πρώτο ελληνικό πολιτικό ζητούμενο, τη διαφάνεια. Αλλά και το περιβάλλον, την εγκληματικότητα, την υγεία, τα ναρκωτικά και τη δόξα για πολιτισμό. 'Η αρνείται, στο όνομα ακραίων δοξασιών, να παρέμβει γενναία το κράτος μας, εκεί που το επιβάλλει η πολιτική πραγματικότητα. Μιλώ, για παράδειγμα, στη Θράκη, όπου αν άμεσα δεν υπάρξει ανάπτυξη με έντονη κρατική παρέμβαση, παραμονεύει η ύποπτη σκιά κάποιας άλλης παρέμβασης... Γι' αυτό και είναι χρήσιμο να διευκρινισθεί: «λιγότερο κράτος, ναι. Αλλά όχι και καθόλου κράτος!».

2. Αγκύλωση βαρειάς μορφής και η σχέση Κράτους - πολίτη. Που πέρα και πάνω από κόμματα, Κυβερνήσεις και υποσχέσεις, οδηγεί το μέσο Έλληνα πολίτη να κινείται περισσότερο ως πελάτης των κοιμμάτων παρά ως ανεξάρτητος πολιτικός τους κριτής. Και οδηγεί το μέσο Δημόσιο υπάλληλο να θεωρεί εκ προοιμίου πηγή υποψίας και το

πιο απλό αίτημα του τελευταίου Έλληνα πολίτη.

3. Αγκύλωση βαρειάς μορφής και η παράλυτη πρωτεύουσα. Και επείγουσα απόκτηση η εκθρόνιση της Αθήνας από τον θρόνο της διοικητικής γραφειοκρατίας του τόπου. Έχει έμφραγμα η Αθήνα. Πρέπει να το καταλάβουμε. Δεν μιλώ για αποκέντρωση, δηλαδή για απλή μεταφορά αρμοδιοτήτων σε άλλα όργανα κρατικής εξουσίας. Μιλώ για κατά κυριολεξία αποκέντρωση και μιλώ για τολμηρές πολιτικές αποφάσεις όπως θα ήταν η μεταφορά και Υπουργείων ακόμα εκτός Αθηνών. Χωρίς ανάλογες ριζοσπαστικές κινήσεις, προδιαγράφουμε οι ίδιοι το πιο δυσόλογο ταξίδι αυτής της χώρας στο αύριο. Γιατί πώς θα επιδιώσει η Ελλάδα όταν ο μισός της πληθυσμός κατοικεί σε μια κουκίδα γης, τη στιγμή που ανατολικά του Νέστου «μετράει» μόνον 630.000 κατοίκους; Και ως γίνει κατανοητό ότι η εθνική μας ασφάλεια δεν μπορεί να βασίζεται μόνον σε αξιόμαχες ένοπλες δυνάμεις, που ευτυχώς έχουμε, αλλά πρέπει να στηρίζεται και σε πληθυσμούς που ανθούν, δημιουργούν και δεν στερούν.

4. Βαρειάς μορφής αγκύλωση και η συνεχής οικονομική κρίση στην αγορά. Που εξουδετερώνει την ευκαιρία επίθεσης οικονομικής φιλίας στις γειτονικές μας χώρες. Που ακινητοποιεί το φυσικό ελληνικό πλεονέκτημα για ανάπτυξη, με αιχμή το εμπόριο και τις υπηρεσίες και προνόμιο τον ήλιο και τη θάλασσα. Και που έτσι απαγορεύει την άλλη δίδυμη ανάπτυξη, εκείνη της παιδείας με την οικονομία, σ' έναν κόσμο που ζητάει νέα γνώση

στη μάχη της παραγωγής και της ζήτησης.

5. Αγκύλωση βαρειάς μορφής και η περιφρονητική έλλειψη εμπιστοσύνης στην ικανότητα της νέας γενιάς. Όπου το άλλοθι της έλλειψης πείρας κρατάει στη γωνία και τις νέες ιδέες και το κίνητρο της δυναμικής προσπάθειας.

Ένας πολιτικός όταν μιλάει για την οικονομία, μιλάει ταυτόχρονα και για την κοινωνία. Γιατί πίσω από τους αριθμούς, υπάρχουν οι άνθρωποι. Πώς όμως μπορεί ο σημερινός πολιτικός μηχανισμός να φθάσει σε καλύτερες προτάσεις;

Πώς να φθάσει όταν στη σημερινή Ελλάδα κατάντησαν χαμένοι θησαυροί η αξιοπιστία, η συνέπεια, η φερεγγυότητα και κυρίως η αξιοκρατία; Και πώς να ζωντανέψει ένα γέρινο και ευθυλόφοδο σύστημα που χάνει το χρόνο του πάνω στις βλάβες της γραφειοκρατίας, της ατομίας, της αντιφατικότητας και της πολυνομίας;

Όσο αποκαρδιωτικά και αν είναι αυτά τα ερωτήματα, τόσο μου ενισχύουν τη πεποίθηση ότι τελικά μπορούμε να επιτύχουμε σε ότι και όσα έχουμε αποτύχει.

Το γνήσιο πολιτικό εκσυγχρονισμό χρειάζεται ο τόπος μας. Μια πανεθνική αναθεμελίωση με στηρίγματα:

Το όραμα

Την ανθρωπιά

Την εντιμότητα

Την λογική

Την τόλμη

και την αποφασιστικότητα.

Το όραμα από τη φύση του σημαίνει αύριο. Πώς λοιπόν η σημερινή γενιά θα κινήσει το αύριο

✱ Συνέχεια στην σελίδα 37

ΔΗΜΟΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Πρόταση δημιουργίας Παγκόσμιας Σχολής
Μεταπτυχιακών Σπουδών Αριστοτελικής Φιλοσοφίας
στη Μίεζα περιοχής Νάουσας – Μακεδονίας

Α' Μέρος

Ονομασία – περιγραφή του έργου

ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Παγκόσμια Σχολή μεταπτυχιακών σπουδών Αριστοτελικής Φιλοσοφίας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Προτείνεται η δημιουργία Παγκόσμιας Φιλοσοφικής Σχολής μεταπτυχιακών σπουδών της Αριστοτελικής Φιλοσοφίας, με στόχο την συνεύρεση πτυχιούχων φοιτητών Φιλοσοφικών Σχολών απ' όλες τις χώρες του κόσμου και την μελέτη του τρόπου σκέψης και της φιλοσοφίας του Αριστοτέλη με ανταλλαγή απόψεων και συζήτηση, τόσο στον κτιριακό χώρο του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας «Μαθητική Εστία Νάουσας» στην περιοχή ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους του Αγίου Νικολάου Νάουσας, όσο και στον περίπατο της Σχολής του Αριστοτέλη στο Νυμφαίο της Μίεζας, όπου διδάχθηκε ο Μ. Αλέξανδρος μέσα σε κατάφυτες και βαθύσκιες διαδρομές, πάνω από τα κρυστάλλινα νερά που πηγάζουν από το Νυμφαίο.

Η προτεινόμενη περιοχή για τη δημιουργία της Σχολής βρίσκεται στην Επαρχία Νάουσας, που είναι η δεύτερη επαρχία του Νομού Ημαθίας. Έχει πληθυσμό 34.000 κατοίκους και η πρωτεύουσά της πόλη της Νάουσας 20.000 κατοίκους και απέχει 96 Km από την Θεσ/νίκη και 497 Km από την Αθήνα, συνδεόμενη οδικώς και σιδηροδρομικώς.

Ανατολικά της Νάουσας εκτείνεται η πεδιάδα της Θεσ/νίκης και

δυτικά ο ορεινός όγκος του Βερμίου με πυκνή κάλυψη και τα δύο Χιοδρομικά Κέντρα του Βερμίου 3 - 5 Πηγάδια και Σέλι, που βρίσκονται σε διαφορετικές θέσεις του Βερμίου, απέχουν όμως και τα δύο περίπου 17 Km από την Νάουσα.

Η περιοχή της Σχολής του Αριστοτέλη του Νυμφαίου της Αρχαίας πόλης «Μίεζα», δεύτερη σε σπουδαιότητα πόλη των Μακεδόνων μετά την «Πέλλα», βρίσκεται μέσα στα διοικητικά όρια του αγροκτήματος της Νάουσας και ανατολικά αυτής, σε απόσταση 3,5 περίπου χιλιομέτρων και συνδέεται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο. Επί του δρόμου αυτού, έξω από την Νάουσα, βρίσκεται και το αναπαλαιούμενο βιομηχανικό συγκρότημα «Λόγγου - Κύρση - Τουρπάλη», που υπήρξε η πρώτη βιομηχανία (νηματοργία) με την σημερινή έννοια του όρου στα Βαλκάνια, ιδρυθείσα το 1874. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Νάουσας.

Το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας «Μαθητική Εστία Νάουσας» βρίσκεται στη μεζονα περιοχή του Αγίου Νικολάου Νάουσας, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους. Είναι εκτός σχεδίου πόλης, δυτικά αυτής, σε απόσταση περίπου 1.000 μέτρων και συνδέεται με ασφαλτοστρωμένη οδό.

Στόχος του έργου

Κατά τα έτη 1965 - 69 έγιναν αναγκαφικές εργασίες στη θέση «Ισθόρια» της Νάουσας από τον καθηγητή Δρ. Φώτη Πέτσα και α-

νακαλύφθηκε το Νυμφαίο της Αρχαίας πόλης «Μίεζα», όπου λειτούργησε και η Σχολή του Αριστοτέλη, κατόπιν επιθυμίας του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου να διδαχθεί ο Μ. Αλέξανδρος και άλλοι επιφανείς Μακεδόνες από τον φιλόσοφο Αριστοτέλη.

Μετά την ανακάλυψη των ευρυμάτων άρχισαν να επισκέπτονται τη Σχολή, κυρίως αλλοδαποί επιστήμονες και ιδιώτες και να παρα-

Επεξεργασία και σύνταξη της πρότασης: Γιώργος Πολάκης Δήμαρχος Νάουσας

τηρείται ένα φαινόμενο λατρείας στο άκουσμα του ονόματος του Αριστοτέλη. Πολλοί άνθρωποι του πνεύματος, από διάφορες προηγμένες χώρες, έσκυβαν, προσκυνούσαν και φιλούσαν το χώμα, όπου περπάτησε και δίδαξε η μεγάλη μορφή του αρχαίου Έλληνα φιλόσοφου του Αριστοτέλη.

Με αφορμή λοιπόν αυτές τις εκδηλώσεις, γίνεται αντιληπτό ότι είναι πολύ βαριά η κληρονομιά μας. Το πνεύμα του Αριστοτέλη, η Σχολή στο Νυμφαίο της Μίεζας, όπου διδάχθηκε ο Μ. Αλέξανδρος, δεν αφορά μόνο τη Νάουσα, δεν αφορά μόνο τη Μακεδονία, δεν αφορά μόνο την Ελλάδα, αλλά είναι ένα παγκόσμιο πνευματικό κληροδοτήμα και σαν τέτοιο πρέπει να λειτουργήσει σε συνδυασμό με το Αριστοτελικό Διασυνεδριακό Κέντρο, που ξεκίνησε από τον υπουργό Μακεδονίας - Θράκης κ. Παναγιώτη Χα-

τζηνικολάου και με φορέα το Δήμο Νάουσας βρίσκεται στο στάδιο σύνταξης της μελέτης, αφού έχει εξευρεθεί ο κατάλληλος χώρος (κοίλο Πλακένιας) που βρίσκεται 2 Km δυτικά της Σχολής. Το μιν Συνεδριακό Κέντρο θ' απευθύνεται σε ολοκληρωμένους επιστήμονες και θα βγαίνουν τα συμπεράσματα της εξέλιξης των επιστημών, η δε Σχολή μεταπτυχιακών σπουδών της αριστοτελικής φιλοσοφίας θα απευθύνεται στους νέους όλου του κόσμου, στους φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής της Οικουμενικής, για να μελετήσουν τον Αριστοτέλη, αλλά και τον μαθητή αυτού στατηλάτη Μ. Αλέξανδρο, για να γνωρίσουν το Ουκλανιστικό του πνεύμα, που πολύ λίγο είναι γνωστό και φαίνεται ξεκάθαρα από τον όρκο που έδωσε στην Ωπη το 324 π.Χ.

Χρονοδιάγραμμα — υλοποίηση

Μπορεί ένα διασυνεδριακό κέντρο να απαιτεί χρόνο και δαπάνες, όμως η Σχολή Αριστοτελικής Φιλοσοφίας είναι άμεσα υλοποιήσιμη, αφού υπάρχουν οι κτιριακές εγκαταστάσεις και προπαντός η μεγάλη Ιστορική κληρονομιά της Σχολής του Αριστοτέλη και του πανέμορφου περιβάλλοντός της. Η Μαθητική Εστία Νάουσας έχει το πλέον κατάλληλο κτίριο για να στεγάσει αυτήν την σπουδαία λειτουργία. Έτσι είναι βέβαιο ότι μπορεί να λειτουργήσει άμεσα, από το καλοκαίρι του 1993.

Ακόμη για να ξεκινήσει αμέσως αυτή η προσπάθεια και να γίνει γνωστή στις χώρες της Ευρώπης, μπορεί να αρχίσει με την ανταλλαγή φοιτητών από τις χώρες Γαλλία, Γερμανία, Αγγλία και Ιταλία μέσω των αδελφοποιημένων με τη Νάουσα πόλεων Fache - Thumesnil Stolberg, St. Neots και Catolica. Κατά τη συνάντηση των δημάρχων των πόλεων αυτών στην Κατόλκα της Ιταλίας, ο Δήμαρχος Νάουσας πρότεινε και έγινε αποδεκτό απ' ό-

λους, να γίνει ανταλλαγή φοιτητών και η πρώτη να ξεκινήσει από την Νάουσα. Επισυνάπτουμε την σχετική απόφαση από τα πρακτικά και δημοσιεύματα του ιταλικού τύπου.

Μεθοδολογία για υλοποίηση του έργου

Η υλοποίηση της Σχολής μεταπτυχιακών σπουδών Αριστοτελικής Φιλοσοφίας είναι καθαρά θέμα αποφάσεων και όχι κατασκευής πολυδάπανων έργων. Ο αρμόδιος Υπουργός Παιδείας, όπου ανήκει και ο κτιριακό συγκρότημα της μαθητι-

κής Εστίας Νάουσας, με την συμπαράσταση του Υπουργείου Πολιτισμού και σε συνεργασία με την Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσ) νίκης, να πάρει τις αποφάσεις για την ίδρυση της Σχολής κι από και πέρα χρειάζεται μόνο ένα πρόγραμμα και καθηγητές από την Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ) νίκης (ίσως εναλλάξ), που θα έρχεται και θα διδάσκει στη Νάουσα και στο Νικηφάο της Μίεζας, δηλαδή στην Σχολή Αριστοτέλη και στον περίπατο αυτής.

Εργ

Γεώργιος Αναστασίου Κύρτσας

* Συνέχεια από την σελίδα 23

και πολύ γρήγορα καταλαμβάνει σπουδαία θέση μεταξύ των προκρίτων. Εδώ επεκτείνει τον κύκλο των εργασιών του και σε κτηματικές συναλλαγές με την βοήθεια των δυο γιών του Παναγή και Κύρου.

Και στη Θεσσαλονίκη σα δημόγερωντας βοήθησε ποικιλότροπα. Συνετέλεσε τα μέγιστα στην αποπεράτωση του ναού του Γρηγορίου Παλαμά, χορηγώντας σοβαρό χρηματικό ποσόν.

Εφοδίασε το νοσοκομείο Θεσ) νίκης με αποστειρωτικό κλίβανο, απαραίτητο για την λυσιτελή λει-

τουργία του.

Ακόμη εν ζωή ανακηρύχθηκε μέγας ευεργέτης της Νάουσας και της Θεσσαλονίκης.

Φιλάνθρωπος και προοδευτικότερος όπως ήταν, ενθάρυνε παντοιοτρόπως τους έχοντες έφεση στα γράμματα και επιστήμες, καθώς και στις νέες τέχνες μη φειδόμενος χρημάτων.

Πέθανε το 1919 στην Αθήνα σε ηλικία 82 χρόνων. Η σωρός του μεταφέρθηκε στη Νάουσα, όπου κηδεύτηκε με πάνδημον πένθος.

Αναπαύεται σύμφωνα με την επιθυμία του, μπροστά στο Άγιον Βήμα της Βαγγελίστρας, στον οικγενειακό τους Τάφο.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Το χράμμα ενός παιδιού για τη Μακεδονία προς τους ισχυρούς αυτού του Πλανήτη

Μεγάλοι μας «φίλοι».

Με λένε Κική, είμαι έντεκα χρόνων και νιώθω την ανάγκη να σας γράψω για το σπουδαίο πρόβλημα της Μακεδονίας. Γιατί για μένα, την Κική, το όνομα της Μακεδονίας είναι πολύ βασικό. Φανερώνει την ταυτότητά μου. Το ίδιο βασικό ίσως θα το θεωρεί κι ένα παιδί έντεκα χρόνων από τα Σκόπια. Γιατί κι αυτό το μεγάλωσαν με την ιδέα ότι ζει σ' ένα χώρο που το λέγανε «Μακεδονία». Μια όμως Μακεδονία που ήταν ένα κακό και πλαστό δημιούργημα ενός καθεστώτος.

Εγώ όμως, μεγάλοι μου φίλοι κι εσείς παιδάκια από τα Σκόπια, ξέρω ότι είμαι Μακεδόνισσα. Είμαι στη χώρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, του Φιλίππου, του Αριστοτέλη. Μου το φανερώνουν σε κάθε δῆμα μου τα ευρήματα, οι επιγραφές, τα αγάλματα που υπάρχουν σ' αυτόν τον τόπο. Είναι οι βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας, η Πέλλα, η Θεσσαλονίκη, η ελληνική ιστορία που έμαθα και μαθαίνω και δε μου την έφτιαξε ποτέ κανείς. Είναι η ιστορία του προπάππου μου, του παππού μου, των γονιών μου, η δική μου. Είναι ιστορία 3.500 χρόνων.

Ένα άλλο στοιχείο που φανερώνει ότι η Μακεδονία είναι ελληνική, είναι τ' αρχαία ονόματα που δίνουν οι Μακεδόνες στα παιδιά τους. Ποτέ κάποιος Σκοπιανός δε θα βάπτιζε το παιδί του Αριστείδη, Σοφοκλή, Κωνσταντίνο, Αλέξανδρο. Άρτεμη Αθηνά ή Φίλιππο.

Θέλω να δεχτείτε την αλήθεια, γιατί ΑΥΤΗ είναι.

Γιατί θέλετε να τους πείτε Μακεδόνες, μεγάλοι μας «φίλοι»; Γιατί θέλετε να λέγεστε Μακεδόνες, παιδιά από τα Σκόπια; Τί κάνετε για τη Μακεδονία; Πολεμήσατε ποτέ γι' αυτήν; Την υπερασπιστήκατε; Τη βοηθήσατε σε δύσκολες στιγμές; Τί Μακεδόνες είστε αν δεν βοηθήσατε, δεν υποστηρίξατε και δε θυσιάστηκατε για τη Μακεδονία;

Ένα άλλο θέμα που με ανησυχεί και με στενοχωρεί πολύ είναι ότι οι Στερεοελλαδίτες και γενικά οι Έλληνες που ζούνε στην κεντρική και νότια Ελλάδα, μας αποκαλούν «Βούλγανους και Σλαβομακεδόνες». Ξεχνούν ότι τους βοηθήσαμε στις δύσκολες στιγμές. Το ίδιο κάνουν και τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη, 'οι δήθεν «σύμμαχοί» μας. Μόνο το συμφέρον τους κοιτάνε. Από τότε που γίναμε μέλη της Ε.Ο.Κ. στεκόμαστε στο πλευρό τους με κάθε τρόπο, ενώ αυτοί συνομωτούσαν εναντίον μας πίσω από την πλάτη μας.

Με το μικρό μου μυαλό πιστεύω ότι το σφάλμα ήταν κυρίως δικό μας. Όλο τον καιρό που εμείς κοιμόμασταν και δε νοιςζόμασταν για την κατάσταση που επικρατούσε στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες τα άλλα κράτη συνομωτεύσαν εναντίον μας. Τώρα τα Σκόπια δρῆκαν την ευκαιρία και απαιτούν να αυτοονομάζονται Μακεδονία.

Χρέος μας όμως είναι να υποστηρίξουμε και να βοηθήσουμε με κάθε τρόπο τη Μακεδονία. Είναι το μόνο που μπορούμε να κάνουμε για να θρούμε την άκρη απ' αυτό το παράξενο παιχνίδι των μεγάλων, που θέλουν να θεωρούνται «φίλοι» μας.

Κική Χατζηϊωαννίδου
μαθήτρια Δ' Δημ. Σχολείου Νάουσας

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

3.11.92 «Μεγ. Βρετανία»

Χαίρομαι που η ιστορική συνάντηση των γυναικών της Ευρώπης πραγματοποιείται στην Αθήνα, την πόλη που από παλιά προστάτευε μια σοφή και δίκαιη θηλυκή Θεότητα η Αθηνά. Ήταν όμως τότε η σοφία της, που μόνο ένας εγκέφαλος αρσενικού Θεού -του Δία- μπορούσε να γεννήσει... Ένας άλλος θρησκευτικός μύθος μας είπε πως η γυναίκα πλάστηκε από το πλευρό του άντρα- η γυναίκα που η ίδια γεννάει και δίνει ζωή και στο αρσενικό και στο θηλυκό...

Τ'ε προσβολή!

Τίποτα δεν μπορεί ν' απεικονίσει καλύτερα από τους μύθους το μέγεθος της υποτίμησης του γυναικείου φύλου σ' όλη τη διάρκεια της ιστορικής διαδρομής της ανθρωπότητας.

Αυτή την υποτίμηση, που βιώνει κάθε γυναίκα από τη στιγμή που γεννιέται, αντιμετώπισα και εγώ στη δική μου προσωπική διαδρομή, ως το πιο σοβαρό εμπόδιο.

Υποτίμηση, αμφισβήτηση καχυποψία και προκατάληψη. Σ' αυτές τις λέξεις συμπυκνώνεται η δική μου εμπειρία ως γυναίκα καλλιτέχνης και πολιτικός.

Προερχόμενη από μια οικογένεια πολιτικών, ξεκίνησα την καριέρα μου μέσα στις δύσκολες συνθήκες της μεταπολεμικής περιόδου και σ' ένα επαγγελματικό χώρο ιδιαίτερα σκληρό και ανταγωνιστικό.

Με πίκρα και απογοήτευση διαπίστωνα συχνά, πως η επιτυχία στον καλλιτεχνικό χώρο περνούσε μέσα από τις αρσενικές επιθυμίες. Υποτίμηση, αμφισβήτηση, αλλά και

υπερεκμετάλλευση των γυναικών.

Ως πολιτικός και ως Υπουργός Πολιτισμού στο διάστημα 1981 - 1989 πάλαψα σκληρά για ν' αντιμετωπίσω και πάλι τη διάχυτη αμφισβήτηση και υποτίμηση των ικανοτήτων και των δημιουργικών μου δυνάμεων. Είχα και πάλι να δώσω μάχη για ν' αποδείξω, ότι, μπορού-

Της Μελίνας Μερκούρη

σα να είμαι μια αποτελεσματική και επιτυχημένη Υπουργός Πολιτισμού.

Ως γυναίκα πολιτικός, νομίζω πως ακολούθησα ένα διαφορετικό, ένα θηλυκό στυλ εξουσίας, που κυρίως εκφραζόταν με το να μην είναι ποτέ εξουσιαστική η δύναμη που είχα.

Όμως θέλω να σας αμολογήσω την θαυτοστή μου αλήθεια για τις γυναίκες σε θέσεις ισχύος.

Πιστεύω ότι η πρόοδος που κάνουμε είναι μεγάλη, πολύ μεγάλη μάλλον.

Γιατί; Επειδή ήρθαμε από πολύ μακριά τόσο γρήγορα. Από την αρχή της οργανωμένης κοινωνικής ζωής, η δύναμη βρίσκεται στα χέρια των ανδρών.

Εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις είναι μόνο στο δεύτερο μισό του αιώνα μας που επιτράπηκε στις γυναίκες να λάβουν μέρος στον αγώνα δρόμου. Και σ' αυτό το τόσο σύντομο διάστημα είδαμε γυναίκες να γίνονται υπουργοί, πρωθυπουργοί, επίτροποι.

Είμαστε εκτός αγώνος. Κι όμως τώρα κοιτάξτε! Και επιτρέψτε μου

να χρησιμοποιήσω έναν συμβολισμό από τον κόσμο των αθλητών. Σήμερα στον αγώνα δρόμου 100 μέτρων ο άνδρας τρέχει μονάχα ένα δευτερόλεπτο πιο γρήγορα από τη γυναίκα, τους φθάνουμε. -Και ίσως και το πιο σημαντικό- δέστε πόσες περισσότερες γυναίκες λαμβάνουν μέρος σε αγώνες δρόμου αντοχής.

Με υπερηφάνεια χαιρετίζουμε το γεγονός ότι για δυο συνεχή χρόνια, δυο γυναίκες, το 1991 η Λουίζα Σαν Σου Κι, το 1992 η Ρίγκιμπέρτα Μέντσου θρασδεύτηκαν με το Νόμπελ Ειρήνης και χαιρετίζουμε την Ναντίν Γκάρντινερ που αφιέρωσε τη ζωή και την πένα της στους αγώνες για τα δικαιώματα των γυναικών και τα δικαιώματα των αντρών. Και μια παρένθεση, ας αλλάξουμε την ονομασία «Δικαιώματα του ανθρώπου» «LES DROITS DE 'HOME'» σε «Δικαιώματα των ανδρών και των γυναικών». Ναι πιστεύω ότι πάμε καλά. Αλλά όχι όσο καλά θα έπρεπε.

Ξέρω ότι απευθύνομαι εδώ στη γυναίκα με συνείδηση, εκείνη που έκανε το βήμα μπροστά, που σ' ένα δευτερόλεπτο αυθόρμητης διαμαρτυρίας ανακάλυψε την προσωπικότητά της, που είπε στον εαυτό της «Υπάρχω, άρα μπορώ» και θρήκε την πραγματική της ψυχή και μεταμορφώθηκε σε στρατευμένο ανεκτίμητο πολίτη.

Οι άλλες γυναίκες που δεν συνειδητοποίησαν την αληθινή τους αξία, που αποδέχτηκαν την εξωφρενική θεωρία ότι ζούν σ' ένα κόσμο αντρών έμειναν πίσω. Και εδώ πρέπει να παραδεχτούμε τις δικές μας ευθύνες. Μερικές από μας που

έχουν προχωρήσει, έχουν σταματήσει: ν' απλώνουν το χέρι σ' όσες έχουν μείνει πίσω, στις στερημένες, στις γυναίκες χωρίς μόρφωση.

Και εμείς εδώ τώρα θέτουμε το ερώτημα: Ποιοί είναι οι φραγμοί που εμποδίζουν τις γυναίκες από το να καταλαμβάνουν θέσεις στα κέντρα αποφάσεων;

Τούτη η ερώτηση προέρχεται από γυναίκες που έχουν πλησιάσει θέσεις εξουσίας. Αλλά «Ως εδώ, όχι όμως παρά πέρα».

Και εδώ πάλι, πρέπει να εξετάσουμε τις δικές μας ευθύνες.

Είναι στο χώρο των πολιτικών κομμάτων όπου οι γυναίκες καταλαμβάνουν πολιτικές θέσεις και όπου, συνήθως, οι θέσεις κλειδιά καθορίζονται και μοιράζονται από άνδρες. Και εδώ πρέπει να αναζητήσουμε και πάλι τις ευθύνες μας.

Γιατί μόλις ενταχθούμε κατεστημένο, μας απορροφούν τα χρώματα και οι ρυθμοί των κομμάτων μας και χάνουμε ένα μέρος της μαχητικότητάς μας που μας είχε φέρει ως εκεί. Και τότε αφήνουμε να μας οδηγήσουν και παύουμε να οδηγούμε.

Και τώρα θέλω να στρέψω την προσοχή σας σ' αυτήν την Ευρώπη που τώρα οργανώνεται.

Πόσες γυναίκες έχουν γίνει Ευρωδουλευτές; Είναι ντροπή μας και ντροπή όλων. Λιγότερο από ελάχιστες. Να ένα επείγον θέμα στην πολιτική ατζέντα των γυναικών.

Στην αρχή της ομιλίας μου αναφέρθηκα με κάποια ασέβεια για το

πλευρό του Αδάμ. Συγχωρήστε μου κι άλλη μια αναίδεια. Πιστεύω ότι, όταν αυτό το πρώτο σώμα, αυτή η πρώτη γυναίκα δάγκωσε τον απαγορευμένο καρπό έκανε καλό. Γιατί ο Θεός είπε: Τώρα τα μάτια σας άνοιξαν, τώρα ξέρετε τη διαφορά ανάμεσα στο καλό και το κακό. Τώρα ξέρετε ότι είστε γυμνοί.

Ποτέ μου δεν κατάλαβα γιατί έπρεπε να είμαστε γυμνές. Τώρα όμως πια είμαστε ντυμένες. Και στην πολιτική αρένα αποκτάμε όλο και περισσότερα όπλα. Μαθαίνουμε

και μαθαίνουμε τη δύναμή μας. Αυτό είναι καλό. Πολύ καλό.

Σας ευχαριστώ που ήρθατε στην Αθήνα.

Είμαστε περήφανες για Σας.

Είμαστε περήφανες για αυτά που πετύχατε.

Είμαστε περήφανες για το όνομά σας.

Και το όνομά μας είναι γυναίκα.

Εμπρός λοιπόν γυναίκες.

Με σύναιση με πάθος θα Νικήσουμε.

Η νίκη είναι γένους θηλυκού.

Προτάσεις για την οικονομία

• Συνέχεια από την σελίδα 32

αφού εμείς φροντίσαμε να της στερέψουμε το σήμερα;

Μια πολιτεία, σαν την δική μας αφερόγγυα, αλλοπρόσαλλη, και αναξιόπιστη και μόνο κατασταλτική, χάνει το πολύτιμο κεφάλαιο των νέων της παιδιών και φυσικά τη μάχη του αύριο.

Αν όμως η πολιτεία έχει: λόγο συμβόλαιο, απόφαση ευαίσθητη και δίκαιη, και έντιμη και ανθρώπινη συμπεριφορά, τότε προσφέρει το όραμα και κερδίζει το αύριο!

Ποιός ρώτησε αν έχει σήμερα

όραμα ο Έλληνας πολίτης; Και αν δεν έχει ποιός και γιατί; το απαγόρευσε και με ποιό δικαίωμα; Γενιές οραματιστών έστησαν και άστρα φάν τους πολιτισμούς, και γενιές χωρίς όραμα τους γκρέμισαν.

Πώς μπορούμε να κλέβουμε την ελπίδα απ' τη σημερινή νέα γενιά και να κοιμόμαστε ήσυχοι; Πώς μπορούμε και την αφήσουμε την νέα γενιά να στεγνώσει πρόωρα στον απάθρημπο κυνισμό της σκληρής εμποχής;

(Απόσπασμα από τις προτάσεις του Αν. Σαμαρά για την οικονομία)

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Για να μη χάνονται τα τεύχη, ενημερώστε μας έγκαιρα την νέα διεύθυνση, κάθε φορά που αλλάζετε τόπο κατοικίας.

Τα δικαιώματα της Γυναίκας

Ολυμπία Ντε Γκουζ (1748 - 1793)

Η άνα - θεώρηση - το να κοιτάμε πίσω να βλέπουμε με νέο βλέμμα, να εισχωρούμε σ' ένα παλιό κείμενο από μία νέα κριτική σκοπιά - για τις γυναίκες δεν είναι μόνο ένα κεφάλαιο στην ιστορία του πολιτισμού είναι μία πράξη επιδίωξης.

ADRIENNE RICH

Η πάλη του ανθρώπου ενάντια στην εξουσία, είναι η πάλη της μνήμης ενάντια στη λήθη.

M. KUNDERA

Το χάσμα ανάμεσα στη φυλετική και την ανθρωπινή μας υπόσταση, αποτελεί την πιο τραγική όψη της διαμελισμένης γυναικείας ταυτότητας, σ' έναν κόσμο που κοιματιάζει, έτσι και αλλιώς, τις ενέργειες, τους πόθους και τις απαιτήσεις του ανθρώπου γιατί μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει.

Αυτό το χάσμα είναι που ορθώνει μπροστά στην παραμικρή προσπάθεια αλλαγής της μοίρας μας όλα τα δυσβάσταχτα διλήμματα.

Ποιά καταπίεση προτιμάμε. Τη φυλετική ή την ταξική; Στο περιθώριο της δημόσιας ζωής και επισημών αξιών, φυλακισμένες στο χώρο της επανάληψης και του ασήμαντου;

Η απελευθέρωση απαιτεί την υπέρβαση του διλήμματος, την άρνησή μας να αναπαράγουμε τη μοίρα μας στο περιθώριο της πραγματικό-

τητας, αλλά και την άρνησή μας να απορροωθούμε σε μία κοινωνία που αποτελεί απειλή για την φύση μας.

ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΦΥΣΗ

Η γυναικεία εξέγερση είναι τόσο παλαιά, όσο και η γυναικεία καταπίεση.

Η διαδικασία αποκρυστάλλωσης μίας επαναστατικής ιδεολογίας της αστικής τάξης, μέσα από την ενσωμάτωση και την επιμέλωση στις νέες αξίες του ανθρωπισμού και του ορθολογισμού, σηματοδοτεί ολοκληρω το 18ο αιώνα ως την Γαλλική επανάσταση. Η τάση για καταγγελία της ανισότητας και της αυθαιρεσίας οδηγεί αναπόφευκτα τους εκπροσώπους της επαναστατικής σκέψης στην αντιμετώπιση του γυναικείου ζητήματος που γίνεται το επίκεντρο μίας σημαντικής ζύμωσης ιδεών. Οι ενθουσιώδεις ωστόσο διακηρύξεις περί ισότητας έχουν τα όριά τους. Ο 18ος αιώνας δεν καταφέρνει πάντα να συμφιλιώσει τις αντιφάσεις του παρελθόντος με τις επιταγές ενός νέου Κόσμου.

Το 1789 για πρώτη φορά στην ιστορία οι γυναίκες εισβάλλουν κυριολεκτικά στον κοινωνικό στίβο σαν μαζική πολιτική και κοινωνική κατηγορία που διεκδικεί το μερίδιό της στην ελευθερία και διαμορφώνει τόσο στη θεωρία, όσο και στην πράξη μία άλλη αντίληψη των οικονομικών αξιών της ελευθερίας, ισότητας, αδελφότητας.

Η συμμετοχή τους απλώνεται σε όλους τους τομείς της επαναστατικής δραστηριότητας. Από την επι-

δητική παρουσία τους επικεφαλής της ένοπλης λαϊκής πορείας προς τις Βερσαλλίες, στα χιλιάδες ψηφίσματα και προπαγανδιστικά φυλλάδια, και από τις βίαιες απαλλοτριώσεις τροφίμων τις μέρες της πείνας, στις δημοκρατικές λέσχες και τα σαλόνια της διανοήσης, η παρουσία τους σηματοδοτεί ανεξίτηλα την καθημερινότητα της επανάστασης.

Οι γυναίκες του λαού συγκεν-

Της Λευκής Σαμαρά

τρώνουν την δραστηριότητά τους στην πάλη κατά της απόδοσης των τιμών και της αυδοσίας των επιλόγων και γανικά στην υπεράσπιση των υλικών αναγκών των εργαζομένων μαζών. Προωθούν προγράμματα αναμόρφωσης του ποινικού δικαίου, επαγγελματικής εκπαίδευσης των γυναικών και αντιμετώπιζον την τρομοκρατία σαν το πιο αποτελεσματικό μέσο για την πολιτική καθάρση.

Οι διεκδικήσεις των γυναικών αυτών δεν είναι, από φαιμιστική άποψη, οι πιο ριζοσπαστικές. Αλλά ο χαρακτήρας του αγώνα τους και οι μορφές πάλης που επιλέγουν, αποτελούν μία εκ βάθρων αμφισβήτηση του παραδοσιακού γυναικείου ρόλου.

Οι μορφωμένες γυναίκες, στην πλειοψηφία τους εύπορες αστές, προβάλλουν διεκδικήσεις για ίσα δικαιώματα στο γάμο, διαζύγιο, προστασία των παιδιών, δικαίωμα στην ιδιοκτησία, κατοχύρωση ορισμένων

γυναϊκείων επαγγελματιών. Έχουν ανοιχτά τα σαλόνια τους στην επαναστατική δικαιοσύνη, αλλά βλέπουν με δυσπιστία, αν όχι με εχθρότητα, την ανοιχτή πολιτική δράση των γυναικών.

Σ' αυτές τις δυο κατηγορίες γυναικών δεν υπάρχει καμιά συνεργασία. Η διάταξη αυτή έχει αναμφισβήτητη ταξική προέλευση και καμιά από τις δυο κατηγορίες δεν μοιάζει να υποψιάζεται τα ανυπέρβλητα εμπόδια που έχει να αντιμετωπίσει η απελευθέρωση των γυναικών. Μόνο μία περιορισμένη μερίδα γυναικών θα εντωπίσει αυτό το πρόβλημα. Δίχως σταθερή κοινωνική ένταξη, κινούνται όλες από ένα κοινό αίσθημα. Η γυναίκα χειραφέτηση αποτελεί γι' αυτές ένα είδος επείγουσας αποστολής. Αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτού του χώρου και συνάμα οριακή έκφραση της δυναμικής του είναι η συγγραφέας των Δικαιωμάτων της Γυναίκας και της Πολίτισσας. Το πραγματικό της όνομα Marie Gouze και γεννήθηκε στο Montauban. Ο πατέρας της ήταν χαράκτης. Το 1765 παντρεύεται έναν αξιωματικό με τον οποίο αποκτά ένα γιό. Δεν είναι γνωστό τί απέγινε ο άντρας της. Πάντως όταν έρχεται στο Παρίσι, πολλά χρόνια πριν από την επανάσταση, δηλώνει ότι είναι χήρα. Με την εγκατάστασή της στη γαλλική πρωτεύουσα γυρίζει αριστοκράτειρα στη ζωή της, εγκαταλείποντας την παλαιά της ταυτότητα. Η Marie Gouze πεθαίνει για να γεννηθεί η Marie Olympe de Gouze μία γυναίκα που διακηρύσσει προκλητικά την νόθα καταγωγή της. Παρά το γεγονός ότι μόλις ξέρει να γράφει, έχει ένα πρωτοφανές πάθος για την λογοτεχνία. Γράφει θεατρικά έργα και μυθιστορήματα χωρίς μεγάλη επιτυχία, αλλά οι πολιτικές προσοχές της ξεχειλίζουν από πατριωτικό ενθουσιασμό και έχουν απήχηση.

Το Σεπτέμβριο του 1791 ή Ο-

lympe de Gouges εκδίδει τα Δικαιώματα της Γυναίκας και της Πολίτισσας με στόχο να τα υποβάλει για συζήτηση στην Εθνοσυνέλευση, αλλά εξαιτίας μιάς καθυστέρησης στο τυπογραφείο κυκλοφορούν λίγες ημέρες μετά την αποδοχή του Συντάγματος από το Βασίλειό

Διαμαρτυρούμενη πάνω στα πρότυπα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1789) η μπροσούρα της αυτή αποτελεί μιά άμεση καταγγελία του γεγονότος ότι η γυναίκα δεν έχει συμπεριληφθεί στην έννοια «άνθρωπος».

Η διακήρυξή της διαφέρει ριζικά από κάθε άλλο ανάλογο κείμενο της εποχής της.

Ακολουθεί ως τις ακραίες της συνέπειες τη λογική της ισότητας, ξεπερνώντας σε τόλμη και τις πιο ριζοσπαστικές προτάσεις της εποχής της. Στην προσπάθειά της να επιλύσει τη χρόνια αντίφαση ανάμεσα στον αυθαριετισμό της ανθρωπίνης ύπαρξης και την ανάγκη σταθερών νόμων που να τη διέπουν θεσμολογικά - μέσα από ένα άκαμτο συμβολαιογραφικό λεξιλόγιο - τη σεξουαλική ελευθερία, υποσκάπτει δηλαδή εξ αρχής τα θεμέλια και το ρόλο της νέας αστικής οικογένειας. Η αίσθηση της τακτικής και ο διπλωματικός ελιγμός δεν συγκαταλέγονται στις αρετές της. Η τσουχτερή της γλώσσα δεν γνώριζε κανέναν φραγμό.

«Έκτροχη της ανθρωπότητας ο Robespierre «αμφίβιο ζώο» ο Marat! Τον Ιούλιο του 1793 προτείνει δημοψήφισμα με τρία σχέλη: Δημοκρατική Κυβέρνηση, αριστοκρατική κυβέρνηση, μοναρχική κυβέρνηση.

Συλλαμβάνεται αμέσως και θανατώνεται στην πλατεία της Επανάστασης σαν εχθρός του λαού. Αλλά η αλήθεια είναι ότι κατατομήθηκε γιατί «θέλησε να γίνει πολιτικός, γιατί ξέχασε τις αρετές που αρμόζουν στο φύλο της».

Η κατατόμηση της Olympe de Gouges έρχεται να επικυρώσει τη

μεγάλη ήττα που έχουν υποστεί οι γυναίκες. Οι γυναικείες λέσχες έχουν διαλυθεί, η πολιτική συμμετοχή των γυναικών έχει απαγορευτεί. Τους μένει, όπως και πριν, το δικαίωμα στη λακωνική.

Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολίτισσας (αποσπάσματα)

Η γυναίκα γεννιέται ελεύθερη και έχει τα ίδια δικαιώματα με τον άνδρα. Οι κοινωνικές διακρίσεις δεν μπορούν να στηριχτούν παρά μόνο στην κοινωνική χρησιμότητα.

—■—

Ο Νόμος είναι η έκφραση της θέλησης του συνόλου. Όλες οι πολίτισσες και οι πολίτες, οφείλουν να συμβάλλουν προσωπικά ή μέσω αντιπροσώπων στη διαμόρφωσή του. Ο Νόμος είναι ίδιος για όλους. Όλες οι πολίτισσες και οι πολίτες είναι ίσοι μπροστά σ' αυτόν και πρέπει επομένως να γίνονται εξίσου δεκτοί σ' όλα τα αξιώματα.

—■—

Κανείς δεν επιτρέπεται να διώκεται για τις θεμελιακές πεποιθήσεις του. Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να ανεβαίνει στο βήμα, εφ' όσον οι πράξεις της δεν διαταράσσουν τη δημόσια τάξη που έχει εγκαταστήσει ο νόμος.

—■—

Η γυναίκα συμβάλλει εξίσου με τον άνδρα στη συντήρηση της Κρατικής εξουσίας και τις διοικητικές δαπάνες, έχει ίσο μερίδιο σε όλες τις υποχρεωτικές υπηρεσίες και τα επίπονα καθήκοντα. Πρέπει κατά συνέπεια να έχει ίσα μερίδια και στις θέσεις, τα έργα, τα λειτουργήματα, τα αξιώματα και την εργασία.

Βιβλιογραφία

Η Εξέγερση Αρχίζει από Παλαιά εκδοτική ομάδα γυναικών Αθήνα 1981

Η Γυναίκα στον Κινηματογράφο

**«Δεν είμαι πραγματικά κακή,
απλώς έτσι με σχεδίασαν»**

εικόνας.

Ο κινηματογράφος σαν γνήσιο πολιτιστικό προϊόν της κοινωνίας αυτής συνέβαλε στη διαστροφή της εικόνας της γυναίκας, διαστροφή που συντελείται από καταβολής της ανδροκρατούμενης κοινωνίας μας.

Χρησιμοποιήθηκε, δηλαδή, ο κινηματογράφος σαν ένα ακόμη μέσο για να φέρει τη γυναίκα στα μέτρα της επιθυμίας του άνδρα.

Γυναίκα — Κινημ)γράφος Ιστορία

Η ιστορία του κινηματογράφου είναι ανδρική. Όχι μόνο γιατί έχει ως σήμερα γραφτεί από άνδρες, αλλά γιατί η ιδέα που την διέπει κυριαρχείται από την ανδρική άποψη. Η συμβολή των γυναικών στον κινηματογράφο είναι ποσοτικά περιορισμένη σε σχέση μ' εκείνη των ανδρών - κινηματογραφιστών. Το επάγγελμα του κινηματογραφιστή ενείχε πολλαπλούς κινδύνους - οικονομικής και ιδεολογικής φύσεως - ώστε να βασιστεί στα χέρια των γυναικών. Ήταν προορισμένο για την αντοχή και την εφευρετικότητα του άνδρα. Ωστόσο οι γυναίκες δεν παραμερίστηκαν από την κινηματογραφική παραγωγή. Απλά δεν συμμετέχουν εξ' ίσου με τον άνδρα σ' όλα τα δημιουργικά επίπεδα.

Περιορίστηκαν στις αφανείς βοηθητικές ειδικότητες. Σεναριογράφοι, παραγωγοί, ντεκορατρίς,

Του Γιάννη Βυθούλκα

σκριπτ - γκερλς μακιγιέζ, βοηθοί σκηνοθέτη. Εξαιρέση αποτέλεσε μόνο το επάγγελμα της ηθοποιού. Οι ανάγκες του κυρίαρχου αφηγηματικού κινηματογράφου επέβαλαν τη διαρκή παρουσία της γυναίκας. Οι νέοι μύθοι του κινηματογράφου είναι ανδροκρατούμενοι, αλλά γυναικοκεντρικοί. Τα ενεργά υποκείμενα, οι υποκινητές της δράσεως είναι άνδρες. Κομβική θέση όμως στην δομή των μύθων αυτών κατέχει κατά κανόνα το σώμα, σπανιότερα ο λόγος μιας γυναίκας. Σαν αντικείμενο της ανδρικής επιθυμίας ή σαν διηγηματικό στοιχείο εκλύει γοητεία, διανθίζει την αφήγηση, δίνει το μύθο. Σε ένα μεγάλο βαθμό αυτή η λειτουργική σχέση επιβλήθηκε και από τους θεατές. Οι θεατές επιζητούσαν την γυναικεία παρουσία μέσα στην ταινία και οι ίδιοι συνέβαλαν ως ένα βαθμό στην επιβολή των κινηματογραφικών μύθων. Ακόμα και σε ταινίες καθαρά ανδρικές, όπως στο γουεστερν ή στις ταινίες πολέμου που ανέχθηκαν την γυναίκα κάτω από την πίεση του κοινού.

Είναι τα λόγια της Τζέσικα Ράμπιτ, που αν και κινούμενο σχέδιο, άναψε φωτιές στην οθόνη. Τα λόγια της αυτά όμως αποτελούν στην προέκτασή τους τον τρόπο εικονοποίησης της γυναίκας στον κινηματογράφο. Εδώ η γυναίκα ντύνεται με ένα μανδύα κάθε φορά και διαφορετικό - αυτόν που θέλει να της φορέσει ο σκηνοθέτης. Σχεδόν όμως πάντα είναι κομμένος στα μέτρα του άνδρα. Του άνδρα σκηνοθέτη, του άνδρα θεατή, του άνδρα πρωταγωνιστή.

Στην οθόνη δεν εκδηλώνεται το σώμα, η φυσιγνωμία, η χειρονομία της επώνυμης ή ανώνυμης γυναίκας που κινηματογράφησε ο σκηνοθέτης, αλλά η εικόνα της. Εικόνα που αποτύπωσε η κάμερα από ορισμένη θέση, σ' ορισμένο χώρο, κάτω απ' ορισμένες συνθήκες φωτισμού.

Δεν θα περιγράψουμε, δηλαδή, εδώ, την γυναίκα στην πραγματική φυσική και κοινωνική πραγματικότητα, αλλά το είδωλό της, την αντίληψη που μας δίνεται γι' αυτήν μέσω της κινούμενης

Τα τελευταία χρόνια οι γυναίκες μπόκαν πιο δραστήρια σε δημιουργικούς τομείς της κιν)κής παραγωγής. Ωστόσο τα πράγματα δεν άλλαξαν γιατί προκειμένου να διακριθούν, επιλέγουν την πεπατημένη. Κάνουν ή επιλέγουν ταινίες για άνδρες. Την απάντηση δίνει η Μέριλ Στρηπς.

«Υπάρχουν πολλές γυναίκες με δύναμη, από σεναριογράφους, ως και παραγωγούς, αλλά υποθέτω ότι θέλοντας να κάνουν επιτυχίες, πιστεύουν ότι πρέπει να πούν: «Γυρίστε το πολύ σκληρός για να Πεθάνει Νο 2».

Γυναίκα — Κινη)γράφος Θεατής

Κατά την ψυχαναλυτική θεωρία υποστηρίζεται ότι το μασκάρωμα, η μεταμφίεση, ο καλλωπισμός, ανήκει στη γυναίκα. Αντιστοιχεί στην ενδόμυχη δική της επιθυμία να μοιραστεί την επιθυμία του άνδρα. Θυσιάζει την δική της επιθυμία στην ιδιότητα της θηλυκότητας προκειμένου να γίνει επιθυμητή απ τον άνδρα. Ο άνδρας δεν χρειάζεται να κάνει το αντίστοιχο μόνο να πραγματώσει την ανδρική του φύση.

Ο κινηματογράφος επιβεβαιώνει αυτό το μασκάρωμα της γυναίκας. Πλάθει ακατάπαυστα την εικόνα των γυναικών ως γυναίκα - είδωλο. Τους προσδίδει μια ψεύτικη εικόνα προκειμένου να ανταποκρίνεται στο ανδρικό βλέμμα. Λειτουργεί για να αποδείξει ότι η γυναίκα αποκτά αυτογνωσία μέσω του άνδρα και εκείνος τη δική του μέσω της δράσης που ασκεί πάνω σ' αυτή.

Αυτό συμβαίνει και στην σχέση θεατή/κινηματογράφου. Ο άνδρας βλέπει και απολαμβάνει με το δικό του βλέμμα, τη γυναίκα που εκτίθεται προς θέαση, ενώ η γυναίκα επιδεικνύεται, γίνεται το απολαυστικό αντικείμενο του βλέμματος για τον θεατή της αί-

θουσας, αλλά και για τον πρωταγωνιστή της. Από την άλλη η γυναίκα δεν βλέπει με το γυναικείο της βλέμμα, αποβάλλει αυτή της την ιδιαιτερότητα, υποτάσσει την δική της επιθυμία στην ανδρική επιθυμία βλέπει μέσα από το ανδρικό βλέμμα.

ενεργεί με τον τρόπο που ενεργεί. Καθεαυτή η γυναίκα δεν έχει την παραμικρή σημασία».

Αυτή είναι άλλωστε και η παγίδα του κλασσικού αφηγηματικού κινηματογράφου. Οι γυναίκες υποκύπτουν στην επιθυμία για τον άλλο και επιθυμούν να είναι

Γίνεται δηλ. αυτό που ωμά αναφέρει ο Μπαντ Μπέττισερ ότι: «αυτό που μετρά είναι τί προκαλεί η ηρωίδα ή μάλλον τί αυτή αντιπροσωπεύει. Αυτή είναι εκείνη ή μάλλον ο έρωτας ή ο φόβος που αυτή εμπνέει στον ήρωα ή αλλιώς το ενδιαφέρον που νιώθει γι' αυτήν, που τον κάνει να

επιθυμητός από τον άλλο.

Οι γυναίκες και τα είδη ταινιών

Δεν υπήρξε κάποιο κινηματογραφικό είδος που να αλλάξει τη θέση της γυναίκας, μιας θέσης διαμορφωμένης μέσα στον κυρίαρχο αφηγηματικό κινηματογρά-

φο του Χόλλυγουντ. Η γυναίκα υπερίσχυσε στην κυριαρχία του ανδρικού βλέμματος, της ανδρικής επιθυμίας μέσα σε κάθε φιλικό κείμενο και στο κοινό των αιδουμένων. Παρέμεινε το ηδονοβλεπτικό ερωτικό αντικείμενο που υπέκειται σιωπηλά και αναντίρρητα στη φετιχιστική διαδικασία. Οι υπόλοιποι κινηματογράφοι, έ-

ξω από το Χόλλυγουντ, τα καλλιέργησαν και τα διέδωσαν.

Πέρα όμως από κάθε είδος υπάρχουν και διαφορές ανάμεσα στο τρόπο που κάθε σκηνοθέτης φιλιμάρει την γυναίκα μέσα από τις ταινίες του.

Εδώ θα αναφερθούμε σε μερικά βασικά είδη ταινιών και στο κυρίαρχο τρόπο κινηματογράφησης της γυναίκας μέσα σ' αυτές, πέρα από τις εξαιρέσεις που πάντα υπάρχουν.

Η γυναίκα στο γουέστερν

Το γουέστερν κατ' εξοχήν ανδρικό είδος ταινιών, όρισε συμβατικούς ορθόδοξους ρόλους για την γυναίκα. Μέσα σ' ένα κόσμο δοκιμασίας της σωματικής ρώμης και ακμής του φονικού ήθους, η γυναίκα καθλωθήκε στους αιώνιους ρόλους της μητέρας, της συζύγου, της αδελφής, της κόρης. Στον πατριαρχικό περίβολο της οικογένειας. Τυπικό παράδειγμα η Κάθου Ντόουνς στο «Αγαπημένη μου Κλημεντίνη» του Τζών Φόρντ.

Το πολύ να τις παραχωρηθεί ο άχαρος ρόλος της ερωμένης, της παλλακίδας ή της πόρνης, στην αναντίρρητη υπηρεσία του άνδρα.

Πρόσφατο παράδειγμα οι «Ασυγχώρητοι» του Κλιντ Ισγουντ που οι γυναίκες της ταινίας εμφανίζονται σαν πόρνες.

Στο γουέστερν η γυναίκα είναι απαθής θεατής μονομαχιών, μάχων και εποικοδομητικής εργασίας του άνδρα. Είναι αδέξια στο χειρισμό όπλων, είναι θύμα ανδρικών επιθέσεων.

Σπάνια προάγεται σε βοηθό του. Ο άνδρας διεξάγει τον πόλεμο με τη φύση και τους εχθρούς και η γυναίκα συμμετέχει στο στέριωμα της οικογενειακής εστίας και τη συντήρησή της. Το γουέστερν λειτούργησε ακριβώς για να δώσει το προνόμιο, να δοκιμάσει και να λαμπρύνει το σώμα του άνδρα. Καμμία άγνωστη ηθοποιός δεν γεννήθηκε ως στάρ, αποκλειστικά μέσα απ' αυτό το είδος ταινιών. Ακόμη και η ίδια Βιομηχανική παραγωγή δεν επιχείρησε να νοθεύσει την ανδρική δομή του εδους.

Η γυναίκα στο γκαγκστερικό φιλμ εγκλήματος

Εδώ η γυναίκα απεικονίζεται σαν μάρτυρας εγκλήματος, σαν θύμα, Βιολογικό στήριγμα του

εγκληματία, διακοσμητικό εξάρτημα στις μετρημένες κοινωνικές εμφανίσεις του. Κάποτε το σύμβολο των ανθρωπίνων ιδιοκτητών του. Η οικογένεια εξοστρακίζεται από την αναπαράσταση.

Ο γκαγκστερ είναι ένα αντικειμενικό θηρίο, ο χείριστος. Ταυτόχρονα όμως είναι ένας ενσάρκωτης του αμερικάνικου όνειρου: πλούτος, επιτυχία, αταμισμό, δύναμη. Η επιτυχία του Καμόντε ως αρχηγού στον «Σημαδεμένο» του Χ. Χώκς συνδεύεται από την κατχή της Πόπυ.

Η γυναίκα στο φιλμ νουάρ

Το είδος γεννήθηκε στις αρχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και συνδέεται με την κρίση που προκάλεσε στην αμερικάνικη οικογένεια και την οικονομία ο πόλεμος. Τότε οι γυναίκες υποχρεώθηκαν να μπουν στην παραγωγή και να επανέλθουν αλλαγμένες μετά τη λήξη του. Πιο ανεξάρτητες, πιο απελευθερωμένες.

Έτσι στο φιλμ νουάρ παρουσιάζονται οικογενειακές σχέσεις θραυσμένες, διεστραμμένες, περιφερειακές, αδύναμες, ουσιαστικά

δηλ. απούσες. Οι γυναίκες αποτελούν κεντρικά πρόσωπα της πλοκής σχεδόν πάντα σαν στρωμένες, παλλακίδες ή πόρνες και όχι σαν μητέρες, αδελφές ή σύζυγοι.

Η θέση τους προσδιορίζεται κύρια ή μόνο από τη σεξουαλικότητά τους. Προβάλλονται οι υπερβολές της. Αποτελούν μορφές θγαλμένες μέσα από την ανδρική φαντασία. Άγγελοι, αλλά και δαί-

ηγουορθ στο ρόλο της Έλσα Μπάνιστερ ήταν η επικίνδυνη γυναίκα που χρησιμοποιεί έναν πλανώδιο Ιρλανδό για τα εγκληματικά σχέδιά της. Στο τέλος όμως θα πεθάνει στη τελική - κλασσική πια - σκηνή της ταινίας, χτυπημένη δεκάδες φορές από το χέρι του, που πολ/ζουν οι καθρέπτες που τους περιβάλλουν.

Στην «Γκιντα» του Κινγκ Βιντορ η Ρίτα ξεφεύγει από τον αν-

Οι γυναίκες στο ψυχολογικό θρίλερ

Εδώ θα αναφερθούμε περισσότερο στο μαίτρ του σασπένς τον Άλφρεντ Χίτσκοκ που σε ένα σημείο αντανakλά και στο σύνολο αυτού του είδους ταινιών.

Οι γυναίκες στις ταινίες του Χίτσκοκ υποφέρουν τα πάνδεινα, σωματικά και ψυχολογικά, δολοφονούνται άγρια στο λουτρό τους, στραγγαλίζονται με γραβάτα, δηλητηριάζονται προοδευτικά, δέχονται την επίθεση πουλιών με φονικές διαθέσεις, καταπιέζονται από αυταρχικούς συζύγους, χάνουν αγαπημένα τους πρόσωπα, πέφτουν θύματα απαγωγής από άτομα με εγκληματικές διαθέσεις, κατηγορούνται για φόνο άδικα, γκρεμίζονται από βάραθρο. Όταν δεν είναι θύματα, αποτελούν την μετενσάρκωση του κακού με ακραία περίπτωση την νοσηρή επίδραση της νεκρής μάνας στην ταραγμένη προσωπικότητα του Νόρμαν Μπέητς (Άντονι Περκινς) στο Ψυχώ.

Πολλοί κατηγορήσαν τον Χίτσκοκ για μισογύνη, αλλά μάλλον πρόκειται για βιαστικό και λαθεμένο αποτέλεσμα. Καθότι γαλουχημένος με την καθολική αντίληψη του σεξ και της αμαρτίας, μπορεί να ήταν σεξουαλικά πεινασμένος, με ολοφάνερες φετιχιστικές προδιαθέσεις και κλίση στην ηδονοβλεψία, αλλά μισογύνης ποτέ.

Οι γυναίκες στις ταινίες του Χίτσκοκ έχουν ένα ασυνήθιστα ενεργητικό ρόλο, συχνά μονοπωλούν το ενδιαφέρον της δράσης και τις πιο πολλές φορές η επέμβασή τους είναι σωτήρια για τον ήρωα και την έκβαση της εντριγυκας.

Ο ίδιος λάτρευε τις γυναίκες ειδικά ένα τύπο ξανθιάς, ψυχρής καλλονής με αριστοκρατική εμφάνιση και ολίγο μυστήριο που βρήκε την καλύτερη ενσάρκωσή του

μονες. Επιθετικές και αισθησιακές. Απειλητικές μα και έντονα σεξουαλικές. Επιβλητικές και μοιρές. Εμπνέουν μυστήριο και φόβο. Η επιτυχία ή αποτυχία του ήρωα εξαρτάται απ' το βαθμό που θα διαφύγει από τον κίνδυνο της γυναίκας.

Σχεδόν όμως πάντα επαναφέρονται στην τάξη, τιμωρούνται, υποτάσσονται στις πατριαρχικές δομές.

Υπέροχα παραδείγματα αποτελούν: «Η κυρία της Σαγκάης» του Ολσον Γουέλς, όπου η Ρίτα Χαί-

δρικό κλοιό, ερωτεύεται, θυμώνει, υποφέρει και τραγουδώντας το «PUT THE BLANCE ON ME» κάνει το πιο ερωτικό στριπτήζ στην ιστορία του κινηματογράφου βγάζοντας μόνο... ένα γάντι.

Στη δεκαετία του '40 η Μαίρη Αστωρ έπαιξε το ρόλο της διπλοπρόσωπης Μπριζίτ Ο' Σώνερν που ξεγελά με την πλαστή αθωότητα και τα ψέμματά της και αυτόν ακμόμα τον Σίμ Σπαίηντ (Μπόγκαρτ) στο «Γεράκι της Μάλτας» του Τζων Χιούστον.

στα πρόσωπα της Γκρέϋς Κέλλυ (στον Σιωπηλό Μάρτυρα, στο Κυνήγιο του κλέφτη και στο Καλέσατε Ασφάλεια αμέσου Δράσεως) και της Τίππυ Χεντρεν (στα «Πουλιιά» και το «Μάρνυ»).

Επίσης είχε την αντίληψη και διάλεγε πάντα, ώστε οι ηρωίδες του να είναι έτσι φτιαγμένες που να αρέσουν κυρίως στις γυναίκες γιατί η πλειοψηφία του κινηματογραφικού κοινού είναι γυναίκες. «Καμμιά γυναίκα» έλεγε, δεν μπορεί να αποτελεί καλή εμπορική πρόταση ως ηρωίδα ταινίας, παρά μόνο αν αρέσει και στο δικό της φύλο».

Η γυναίκα στο κωμικό

Η κωμωδία στο μέγιστο μέρος της είναι ανδρική αντιφεμινιστική. Στην ιστορία του κινηματογράφου δεν συναντούμε γυναίκες κωμικούς δημιουργούς. Δεν έχει παρουσιαστεί ένας θηλυκός Μπηλ Φηλντς, ούτε ένας Μελ Μπρούκς. Η Μάργκαρετ Ντυμόν, η Σίρλεϋ Μακκλαϊν, η Μαϊή Γουεστ, η Ντό

ρις Νταϊή, η Αρλετί, η Μαγκαρετ Ράδελφορντ, π.χ. δεν κατόρθωσαν να διαπλάσουν μια σταθερή κωμική φιγούρα.

Περισσότερο επαναλάμβαναν το φυσικό εαυτό τους με διηγηματικές παραλλαγές από ταινία σε ταινία. Αντίθετα, συναντούμε συχνά μεταμφιέσεις κωμικών ανδρών σε γυναίκες με σκοπό την παραγωγή κωμικού ή τη διακομώδηση του ίδιου του γυναικείου φύλου.

Η γυναίκα αναπαριστάνεται στο κωμικό σαν ένα σημαίνον ζωντανό αντικείμενο στο πλάϊ του άνδρα πρωταγωνιστή τον οποίον ενισχύει την κωμική του δυνατότητα. Παίζει το ρόλο του βοηθού του κωμικού - κλόνουν για το στήσιμο μιας κωμικής σκηνής και ταυτόχρονα γίνεται πρόσφορο μέσο και στόχος του αμετέπειστου μισογυνισμού του.

Κανένας από τους γνωστούς κωμικούς δεν διέφυγε απ' το εγγενές αυτό πάθος. Απ' τον Χοντρό-Λιγνό τον Αμποτ και Κοστέλο ως τους Γούντυ Αλλεν και Ζάκ Τατί.

Οι πρώτοι αποτελώντας ένα κωμικό ζευγάρι με «λανθάνουσα» ομοφιλοφιλική κατάσταση δεν χάνουν την ευκαιρία να εξευτελίσουν με τις αδεξιότητές τους τις γυναίκες. Με τρόπο χονδροειδή και άμεσο, βάζοντας τρικλοποδιές, συγκρουόμενοι μαζί τους, σχίζοντας τα φορέματά τους ή στραπατσάρωντας την κόμμωσή τους, δεχόμενοι απ' αυτές χυδαίο υβρολόγιο, αντικείμενα, χύσιμο υ-

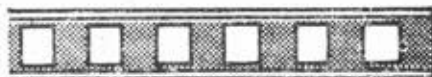

γρών, εκσφενδονίσεις γλυκών.

Στη περίπτωση του Γ. Αλλεν έχουμε έναν σεξοπαθή προβληματικό στις σχέσεις του με το άλλο φύλο, που προσπαθεί να βρεί στη γυναίκα μια παρηγοριά, μια απόδειξη του ανδρισμού του ή απλώς την ικανότητά του να επιθυμεί και να διαχειρίζεται το γυναικείο σώμα. Δεν αγαπά τη γυναίκα, αλλά την εμπλέκει σ' ένα σχέδιο σεξικής δοκιμής και ετοιμότητας της επιθυμίας του. Χωρίς δισταγμό θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Γ. Αλλεν επενδύει τον μισογυνισμό του κάτω από ψυχολογικές παρεκτροπές.

Γενικότερα αυτό το είδος ταινιών θα λέγαμε ότι είναι έκδηλα φαλλοκρατικό και ο κωμικός μετατρέπεται σε θεματοφύλακα της ανδρικής υπεροχής, ένα είδος πρωτόγονου ρατσιστή.

Τέλος του Α' μέρους

Ποιήματα

Νανά Ξανθίδου

Η Νανά Ξανθίδου γεννήθηκε και κατοικεί στην Νάουσα. Από πολύ μικρή ασχολήθηκε με τον πεζό λόγο και την ποίηση η οποία και την κατέκτησε τελικά.

Το 1991 έστειλε το ποίημά της «Πέρασμα στην Ομίχλη» σε διαγωνισμό της Πανελλήνιας Ένωσης Λογοτεχνών και Συγγραφέων και πήρε το τρίτο βραβείο.

Πέρασμα στην ομίχλη

Καταπνόνται τα χρόνια,
 μεσ' την κοιλιά του κήτους'
 ο καταρράχτης των ονείρων
 περιλούζει κι απογυμνώνει τα λίγα λουλούδια,
 κι ύστερα τα ντύνει με το δικό του χρώμα
 και τ' αφήνει να τρυπώσουν στον
 κόσμο της φαντασίας.

Η θύελλα πούρχεται, μαζεύει στο πέρασμά της,
 τα τελευταία υπολείμματα της εγγρήγορης
 και της γαλήνης

και κάθε σταγόνα βροχής
 τρυπάει το δέρμα, φτάνει στην καρδιά,
 μιλάει στην ψυχή κι αφήνει σημάδια.
 Κι ύστερα, η κατάρρευση.
 Όλα χάρτινα...

Στάχτη του φεγγαριού, σκιά του ηλίου,
 πληγή μεγάλη του σύμπαντος.

ΑΘΗΝΑ — ΞΑΝΘΙΔΟΥ — ΣΙΑΤΡΗ.

Απόσπασμα

Και μας φεύγει έτσι η ζωή,
 τί κι αν χανόμαστε, τί κι αν βρισκόμαστε.
 Στυλωμένοι είμαστε στα καθημερινά
 και καθώς τίποτα δεν μπορεί να αποσπάσει
 την ενοιά μας,
 αφουγκραζόμαστε τη ζωή στο τελευταίο διάλειμμα,
 όταν είναι πλέον αργά.

Αναλαμπές

Έχουν μια σκληράδα τούτες οι στιγμές
 του θανάτου και της αγωνίας,
 όταν δεν ξέρεις αν η ζωή κίνησε
 από την αιώνια πάλη.
 Κι η μοιραία κραυγή που σκίζει τον αέρα
 εκείνη τη μοναδική στιγμή,
 ανοίγει την πόρτα της συνείδησης
 και δίνει στα σκοτεινιασμένα μάτια
 το φως της ζωής.

Τότε... μόνον τότε... ανάμεσα από τα
 μπερδεμένα κύτταρα που πηγαυοέρχονται
 και σπραγγίζουν πολύτιμες πηγές
 τα μάτια ανοίγουν διάπλατα
 ξεπερνούν το φράγμα της καθημερινότητας
 και βλέπουν μ' ένα καινούργιο φως τον κόσμο όλο.
 Τότε... μόνον τότε...

Τις υπόλοιπες μέρες προσπερνάμε και πεθαίνουμε
 δίχως να το ξέρουμε, βυθισμένοι στο γλυκό λήθαργο
 της αυταπάτης.

Χωρίς ταυτότητα

Μπερδεμένοι είμαστε, μεσ' απ' τις ρίζες μας
 χαμένοι
 τρέχουμε, σκοντάφτουμε πάνω στις νεκρές συνειδήσεις
 δίχως ν' αναγνωρίζουμε πρόσωπα, δίχως προσορισμό...
 τρέχουμε να προλάβουμε, τρέχουμε να φτάσουμε
 κι η άκρη του νήματος πιωμένη
 στο κουδούνι της ψυχής.

Πολιτικές συζητήσεις ατέλειωτες
 και προβολείς δυνατοί,
 τυφλώνουν την τελευταία αντίσταση
 και παραμερίζουν απ' το δρόμο μας
 τ' αναπάντητα ερωτηματικά.
 Απλοί θεατές στο μεγάλο παιχνίδι, παρακολουθώντας
 τη δική μας καθημερινή διχοτόμηση,
 παθητικοί δέκτες των μηνυμάτων,
 είμαστε έτοιμοι πια να δεχτούμε την πεθαμένη άνοιξη,
 λάφυρο στην ποδιά μας.

ΤΟ ΕΓΚΑΥΜΑ

και η αναγκαιότητα των μονάδων εντατικής θεραπείας

Το «έγκαυμα» είναι μία από τις βαρύτερες τραυματικές κακώσεις, που μπορεί να υποστεί ο άνθρωπος. Σαν παράδειγμα αναφέρεται, ότι ένα έγκαυμα ολικού πάχους, που αφορά μόνον το 20% της ολικής επιφάνειας του σώματος (ΟΕΣ), εμφανίζει την ίδια βαρύτητα για το άτομο σαν να είχε υποστεί σύνθλιψη των δύο κάτω άκρων, στους μηρούς, από τραίνο.

Έτσι είναι σαφές, ότι το έγκαυμα δεν είναι μία επιφανειακή και εντοπισμένη νόσος, αλλά μία συστηματική νόσος, στην οποία συμμετέχει όλος ο οργανισμός.

εγκαυμάτων

Του
Φάνη Παπαδόπουλου
ειδικού πλαστικού
χειρουργού

ες, αναπηρίες κλπ.).

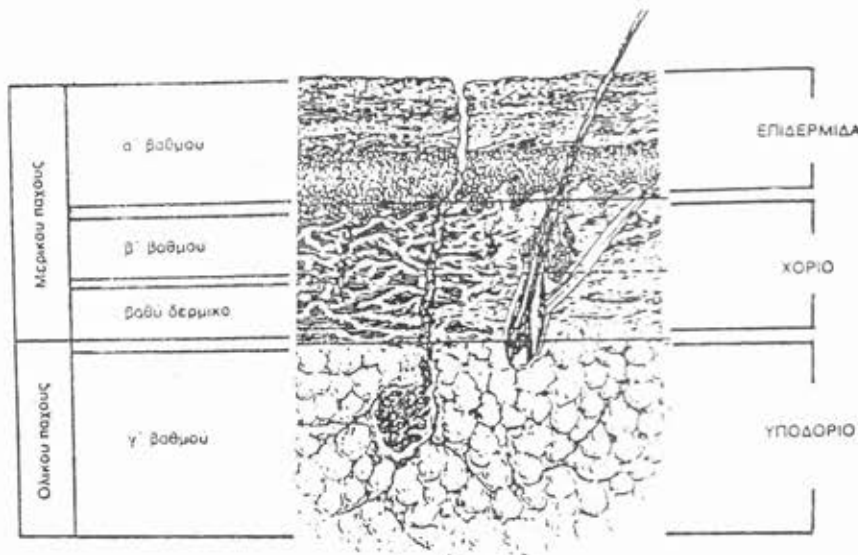
Στην Ελλάδα τα θερμικά εγκαύματα («ζεμάτισμα», φωτιά, ήλιος), είναι τα συχνότερα και ατελούν το 80% όλων των εγκαυμάτων. Σε μικρότερη συχνότητα εμφανίζονται τα χημικά και τα ηλεκτρικά εγκαύματα. Ανάλογα με το βάθος τους τα

θίσταται σε μικρό χρονικό διάστημα (βλ. σχήμα). Η επούλωση των εγκαυμάτων ολικού πάχους είναι βραδεία και χρονοβόρα με αποτέλεσμα την παρατεταμένη απώλεια υγρών και ηλεκτρολυτών, αποτελούν δε πύλη εισόδου μικροβίων και καταλήγουν σε ρικνωτικές ουλές με λειτουργικές και αισθητικές επιπτώσεις.

Ένας αδρός τρόπος υπολογισμού της βαρύτητας ενός εγκαύματος είναι ο εγκαυματικός δείκτης: ηλικία (σε έτη) + έγκαυμα ολικού πάχους (επί τοις %) + το μισό μερικού πάχους (επί τοις %), ο οποίος αν περνά το 70 σημαίνει βαρύ έγκαυμα με άμεσο κίνδυνο της ζωής του εγκαυματία, (π.χ. ηλικία 30 ετών, ολικού πάχους 30%, μερικού πάχους 20% δηλαδή $30 + 30 + 10 = 70$).

Από τα παραπάνω φαίνεται η αναγκαιότητα ύπαρξης οργανωμένων μονάδων εντατικής θεραπείας εγκαυμάτων κατά τα πρότυπα των ευρωπαϊκών χωρών που δεν υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα.

Σήμερα η νοσηλεία των εγκαυμάτων γίνεται σε κλινικές πλαστικής χειρουργικής όταν υπάρχουν ή σε κλινικές γενικής χειρουργικής, που δυστυχώς όλες δεν έχουν την κατάλληλη υποδομή για εξασφάλιση συνθηκών ασηψίας, με αποτέλεσμα την επιμόλυνση των εγκαυμάτων με όλα τα δυσάρεστα επακόλουθα. Σήμερα, είναι παραδεκτό ότι τα εκτεταμένα εγκαύματα πρέπει απαραίτητα να νοσηλεύονται σε ειδικά διαμορφωμένους άσηπτους θαλάμους και οι ζωτικές λειτουργίες των εγκαυματιών να παρακο-

Ένας τέτοιος τραυματισμός αν αντιμετωπισθεί σωστά, μπορεί να μην αφήσει στις περισσότερες περιπτώσεις καμία αναπηρία. Αντίθετα, η ανορθόδοξη αντιμετώπιση δημιουργεί μεγάλους κινδύνους, τόσο για την ζωή του εγκαυματία, όσο και στην παραπέρα αποκατάστασή του στον κοινωνικό και εργασιακό χώρο (δυσμορφί-

εγκαύματα χωρίζονται σε ολικού πάχους, όταν η νέκρωση αφορά όλες τις στιβάδες του δέρματος και ενδεχόμενα βαθύτερα στρώματα (υποδόριο - μύς - οστά) ή μερικού πάχους όταν η καταστροφή αφορά μόνον τις επιπολής στιβάδες της επιδερμίδας ή και του χορίου και η μικροκυκλοφορία του δέρματος αποκα-

λουθούνται αδιάκοπα από το νοσηλευτικό προσωπικό επί 24ώρου βάσεως.

Αναλυτικά οι λόγοι για τους οποίους κρίνεται αναγκαία η οργάνωση εντατικής μονάδας νοσηλείας εγκαυμάτων είναι:

1) Διάσωση βαρείας εγκαυματιών που τώρα, παρά τις επίπονες και φιλότιμες προσπάθειες του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού, αποθνήσκουν. Στην Ελλάδα έχουμε την ίδια θνητότητα εγκαυματιών όπως ήταν προ 25ετίας στην Ευρώπη και Αμερική.

2) Βράχυνση του χρόνου νοσηλείας και βελτίωση των συνθηκών περίθαλψης των εγκαυματιών θα οδηγούσε σε σημαντική μείωση των δαπανών. Ένα βαρύ έγκαυμα νοσηλεύεται επί 60-120 μέρες με πολύ υψηλό καθημερινό κόστος νοσηλείας.

3) Μείωση της νοσηρότητας που μεταφράζεται σε μείωση των αναπηριών και την απόδοση στην κοινωνία ατόμων ικανών να εργασθούν και να παράγουν.

4) Σημαντική μείωση των συντάξεων αναπηρίας από την αποφυγή μονίμων βλαβών συνεπεία των εγκαυμάτων.

5) Μείωση της ανάγκης αποστολής στο εξωτερικό βαρείας εγκαυματιών που για να σωθούν ξοδεύονται τεράστια ποσά, προκαλώντας αφαίμαξη των ασφαλιστικών ταμείων και του περιβάλλοντος του εγκαυματία.

6) Μείωση του «διασυρμού» της ελληνικής ιατρικής στο εξωτερικό από την έλλειψη εντατικής μονάδας εγκαυμάτων, παρόλο που γιατροί με εξειδικευμένες γνώσεις σ' αυτόν τον τομέα υπάρχουν στην Ελλάδα.

7) Αποσυμφόρηση των κλινικών πλαστικής και επανορθωτικής χειρουργικής, καθώς και των γενικών χειρουργικών κλινικών από τους εγκαυματίες, με αποτέλε-

σμα την καλύτερη και αποδοτικότερη λειτουργία τους.

8) Απελευθέρωση του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού από το συνεχές άγχος και την αγωνία, αποτέλεσμα του άνισου αγώνα για την διάσωση βαρειών εγκαυματιών που νοσηλεύονται συχνά κάτω από απαράδεκτες συνθήκες.

Η νοσηλεία τους σε ειδικές μονάδες θα συντόμει το μαρτύριό

τους και θα ανακούφιζε τους παθόντες από φρικτότατους πόνους, τους χειρότερους που μπορεί να υποφέρει ο άνθρωπος. Η ίδρυση μίας τέτοιας μονάδας στην Αθήνα και μίας στην Θεσσαλονίκη θα μπορούσε να καλύψει απόλυτα τις ανάγκες της χώρας. Ας μην ξεχνάμε ότι η γειτονική μας Τουρκία διαθέτει σήμερα τρεις υπερσύγχρονες μονάδες εντατικής θεραπείας εγκαυμάτων.

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

Πρωτεΐνες από διάφορα φυτά σαν τροφή

Εισαγωγή

Η πρωτεΐνη είναι οργανικό συστατικό του αυγού, του κρέατος, των ψαριών και διαφόρων οσπρίων, όπως η σόγια και άλλων. Συντίθεται από άνθρακα, υδρογόνο, οξυγόνο και άζωτο μαζί με θείο ή φώσφορο. Αυτά συνδέονται και σχηματίζουν υπομικροσκοπικές αλυσίδες, σπειράλ ή δίσκους στους οποίους προσαρτώνται άλλα άτομα ή ομάδες ατόμων σε μια ποικιλία τρόπων. Η πρωτεΐνη παίζει σημαντικό ρόλο σαν τροφή.

Το παγκόσμιο πρόβλημα διατροφής είναι ένα από τα μεγαλύτερα που αντιμετωπίζει το ανθρώπινο γένος. Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού επιδείνωσε την κατάσταση. Οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι με την πρόοδο της έρευνας η παραγωγή τροφίμων αυξήθηκε τόσο ώστε να ικανοποιήσει πλήρως τις παγκόσμιες ανάγκες. Σαν απόδειξη γι' αυτό είναι οι αποσύρσεις και καταστροφές προϊόντων που γίνονται σε μας (μήλα, ροδάκινα κλπ.), αλλά και στα άλλα κράτη της ΕΟΚ (τυρί, γάλα κλπ.) στην Ολλανδία και άλλες χώρες. Οικονομικοί όμως περιορισμοί εμποδίζουν την ισοδύναμη κατανάλωση πρωτεϊνών σε όλους τους φτωχούς λαούς, με αποτέλεσμα να πεθαίνουν από την πείνα κάθε χρόνο πάνω από 3 - 4 εκατομμύρια άνθρωποι. Επίσης πολεμικές συρράξεις, όπως στο Σεράγεβο - Αγκόλα και αλλού εμποδίζουν τις ανθρωπιστικές βοήθειες να φθάσουν στον προορισμό τους.

Άρα υπάρχει μια ανισοκατανο-

μή και όχι ισοδύναμη κατανάλωση πρωτεϊνών στον πλανήτη μας. Το μεγαλύτερο πρόβλημα ανεπάρκειας πρωτεϊνών έχουν οι χώρες του τρίτου κόσμου, αλλά και μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών υπάρχουν διαφορές. Έτσι ενώ στις ΗΠΑ, την Αυστραλία και

Του Δρ. Νίκου Σπάρτη

τη Ν. Ζηλανδία καταναλώνει πάνω από 100 γραμμάρια πρωτεΐνες το άτομο την ημέρα, στις χώρες της ΕΟΚ καταναλώνει 40 γραμμάρια περίπου την ημέρα.

Τα φύλλα διαφόρων αυτοφυών φυτών που βρίσκονται σε αφθονία σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της υφελίου και που μένουν σχεδόν αναξιοποίητα, είναι μια μεγάλη πηγή πρωτεϊνών η οποία μπορεί να λύσει το πρόβλημα ανεπάρκειάς τους κυρίως στις υπανάπτυκτες χώρες. Σήμερα υπάρχει ένα έντονο ενδιαφέρον στον επιστημονικό κόσμο για την αξιοποίηση των φυλλοδών φυτών σαν πηγή πρωτεϊνών για τη διατροφή των ζώων αλλά και του ανθρώπου.

Στη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου όταν υπήρχε ο φόβος εξάντλησης των παραδοσιακών πηγών πρωτεϊνών, όπως είναι το κρέας, το γάλα, τα δημητριακά, τα ψάρια και άλλα, οι Γερμανοί και οι Βρεταννοί επιστήμονες έψαχναν για εναλλακτικές πηγές πρωτεϊνών. Οι Γερμανοί επέλεξαν τους μύκητες, ενώ οι Βρεταννοί τα φύλλα σαν πηγή πρωτεϊνών. Έτσι από τις έ-

ρευνες αυτές που συνεχίστηκαν από πολλούς Βρεταννούς επιστήμονες, κυρίως από τον PIRIE και τους συνεργάτες του, προέκυψαν οι γνώσεις και η τεχνολογία για την αξιοποίηση των πρωτεϊνών διαφόρων φυτών ιδίως φύλλων.

Το κυτταρινούχο υπόλειμμα που απομένει μετά τη λήψη του πρωτεϊνικού συμπυκνώματος περιέχει ακόμη και κάποια ποσοστά πρωτεΐνης και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τροφή ζώων ή κατ'εργαστήριο σαν υπόστρωμα ανάπτυξης ιδίως σποροφύτων διαφόρων φυτικών ειδών.

Η παραγωγή πρωτεϊνών από φύλλα αποκτά σημασία και σαν μέσο αξιοποίησης παραπροϊόντων αγροτικών καλλιεργειών, όπως είναι τα φύλλα τεύτλων για παράδειγμα μετά την εξαγωγή των ριζοκονδύλων για παραγωγή ζάχαρης. Πολλά τέτοια παραπροϊόντα μένουν ανεκμετάλλευτα.

Ήδη σε διάφορες χώρες της Ευρώπης έχει αρχίσει βιομηχανική παραγωγή πρωτεϊνών από φύλλα διαφόρων φυτών (Σουηδία, Αγγλία, Δ. Γερμανία κ.ά.). Στη χώρα μας ιδιαίτερα εισάγονται μεγάλες ποσότητες σόγιας σαν πηγή πρωτεϊνών για την παρασκευή ζωοτροφών και προσθήκη σε διάφορα τρόφιμα. Υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που προτιμούν τις φυτικές πρωτεΐνες σαν τροφή όπως είναι η σόγια. Θα ήταν δυνατή όμως η παραλαβή πρωτεϊνών από φύλλα με μικρότερο σχετικό κόστος και εξοικονόμηση συναλλάγματος για τη χώρα μας.

Εξ άλλου, από όσα μπορούμε

να γνωρίζουμε από τη βιβλιογραφία, στην Ελλάδα δεν έγινε καμιά σχετική έρευνα και για πρώτη ίσως φορά, το θέμα εξετάζεται με τόσες παραμέτρους, όπως είναι οι τρόποι εξαγωγής πρωτεϊνών φύλλων, τα μέσα εκχύλισης στην εξαγωγιμότητα της πρωτεΐνης, η μελέτη των λειτουργικών ιδιοτήτων και η χρήση σε ζυμαρικά του πρωτεϊνικού συμπυκνώματος, όπως και αξιοποίηση του κυτταρινούχου υπολείμματος σαν υπόστρωμα ανάπτυξης σποροφύτων σε αντικατάσταση εισαγόμενης τύρφης. Τα πειράματα έγιναν στα εργαστήρια της Σχολής Τεχνολογίας Τροφίμων και Διατροφής στο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης την τριετία 1986 - 1988, μετά από προκαταρκτική εργασία τη χρονιά 1985.

Τρόπος εργασίας και υλικά

Αξιολογήθηκε η απόδοση σε πρωτεϊνικό συμπύκνωμα των φύλλων από δεκατρία είδη φυτών. Τα φυτά αυτά διαλέχθηκαν άλλα γιατί φυτρώνουν σε άκρες δρόμων, όχθες λιμνών ή ποταμών και μένουν αναξιοποίητα, όπως το καλάμι, τα θατόμουρα, γαϊδουράγκαθα κλπ. και άλλα γιατί παράγουν μεγάλη ποσότητα φύλλων, όπως το καλαμπόκι, το τρυφύλλι κλπ. ή γιατί μένουν αναξιοποίητα σαν φυτικά υπολείμματα μετά την παραλαβή του καρπού ή της ρίζας όπως τα ζαχαρότευτλα, τα μπιζέλια, τα κουκιά, τα φασόλια και το θαμβάκι. Η συγκομιδή των φύλλων έγινε τον Απρίλη - Μάη από την περιοχή του αγροκτήματος του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης και τη γύρω περιοχή. Τα φυτά που διαλέχθηκαν ήταν τα εξής: Ψαθί ή ραγάζι, ακακία, θαμβάκι, θατομουριά, γαϊδουράγκαθο, καλάμι, καλαμπόκι, κουκιά, μουριά, μπιζέλια, τεύτλα, τριφύλλι, φασόλια και σανός κριθαριού φρεσκοκομ-

μένος.

Τα φύλλα και οι τρυφεροί θλαστοί αμέσως μετά τη συγκομιδή μεταφέρονταν στο εργαστήριο για την παραλαβή του πρωτεϊνικού συμπυκνώματος. Γι' αυτό τεμαχίζονταν με κοπτικό όργανο, ή σε σφυρόμυλο αλέθονταν σε ειδικό μπλέντερ ή άλλο όργανο και το πρωτεϊνούχο συμπύκνωμα αν επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί για άλλες αναλύσεις ξηραίνονταν με τη μέθοδο ψύξης στο κενό και διατηρούνταν στην κατάψυξη.

Ο πιο απλός τρόπος παραλαβής πρωτεϊνικού συμπυκνώματος ήταν με θέρμανση.

Τα φύλλα τεμαχίζονταν με σφυρόμυλο, πολτοποιούνταν σε μπλέντερ, με τριπλάσια ποσότητα νερού, στραγγίζονταν με συμπίεση από υφασμάτινο κόσκινο διαμέτρου 50 μικρών (1 μικρό 1/1.000 χιλιοστό του μέτρου). Ο ορός που έβγαине θερμαίνονταν στους 90° C και μετά ψύχονταν στους 25° C. Γινόταν διήθηση σε κενό ή φυγοκέντριση οπότε παίρνονταν το πρωτεϊνούχο συμπύκνωμα.

Για παραλαβή πρωτεϊνούχου συμπυκνώματος από μεγαλύτερες ποσότητες φύλλων, τα φυτά κομματιάζονταν με μαχαίρι ή ψαλίδι κλαδέματος. Για την πολτοποίηση τους χρησιμοποιήθηκε κοπτικό με δύο πριονωτά μαχαίρια (HENRI BIAUGAUD). Μετά ο πολτός πέρασε από ραφινέζα με κόσκινο διαμέτρου 8/10 χιλιοστού (HENRI BIAUGAUD) με χύσιμο βραστού νερού.

Το κυτταρινούχο υπόλοιπο των φύλλων μετά την απομάκρυνση του εκχυλίσματος στραγγίζονταν με τα χέρια. Ο χυμός θερμαίνονταν στους 90° C σε κάδο με διπλό τοίχωμα για την πήξη των πρωτεϊνών ύστερα ψύχονταν στους 25° C, ύστερα παραλαμβανόταν το πρωτεϊνικό συμπύκνωμα με στράγγιση σε υφασμάτινο κόσκινο διαμέτρου 50 μικρών. Χρη-

σιμοποιήθηκαν σανός κριθαριού, ψαθί, καλάμι και γαϊδουράγκαθο 18 - 20 κιλά από το καθένα. Το πρωτεϊνικό συμπύκνωμα και τα σκελετικά μέρη των φυτών ξηράθηκαν στον ήλιο μέχρι που η υγρασία τους έγινε 8 - 18% ώστε να μπορούν να διατηρηθούν χωρίς αλλοιώσεις.

Αποτελέσματα

Τα φύλλα των αγροστοδών, του καλαμιού και του καλαμποκιού είχαν τις μεγαλύτερες αποδόσεις δηλαδή 32 Kg Π.Σ. (πρωτεϊνικού συμπυκνώματος) ανά τόνο φρέσκων φύλλων και πρωτεϊνικό περιεχόμενο του ΠΣ 51% σε ξηρό, στο καλάμι οι αντίστοιχες τιμές ήταν 28 Kg και 58% και στο καλαμπόκι 25 Kg και 61,5%. Οι περιεκτικότητες αυτές ήταν μεγάλες στην μεγαλύτερη θλαστική δραστηριότητα των φυτών αυτών το Μάιο, ενώ τον Αύγουστο η απόδοσή τους μειώθηκε κατά 50% περίπου.

Από το κριθάρι (σανό), το ψαθί (ραγάζι), το καλάμι και το γαϊδουράγκαθο ελήφθησαν μετά από ξήρανση στον ήλιο αντίστοιχα ανά τόνο φρέσκων φύλλων Π. Σ. 5,5, 9,2, 18,4 και 40 κιλά και κυτταρινούχο υπόλοιπο 138,9 104,5, 180 και 128 κιλά.

Οι τιμές αυτές ήταν υψηλότερες στη μεγαλύτερη θλαστική δραστηριότητα. Το χλωρό καλάμι και το γαϊδουράγκαθο παρυσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

Οι λειτουργικές ιδιότητες του Π.Σ. (δημιουργία πηκτής απορρόφησης νερού και λαδιού, ικανότητα αφρισμού, πεπτικότητα συγκρίθηκαν με τις αντίστοιχες ιδιότητες αλεύρου σόγιας για τη χρησιμοποίησή τους σε διάφορα τρόφιμα και θρέθηκαν συγκρίσιμες ή και ανώτερες από τις ιδιότητες του σογιαλεύρου. Αυτό σημαίνει ότι τα Π.Σ. φύλλων έχουν υψηλή θρεπτική αξία για τη διατροφή

του ανθρώπου και των ζώων.

Ποσοστό από 1,2% μέχρι 4% Π. Σ. φύλλων τεύτλων σε ζυμαρικά (ταλιατέλες), έδωσαν ομοιόμορφο χρωματισμό, εντονώτερο με την αύξηση του ποσοστού Π.Σ.

Σε δοκιμές υποστρωμάτων ανάπτυξης σποροφύτων τομάτας το α-

δρανοποιημένο στους 1100 C κυτταρινούχο υπόλοιπο καλαμιού ποτισμένο με διάλυση λιπάσματος ALBATROS 5,5% κάθε εβδομάδα, έδωσε καλύτερης ανάπτυξης τοματόφυτα από όλες τις εισαγόμενες τύρφες και από το έτοιμο εισαγόμενο υπόστρωμα SUBSTRA

TE Νο 1.

Επίσης τα κυτταρινούχα αυτά υπολείμματα, συγκράτησαν τριπλάσιες ποσότητες νερού σχετικά με το θάρος τους, οπότε είναι δυνατόν να εφαρμοστούν και σαν ενισχυτικά της συγκράτησης του εδαφικού νερού.

Οι παλιοί κινηματογράφοι

✱ Συνέχεια από την σελίδα 27

πολέμου που το είχε ως επιχείρηση, αρκετό καιρό είχε δημιουργήσει ένα είδος μουσικοφιλολογικού κύκλου, όπου τα πρωινά γινόντουσαν συζητήσεις θε θέματα κιν/φου και μουσικής γιατί ο Τάκης μοίραζε την αγάπη του και στα δύο. Είχε αξιόλογη συλλογή δίσκων με συνθέσεις των Βάγκνερ, του Μπετόβεν, Λίσι, Μασκάνι, Σουπέν Βέρντι, Λέχαρ και Στράους που είχαν γίνει όλες οι παραπάνω συνθέσεις λαϊκό κτήμα των θαμώνων. Άλλω-

στε μέχρι το θάνατό του ήταν η ψυχή της φιλαρμονικής μας.

Τον κύκλο αυτό πάσχιζε να τον βαφτίσει και δυσκολεύτηκε να βρεί την κατάλληλη ονομασία, αλλά όταν κάποτε την βρήκε, ήρθε περιχαρής και μου την ανήγγειλε. Την δανείστηκε από την σχολή του Σωκράτη και την ονόμασε ΚΡΑΝΙΟΝ.

Τον ανωτέρω κύκλο τον αποτελούσαν ο Αλέξανδρος Κούλης, ο Μηνάς Ρώψης, ο Απόστολος Κοϊμτζής, ο δάσκαλος της Φιλαρμονικής της Αθήνας Μιχάλης Κορινάς, ο εξαί-

ρετος κορνετίστας Θανάσης Άντωνης, ο δάσκαλος του Ωδείου Δημήτριος Βαρθέρης, ο σαξοφωνίστας Αντώνης Βαλιγδένης, ο διακεκριμένος συμπολίτης μας καθηγητής του Ωδείου Θεο/νίκης, αλλά και στρατιωτικός μουσικός Αριστοτέλης Καζαντζής κ.ά.

Μέσα σ' αυτούς μόνιμος, αγαθός και πρᾶος ψυχή του κύκλου, ήρμας και λογικός συζητητής, αλλά δεινός χορευτής του βάλς, ήταν ο Τάκης Δάρης και για την μνήμη του οποίου γράφεται το παρόν.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται

στην αγάπη και το ενδιαφέρον των συνδρομητών της

Παρακαλούμε να μεριμνήσετε

για την ανανέωση της συνδρομής σας

